

SLIJEPČEV PRIJATELJ.

LIST ZA RODITELJE, UČITELJE

I

SVE PRIJATELJE SLIJEPACA.

IZDAJE I UREDJUJE

VINKO BEK

PUČKI UČITELJ.

„Es ist sehr gut und verdienstlich das Schicksal der Blinden durch Anleitung zur Arbeit und Erwerbsfähigkeit möglichst besser zu gestalten.“ (Vooma je dobro i zaslužno što bolje moguće popraviti udes sljepaca uputom k radu i privredi.)

Riječi Njegovog Veličanstva na voćarskoj izložbi u Beču 1888.

GODINA III.

ZAGREB

TISAK IGN. GRANITZA

1892.

Sadržaj.

Članci:	Strana
Poziv na predplatu. Ured.	1
† Dr. Nikola Selak. V. Bek	2
Sljepački odjel na jubilarnoj izložbi u Zagrebu 1891. V. Bek	4
Vlaho Obuljen i Gusto Agaci. F. Supilo	19
Sedmi kongres učitelja slijepaca. V. Bek	21 41
Praktična uputa. Slijepac u nižoj pučkoj školi. Stj. Širola.	
1. Vjeronauk	24
2. Čitanje	54
3. Obuka u pisanju	86
4. Obuka u računstvu i oblikoslovju	90
5. Zorna obuka	114
6. Stvarna obuka	116
7. Pjevanje	120
8. Tjelovježba	120
9. Gospodarstvo	120
10. Ručni rad	121
11. Vježbe u pamćenju	121
12. Dodatak. Ob uzgoju srca	122
13. Dobava učila	124
Okomito pismo. V. Bek	34
Božićno drveće slijepoj djeci u Zagrebu. V. Bek	36
Sljepački odjel na zagrebačkoj izložbi, te izložci u Pragu 1891. V. Bek	39
U Kopenhagenu. V. Bek	44
Nešto o pruskim zavodima za slijepce. Fr. Gudl	47
Životopis slijepca Mate Kovača i njegove dvije pjesme. Stj. Canki	49 74
Bostonski eksperimenti. R. Prestini	52
Dvije praktične upute. V. Bek.	
Što je činiti roditeljima, da očuvaju djecu od sljepoće	65
Kako nam je uzgajati slijepu djecu	66
Prilog k osnutku zavoda za slijepce. V. Bek	68
Nešto o „Slijepčevu prijatelju“ iz „Napredka.“ Jos. Medved	71
Sljepački odjel u Varšavskom zavodu za gluhonijeme i slijepce. Preveo Milan pl. Mareković	76
Slijepci u utočištu braće Sv. Ivana od Boga u Parizu. Po „V. Haüy“ Preveo Iv. Širola	79
Slijepci u dalekim zemljama. Preveo Iv. Širola	80

	Strana
XI. kongres američanskih učitelja slijepaca	85
Poštovanim čitaocima. Ur.	97
Slijepci u Crnoj Gori. Dr. P. Miljanić	98
Naputak roditeljima škrofulozne djece. Priredio Fr. Gudl	102
O potrebi društva u korist slijepaca za svaku zemlju. Društvo „V. Haüy“ u god. 1890. Preveo Fr. Gudl	105

Dopisi:

Iz Klasnića (Stoja Baltić). Stanko Jakšić	27
Iz Zagreba. (Podatci o nekim slijepcima u Zagrebu.)	58
Iz Starog Laza. (Martin Kezele.) Adam Duić	93
Kovačevac. (Jakov Šegota. — Ana i Kāta Jakim.) Marko Gašljević	124

Književnost	28 59 126
-----------------------	-----------

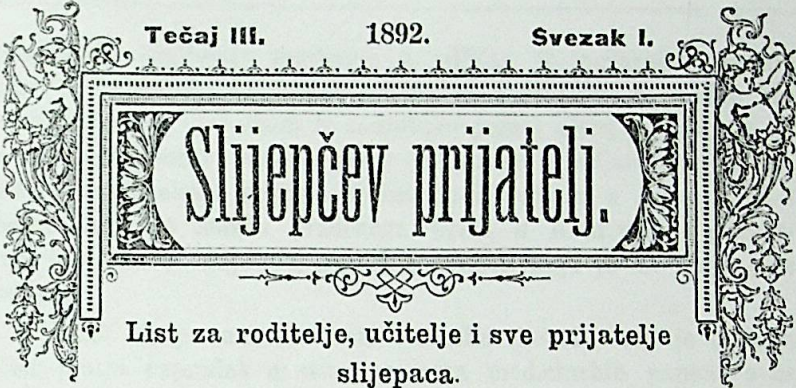
Razne vijesti:

Slike. — Božićno drveće slijepoj djeci u Zagrebu. — Zemaljsko društvo za odgoj gluhonijeme djece u Zagrebu. — Očale ozlijedile oko. — Stjepan Matejna. — Milan Petko Pavlović, bojadisar u Vršcu. — Nov list. — Lijep rad. — Humanität. — Slijepački tjedan. — Slijepački muzej	31—32
Slika. — Umrli. — Imovina budućeg nam slijepačkog zavoda. — Četrdeset godišnjica lavovskog zavoda za slijepce. — Statistika. — III. sastanak austr. učitelja slijepaca. — Društvo sv. Otilije. — Nov zavod u Češkoj. — Kongres talijanskih uzgojitelja slijepaca. — Na spomen dr. Armitageu. — Slijepce sestre sv. Pavla. — Loža za slijepce. — Slijepa djevojčica položila maturu. — Lijep dar. — Veliki prijatelj slijepaca. — Turska. — Slijepci u Kini. — Iz života slijepaca	62—64
300godišnjica Jana Amosa Koinenskog. — Podpora visoke vlade. — Okomito pismo. — K životopisu slijepca Mate Kovača. — To se zove humanitarnost! — III. sastanak austr. učitelja slijepaca. — Pedagogijski natječaj društva „Valentin Haüy“. — Udruženje slijepaca. — Slijepac postao župnikom	94—96
Zemaljska zaklada za odgoj gluhonijeme i slijepce djece. — Zemaljski zavod za gluhonijeme i slijepce. — Izložba učila. — Karlo Sigmund Credé. — Prva glavna skupština austr. učitelja gluhonijemih. — Gluhonijemi slijepci. — Čudno imenovanje. — Molba i preporuka. — Seljački stanovi 127—128	

Slike:

Slijepci kod zemljopisne obuke	11
Predonje, tkanje i propletavanje	13
† Dr. Nikola Selak	33
Uz to je još deset likova.	

Osim toga je: Dopisnica uredništva. — Izpravak. — Javna zahvala. — Poziv na predplatu.

Slijepčev prijatelj.

List za roditelje, učitelje i sve prijatelje
slijepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima po dva arka. Cijena na godinu 1 for. Za vanjske države 1 for. 20 nvč. Pojedinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima na cijelu godinu. U zamjenu se primaju časopisi i djela. Ru-kopisi i novčići šalju se uredništvu — pošta Velika Gorica. Likopisi se ne vraćaju. Oglasi se primaju prema dogovoru.

Poziv na predplatu.

Ovom svezkom započimamo treći tečaj »Slijepčeva prijatelja«. Sve do sada ne možemo se pohvaliti brojem predplatnika. Da nije podpore visoke vlade i nekih naših slavni kr. kotarskih i občinskih oblasti, morali bi obustaviti svoj list.

Sve dosadanje naše p. n. predplatnike molimo da nas i nadalje pomognu svojom predplatom, pa da prikupe po još kojeg predplatnika, a za dosadanju podporu izrazujemo svim podupirateljima našu najsrdačniju zahvalu.

List će i dalje izlaziti u četvrtgodišnjim svezcima po dva arka. Našim p. n. suradnicima srdačno se zahvaljujemo na lanjskoj podpori, te se i za buduće najtoplije preporučamo.

Cijena listu ostaje ista, t. j. samo jedan forint na cijelu godinu. Do naših je dakle p. n. predplatnika, da li će se moći list povećati i sa slikama ukrašivati. Da smo voljni sve žrtvovati za naš list, dokazom je i prošli tečaj.

Predplatu molimo slati prilježom poštanskom na-putnicom, a p. n. dužnike — osobito one od I. tečaja —

molimo najuljudnije, da svoju predplatu namire, da i mi svoj dug namiriti možemo.

Djaci dobivaju list u pol cijene, a djačka književna društva badava, ako zaištu.

U zamjenu se primaju razne novine i djela, koja se prilazu budućoj knjižnici hrvatskog zavoda za slijepce.

Tko pet predplatnika sakupi, dobije šesti primjerak na dar.

Tko list ne želi držati, neka ga izvoli povratiti, inače se smatra predbrojnikom.

Uredništvo i uprava „Slijepčeva prijatelja.“

† Dr. Nikola Selak.

Evo već u začetku III. tečaja spomenuti nam se je smrti jednog, ne samo prijatelja i zagovaratelja naše ideje, nego i vrlo suradnika: dra. Nikole Selaka. Naši dosadanji vrijedni čitatelji znadu što je Selak bio našem listu. Kolikim je on veseljem radio za naš list, svjedoče njegova pisma, koja odišu velikom ljubavju za sirote slijepce. Nije on njima samo perom hotio pomagati, nego i činom. Kao vrstan okulista mnogomu je slijepcu vid povratio, prorezav mu vještom rukom mrežu na oku. U ovo par godina dokazao je on svoju vrstnoću, a na koliko bi se tek podigao, da mu je bilo dulje poživjeti. Čovjek od 29 godina stekao si lijep glas, pa legao u zemljicu, a s njim i lijepe nade!

Dne 20. listopada o. g. preseli se u vječnost. Da je vrlo pokojnik bio ugledna osoba, svjedoči, što su sve novine sa žalošću javile njegovu smrt. Evo što je donio „Vienac“:

„Pokojnik boravio je ove jeseni u svojoj domovini, u Dalmaciji, gdje je više operacija na očima izveo, kad na jednom oboli od pošaline u Spljetu, od kuda su ga dne 9. listopada odpremili u Zagreb u bolnicu milosrdnih sestara na liječenje. Bolest s početka nije bila osobito žestoka, te je bilo nade, da će ju preboljeti, ali se u zadnje dane tako pooštiri, te je shrvala kršno njegovo tijelo i uništila neumorni duh, koji je u njem bio.

Pokojni dr. Selak rodio se u Dubrovniku, gdje je i gimnazijske nauke svršio. Otac mu živi u Dubrovniku i pripada među

najuglednije ondješnje građane, a odličan je pobornik narodne stvari u Dalmaciji. Svršivši medicinu na sveučilištu u Gradcu bio je sekundarnim liječnikom u ondješnjoj javnoj obćoj bolnici, pa se je već onda veoma mnogo bavio bolestima moždjana i živčevlja. Došavši u Hrvatsku, postade obćinskim liječnikom u Jaski, a od 3 godine vršio je službu gradskoga fizika u Koprivnici i primarnoga liječnika u ondješnjoj gradskoj bolnici, koju je na lijepi glas podigao.

Selak bio je vanredno marljiv i radin liječnik, koji je budnim okom pratio napredak u svim gramama medicinskih nauka, a uz to bijaše strukovno veoma naobražen i liječnik obsežnoga znanja.

Literarno bio je pokojnik veoma plodan, pa je za kratkoga svoga djelovanja mnogo lijepih razprava napisao, koje su većinom ugledale svjetlo u „Liečničkom viestniku“. Osobito se je mnogo bavio medicinskom literaturom, a u najnovije vrijeme napisao je za „Rad“ obsežnu razpravu o znamenitom Dubrovćaninu Gjurii Baglivi-ju.

Bio je neumoran radnik na polju hrvatske medicinske književnosti i čestit rodoljub.“

I mi se želimo osvrnuti na nekoje pokojnikove radnje.

Za naš list napisao je: „Neki podatci, kao prilog radu proti sljepoći“ (I. tečaj), te veću radnju: „Drugi korak, da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih“, gdje se razpravlja o trahomu i o mjerama proti toj bolesti i nesreći. Ova je razprava izašla i u posebnom otisku. (Zagreb 1891.)

Spomenut ćemo još dvije radnje. U posebnom otisku izdao je: „Prvi korak, da se umanji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji.“ (Koprivnica 1889.) Ovu je razpravu napisao za „Liečnički viestnik“, a u njoj govori o „Blennorrhoei neonatorum“, toj najgorjoj bolesti novorodjenčeta. I ovdje oznaćuje mjere, koje bi trebalo poprimiti, da se posljedicama te bolesti na put stane. Njegovi su predlozi slabo uvaženi, jer smo i danas u tom pitanju ondje, gdje smo i prije bili, što je vrlog pokojnika ne malo razžalilo. Zamislio je i poveće djelo, a nije se plašio ni žrtava ni muke, samo da za našu domovinu pronadje sigurne podatke, naime da barem kod 1000 školske djece ustanovi postotke kratkovidnosti i ostalih očnih bolesti. Taj rad urodio je knjižicom: „Oći i zdravlje školske djece u Hrvatskoj i Slavoniji.“ I. svezak (Koprivnica 1890.). U toj nam svezci otkriva svoje rezultate sa 208 djece iz jaskanske škole. Žalibože da je sa prodjom ovog

svezka stekao gorko iskustvo. Što bi vrijedilo ovo gradivo, znadu dobro stručnjaci!

Pokojnik je imao na misli da još dalje radi proti sljepoći, no na žalost s njim propadoše i mnoge lijepe nade. Za života mnogi mu sljepci, koji su progledali, mogoše reći: „Ručica Ti cvijetom cvala“, mi pak dodajemo: „A dušica raj dopala.“

V. B.

Sljepački odjel na jubilarnoj izložbi u Zagrebu 1891.

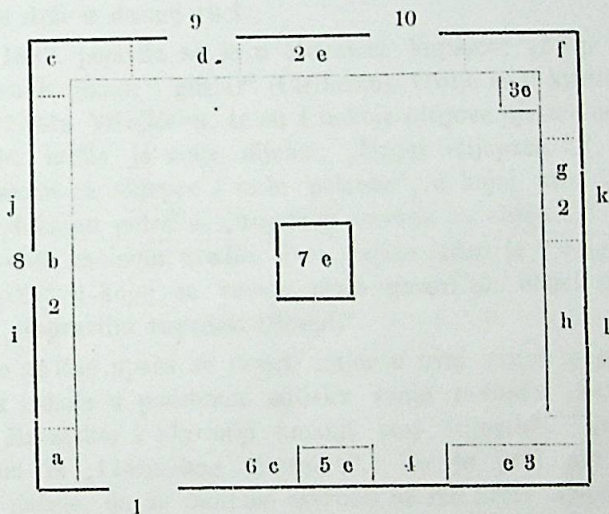
Polaganim, al sigurnim krokom stupamo naprjed. Da je tomu tako, dokazom je i „sljepački odjel“ na bivšoj našoj jubilarnoj izložbi. Dobrotom i podporom eksekutivnog odbora, koj je ne samo dozvolio urediti sljepački odjel, nego i dopitao podporu od 50, eventualno 100 for., pa podporom slavne dioničke štedionice u Križevcima, koja je dala 25 for., slavnog občinskog zastupstva orlenskog, koje je dalo 10 for. i slav. gospojinskog israel. društva 5 for., uredjen je sljepački odjel onako, kako se ni sam nisam nadao. S toga svaka čast svim vrijednim podupirateljima, a dao Bog, urodio ovaj korak što boljim plodom.

Da se i sljepci mogu štošta naučiti i da mogu koješta napraviti, imade i kod nas dosta ljudi, koji toga nisu znali. Da im se to predoči i dokaže, najbolja je sgoda bila na prošloj izložbi. Tamo je mnogo ljudi dolazilo iz raznih krajeva naše domovine, da pregledju razne izložke, pa će se eto tom sgodom upoznati i sa obukom i radom slijepaca, a što više, upoznat će se i sa našim stanjem, našom potrebom. To me je ponukalo da uredim sljepački odjel na našoj izložbi, da se ta ideja što većma razširi i da što više prijatelja stekne. I sam „katalog“ tog odjela bio je tako uredjen, da je kratkom poukom razbistrio mnogomu čitatelju do sada mu nejasnu stvar. Katalog je imao biti priručna knjižica, koja svoju vrijednost ni poslije izložbe izgubiti ne će.

Lijepa, prostrana i svjetla dvorana u sveučilištnoj sgradi (I. kat br. 10) pridonijela je takodjer nešto, da se je cijeli utisak na posjetioca već u prvi mah veoma ugodno dojmio. Na prvi mah opaziti je mogao svatko, da radnje slijepaca prevladjuju svojim brojem ostale izložke. I to je imalo svoj uzrok. Naš bo je cilj bio djelovati tako, da se što prije domognemo zavoda za slijepce, a tu je trebalo pokazati, što sve slijepci mogu i znadu. A da se po-

sjetiocima pruži i neki dokaz, da slijepci u istinu raditi mogu, bilo je uzrokom, da je prvih 14 dana radio jedan izučeni slijepac kefe.

Da po prilici predočim uredjenje „sljepačkog odjela“, označiti ću razpored u običnim ertama.

Tumačenje :

1. Ulaz.
2. Stolovi uz zid.
3. Mjesta, gdje su bile košaračke radnje monakovskog zavoda.
4. Stijena, na kojoj su bile grafičke tabele.
5. Prekrita peć, a okolo kefe M. Lichtenfelda, a gore košarice iz Monakova.
6. Mreže M. Sjeverca.
7. Piramida sa kefama i užetima iz Monakova.
8. Prekrita vrata, gdje su povješana bila zemljopisna učila.
9. i 10. Prozori.
- a) Literatura i igre. (I. odjel.)
- b) Učila. (II. odjel.)
- c) Radnje hrvatskih slijepaca. (III. odjel.)
- d) Izložci sljepačkog razreda u Neu-Lerchenfeldu. (IV. odjel.)
- e) Izložci monakovskog zavoda.
- f) Izložci izraelitskog zavoda u Beču.
- g) Izložci obskrbnog zavoda u Beču.
- h) Inji predmeti. (V. odjel.)

Slike na stijeni:

i) „Sljepac i vila“. (Karas.)

j) „Djed i unuk“ Kikerčev.

k) „Djed i unuk“ Maukovičev.

l) Slike raznih zavoda i znamenitih ljudi.

Svi su pako izložci bili razdijeljeni u ove skupine:

I. a) Časopisi i knjige koje su razpravljale o sljepoći i o sljepačkim zavodima u crnom tisku (za videće); b) časopisi i djela za sljepce; c) igre, priuđene za sljepce.

II. a) Školske knjige i ina učila; b) razne sprave za pisanje.

III. Rad sljepaca.

IV. Izložci pojedinih zavoda: a) Slike raznih zavoda, po uzgoj sljepaca znamenitih ljudi, te slike, u kojima se predstavljaju naši sljepci guslari; b) sбирка sljepačkih gusala; c) narodne izvorne pjesme naših sljepaca.

S lijeve strane ulaza bio je pun skup raznovrstnih knjiga. Odmah od zida izložene su knjige u hrv. jeziku, a vrijedno je da se spomenu, tim više, što će ih po svoj prilici i više biti, koje će amo spadati, nu do kojih do sada nismo mogli doći. Ne bi li se tko našao, te nam najavio ili poslao ovdje neobjavlјenu knjigu, odnosno radnju?

Medju izloženim radnjama najstarija je od g. 1876., tiskana u Zagrebu: Basariček, Teorija pedagogije, članak „Uzgoj sljepih“. Dalje se redaju: Rad jugoslavenske akademije, knjiga 37., od 1877., u kojoj je Kuhačeva razprava: „Prilog za poviest glasbe južno-slovenske“. U toj razpravi spominje zaslužni pisac život i običaje sljepaca, te njihov posebni jezik „gegevački.“ Uz to je i pet likova sljepačkih gusala. Radnja ova imade vrlo puno gradiva za povjest naših sljepaca, pa zato zaslužuje osobitu pažnju.

Basaričkova „Pedagogija I.“ (1880.) daje nam puno manje gradiva, no prva mu knjiga. Zanimivija je radnja Zoričičeva: „Popis žitelјstva 1880.“, izašla 1883. Njegovu razpravu i podatke moramo uz bok staviti malo prije spomenutoj Kuhačevoj radnji, jer jedno drugo nadopunjuje, a podatci svoju vrijednost nikada izgubiti ne će, te će uvijek ostati djelom, na koje će se morati svaki prijatelj sljepaca osvrтati. Na temelju njegovih podataka moći ćemo razne kombinacije izvadјati, a tim većma, kad nam dodju i novi podatci od 1890. u ruke.

Ni „Matica Hrvatska“ nije hotjela zaostati, nego nam iste godine izdade „Novovјеke izume I.“ Tuj nalazimo članak: „Sljepačko

pismo“ sa više likova (str. 84.). Ovdje se govori samo o pismu i donáša prvi put Brailleova abeceda, nu ne točna. Isto je tako i slika, koja predouje slijepca kako piše, u toliko nepodpuna, što ne odaje pravo držanje slijepca kod pisanja. Lijeva ruka ne bi mu smjela biti na papiru pod ravnalom, već na samom ravnalu uz šilce, koje drži u desnoj ruci.

G. 1887. pojavila se je u Mitrovici knjižica: „Filip Višnjić, srpski pesnik, junak i guslar“ (Ćirilicom). Ovdje se u kratko pripovijeda o životu Višnjićevu, te su i nekoje njegove pjesme odtisnute. God. 1888. izašlo je moje dijelce: „Uzgoj slijepaca I.“, a 1889. „Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe“, u kojoj sam knjiži iztaknuo i dokazao potrebu „uzgojnog zavoda za slijepce“, te kako bi se i kojim načinom uredio. Iste godine izdao je i Štiglić svoju „Pedagogiku“ u kojoj se veoma malo govori ob obuci slijepih u članku: „Nepравilni razvitak (Sliepi)“.

Ove godine opaža se drugi smjer u ovoj grani književnosti, jer Selak izdade u posebnom odtisku svoju radnju: „Prvi korak, da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih“. (Koprivnica. Pretiskano iz „Liečničkog vjestnika“.) Tu je prvi put odlučno izraženo načelo, da se moramo osvrnuti na rad proti sljepoći. Pisac se je ovdje digao proti najopasnijoj bolesti: „Blennorrhoei“, koja najveći broj slijepaca prouzrokuje. Škoda je, da se pišćevi predlozi do danas nijesu onako uvažili, kako bi se to moralo, jer ukloniti sljepoću puno je jeftiniji i unosniji rad, nego li imati sve veći broj slijepaca.

Sa godinom 1890. nastaje nova perioda. Ovom godinom započima rad u obsežnijoj mjeri, ako se i pojavljuju u glavnom dva pisca. U ovoj je periodi ugledala svijet knjižica: Selak: „Oči i zdravlje školske djece“ I. svezak. Šteta je, što je ova radnja zbog slabe prodje zapela. I u ovoj se knjižici vidja glavni cilj pisca, naime mjere proti sljepoći, odnosno i proti kratkovidnosti u školi.

Od ove godine nalaze se već razni članci u raznim novinama da pobudjuju čitatelje, bilo na rad proti sljepoći, bilo da pouče čitatelje ob uzgoju i obuci slijepaca. Takovih članaka imade u „Napredku“, „Hrv. učitelju“, „Narodnih novina“, „Pobratimu“ i „Gospodarskom listu“. Sav s pako ini rad kreće oko našeg glasila.

Osim našeg stručnog lista, koj je prvi i jedini u Austro-Ugarskoj monarkiji, ugledale su svjetlo još: Selak, „Drugi korak, da se umanji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji“, kao poseban otisak iz „Slijepčeva prijatelja“ (1891.), te „Izložbeni katalog za

sljepački odjel“, koj imade u prvom dijelu onoliko pouke, koliko je najnuždnije, ne samo da podučí čitatelja, nego i da što više prijatelja i dobročinitelja predobije za slijepce.

Još je nekih knjiga, koje bi mogli amo ubrojiti, nu te ili nijesu na žalost izložene ili su se opet nalazile na drugom mjestu, gdje će o njima biti govora drugom sgodom. Tako n. pr. nije bio izložen „Napredak“ 1882. god. u kom je Cunićev članak obuci slijepca u pučkoj školi, jer ga nijesam mogao dobiti.

Osim ovih hrvatskih knjiga izložen je bio cio kup raznih knjiga u raznim jezicima, koje razpravljaju bud o sljepačkim zavodima, bud da su ih slijepci napisali. Sve te knjige spadaju u muzealnu knjižnicu, koja do danas broji 232 svezka, 4 svežića, a 183 djela u vrijednosti 137 for. 10 nvč.

Dalje je izložio učitelj Libansky iz Purkersdorfa, kraj Beča, dvije svoje radnje, a Maurice de la Sizeranne, iz Pariza, 6 knjiga. Izložitelj je slijepac, te je urednikom dvajuh listova i to: „Valentina Haiiya“, koj je za Franceze ono, što je za nas „Slijepčev prijatelj“. Uz to uređuje i posebne novine za slijepce pod imenom: „Louis Braille“.

Moram ovdje naročito spomenuti, da je Sizeranne osobiti i neumorni zagovaratelj svojih sustradalnika, pa ga i punim pravom nazivlju: „ministrom francezkih slijepaca“.

Od evropejskih novina, koji naročito promiču interese slijepaca, izloženi su bili svi, osim jedino englezkog lista „The Progres“. Tako je tu: Blindenfreund (Düren), Drug slijepih (Kiev), L' Amico dei Ciechi (Turin), Le Valentin Haiiy (Pariz), Slepec (Petrograd), te Slijepčev prijatelj. Najstariji je od ovih listova talijanski: „L' Amico dei Ciechi“, a najmladji „Slijepčev prijatelj“. Od svih ovih listova jedini je naš „Slijepčev prijatelj“ ilustrovan časopis, a kraj svega toga najjeftiniji.

Iza ovih časopisa bile su razne knjige za slijepce i to u uncijalu, amerikanskom načinu, te Brailleovim slovima. Spomena je vrijedan časopis za slijepce (Louis Braille) iz Pariza. Ovakovih časopisa imadu još Englezi, Nijemci i Talijani. Dalje su Krage (Düren) i Kunz (Illzach) izložili više knjiga za glasbenu obuku.

Medju ovim stvarima naći ćemo još i nekoje igračke za slijepce, kao pas i zec, mlin, te tarok karte. Potonje je izložio zagrebčan, slijepac, Antun Krvak. Karte su kao svake druge, samo su na raznim mjestima probodene. Osim ovih igara imadu slijepci još i šah, tombolu, domino, pa i krugljanu itd., no to samo mimo-

gredece spominjem, da se znade, da i slijepci nijesu samo za obuku, već i za igru.

U drugoj skupini i to u prvom odjelu bile su izložene školske knjige, a u II. odjelu opet učila za slijepce.

Ovdje -- u I. odjelu -- držao sam se tog načela, da predočim najglavnije sisteme tiska. Tako su bile izložene knjige u „uncijalu“ t. j. običnoj izbočenoj latinici. Ta je vrst tiska najstarija. Ovako uobličenu latinicu čitati će slijepac i to dobro do stanovitog doba, dok mu opip ponešto ne otvrdne od oduljeg rada. Da se i toj nevolji doskoči, počeli su stručnjaci promišljati, kako da tomu pomognu. Domisliše se, te počеше tiskati tako, da su slova „zrnata“ postala, što Nijemci okrstiše „Perlschrift“. Daskora zapustiše i to. U Englezkoj pojavi se Dr. Moon, slijepac, sa posebnim alfabetom, prozvan po njegovu imenu. Taj je alfabet upriličio po malim i velikim slovima latinske abecede i to tako, da je izpustio mnoge poteze, koje slijepcu dosta truda zadaju kod obuke u čitanju. Tako je za „a“ uzeo veliki „a“ (A) ali bez poteza u sredini. Za „b“ je uzeo mali „b“ sa pol zavoja (b). Kod „e“ uzeo je veliki E, ali je odbacio srednji i donji vodoravni potez, pa je i opet ostala samo kukica (Γ).

Ovakovim slovima tiskano je u Englezkoj mnogo raznih knjiga, pa i u jezicima iztočnih naroda. Poput priudešene latinice, priredio je Moon i ćirilicu za Ruse i goticu za Nijemce.

Ova vrst slova nije se dalje po Evropi razširila, nego je ostala u britanskim zemljama, gdje se i danas znatno rabi.

Za nas je u toj abecedi ta potežkoća, što joj se moramo učiti. S tim pako nisu zadovoljni bili Amerikanci, pa je Dr. Howe uredio posebnu latinicu od malih i velikih slova, koju ćemo posve lako čitati. Bitnost tog amerikanskog sistema jest, da su slova uglasta, n. pr. a = ◊, uslijed česa je slijepcu puno laglje opipom razpoznavati slova.

Kod Moonovog i amerikanskog sistema mogli su posjetioći opaziti, kako omašnih knjiga imade za slijepce.

Sve ove sisteme prevladjuje Brailleov.

Ovo je pravo sljepačko pismo, te je danas već postalo internacionalnim. Knjiga, tiskana u tom sistemu, jest prva hrvatska „Početnica“ za slijepce, a tiskana je u Bukevju 1889. (O njoj je bilo govora u I. tečaju ovog lista.)

U ovoj skupini bila su izložena i nekoja učila, da se posjetitelji i tima upoznaju. Medju prvima nalazilo se raznih učila, koja

će se moći odma rabiti, čim se osnuje lrv. sljepački zavod. Takovo je učilo: kutija sa pregradcima i slovima, te ploča za čitanje.

Kutija imade 50 pretinaca i to u pet redova. U pretincima su slova, koja slijepac vadi ili umeće. Slova su iz drva i znatne veličine. Njemački sistem ovakovih kutija vrlo je velikog obsega, još jednom tako velik, a razdijeljena je u 48 pretinaca, u svakom redu po 8. Radi ogromne širine i duljine ne može ju mladi i slabušni slijepac nositi, a na klupi opet zauzumlje prevelik prostor. Kod ove kutije toga nije.

Dalje je abeceda tako uredjena, da zauzumlje prva tri reda. Po tom brojke zauzumlju 4. red, a razgodeci i ini znakovi 5. red. Njemačke kutije ne imaju taj raspored, nego kod njih u jednom se redu svišava abeceda i brojke odma začimlju. Ploča je pak tako uredjena, da se daščice sa slovima u žljebaste prečke stavljaju i kraju porinu.

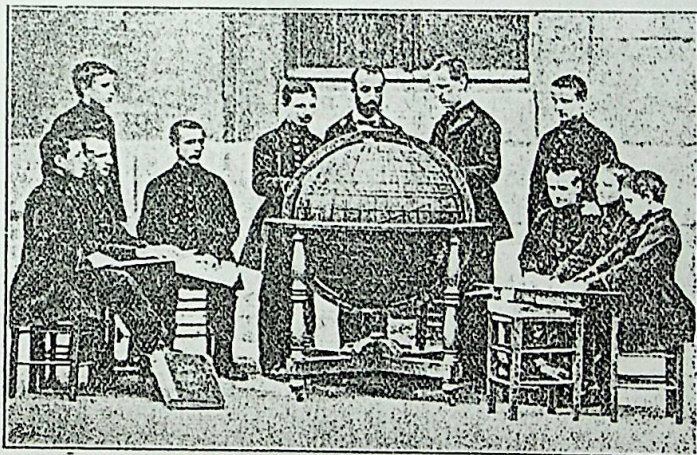
Spomenuti mi je ovdje još i to, da su ta učila kod kuće naredjena, a tako i računalo, te političko razdijeljenje Hrvatske i Slavonije. Računalo je jednostavno rusko računalo, no u drugom položaju, te je 5. i 6. krugljica većeg obsega i oštrijeg brida. To je s toga, da slijepac odma može uzeti veći broj krugljica, a da ne mora svaki put od kraja brojiti. Županije Hrvatske i Slavonije predočene su tako, da se svaka županija dade izvaditi i sjedište županije opipati.

Dalje je bila ploča za pisanje, jastuk za risanje, amerikanska pločica za obično pismo, te englezki aparat za računanje.

Najveću vrijednost u ovoj skupini imade izložak Krvakov, a to je piva pisaca sprava, priuđešena za hrvatski jezik. Antun Krvak rođen je Zagrebčanin. U 15. je godini oslijepio u kozama, pa ga spremiše i obskrbiše na gradski trošak u obskrbi zavod u Beču. Kako je polazio pučku školu, bio je vješt pisanju. Nekom sgodom namjeri se na nj sada već umirovljeni ravnatelj bruskog zavoda za slijepce Joh. Schwartz i on mu napravi potrebna još slova 1863. godine. Slova ovog aparata jesu olovnati klinci, u kojima su učvršćene iglice onako, kako dotično slovo iziskuje, n. pr. I = | L = |... Ovima se klincima probada papir, pa se dobivaju slova, koja možemo čitati i mi i slijepci. Ova vrst pisma zove se „Stachelschrift“, te je austrijski špecijalitet, izum J. W. Kleina, koj je osnovao prvi zavod za slijepce u Austriji (1804.).

G. Krage prijavio je, da će izraditi tloris Zagreba, no bio je zapriječen, pa je šteta, što taj predmet nije prispio.

Vrlo marljivi ravnatelj u Illzachu (Elsasu) poslao je više raznih učila. Po ovima mogli su se posjetioци uvjeriti, da je i slijepcu pristupna obuka u prirodopisu, zemljopisu, fizici itd. Vrlo je zanimiva bila knjiga za početnu obuku u bilinstvu, gdje su u reljefu predočeni okrajci, plohe i plojke listova, te cvijetovi. Zemljovida je pako bila sva sila, a među njima i jedna karta Elsas-Lotarinske, kojoj je slijepac označio granice prošivenom vunom. Zanimiv je bio i izložiteljev globus, a vrlo praktično je ravnalo za pisanje dvojakog pisma.

U ovoj mi je skupini iztaći još i vrlo rad Libanskoga, koj je izradio četiri zemljovida i to: Hrvatska i Slavonija, zemlje krune sv. Stjepana, Dalmacija, Bosna i Hercegovina, te topografija i hidrografija dol. Austrije. Zemljovid Hrvatske i Slavonije udešen je tako, da nisu na njemu označene samo gore, rijeke i potoci, nego i gradovi, te željeznice.

Ravnatelj čovjekoljubivog društva, Perebijnosov, u Petrogradu poslao je i 2 knjige tiskane u ruskom jeziku, te jedan rukopis.

U trećoj skupini bile su radnje naših slijepaca seljaka, koji su se kod kuće naučili raditi. Tuj nalazimo raznu predju i sukane lanene konce. Veoma tanko je prela Milica Vicković iz Drage. Njezina nit ne samo da je jako tanka, nego i jednaka. Slijepac Janko Rogan iz Male Gorice izložio je slamnatu košaricu i kotač. Kod potonjeg je sve sam izradio, izuzev glavinu. Košarica je dobro izradjena, dapače tako, da nitko ne će moći reći, da ju je baš slijepac napravio.

Mnogima radnjama iztiće se Martin Sjeverac iz Dol. Varoša, koj je izložio razne mreže i bubnjeve za lovljenje riba, te mrežu patčariću. Vrlo je dobro izradjena i velika, bijela košara. Njegove su radnje bile poredane na dva mjesta i to u kutu do učila, te desno za vratima.¹ Lijepa je bila radnja Anice Slijepčevićeve iz Zamlače i to fina tkanina. Sve ove ipak nadkriljuje Imbro Cvetković iz Zamrsja, koj je izložio dvije male prebirane jastučnice u narodnim motivima. Prebor je točno izveden, a s naopake strane također tako čisto izradjeno, da se čovjek zaista čuditi mora vještini jednog slijepca seljaka. Cvetkoviću je sada 19. godina, a naučio se je tkati kao slijepac. Osljepio je sa tri godine.²

U ovoj skupini izložio je svoje radnje i Makso Lichtenfeld. Njegove raznovrstne kefe ponamještene su bile desno, kad se unidje, oko peći. Izložitelj je bio u izraelitičkom zavodu, gdje je svoje nauke i dovršio, te je odpušten prije godinu dana iz zavoda kao izučeni kefar. Rodio se je u Botovu, kraj Koprivnice, a danas živi kod roditelja u Goli, gdje svojim radom podupire roditelje. Isti je prvih četrnajst dana radio pred posjetiocima razne kefe, koji su uvijek nekom ljubopitnošću pratili rad slijepčev, čudeć se, da i slijepac može raditi.

Kraj učila na stolu bio je prostirač od šibica složen, te par cipela, što su sve slijepci izradili. Cipele su iz Kopenhagena, a spomenuti mi je, da se za sada jedino u Danskoj obučavaju slijepci u postolarstvu. Bilo je tu i nekih preostalih radnja mog prvog pitomca. Bilo bi toga puno više, no na izpitu u Zagrebu 1889. umoliše me slušatelji za koju uspomenu, što sam ih i rado dao, pa mi tako malo ostalo.

Proučimo li ovu skupinu malo bolje, to ćemo uvidjeti, da su i naši slijepci sposobni za rad, pa kad bi imali uredjen zavod za nje, pokazali bi oni još većma ne samo da hoće, nego da i mogu mnogo lijepa i koristna raditi. Ako je ovdje i malo stvari naših slijepaca, to su ipak takove, koje nam pružaju dokaze o velikoj njihovoj sposobnosti. Nastojat ću s vremenom, da toga i više skupim, pa da tako uredim posebnu sbirku: „Radnje hrv. slijepaca-samouka“, da mi tako bude muzej što potpuniji.

Do prvog prozora (9) bile su razne radnje, koje su izradila slijepa djeca od 7—12 godina u Beču — Neu-Lerchenfeldu — u tako zvanom „slijepačkom razredu“. U taj razred dolaze djeca u

¹ Vidi nacrt na str. 5. znak c 6.

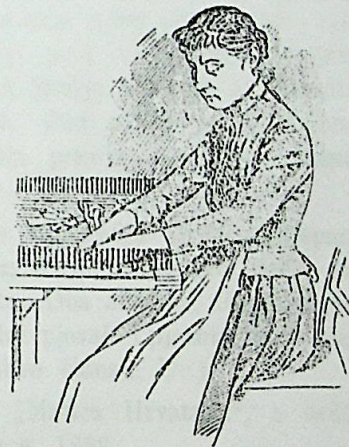
² U izložbenom katalogu nalaze se i mali podatci kod svakog slijepca.

jutro, preko pol dana ostaju i nutri jedu, a u večer se razilaze. Uči se pako sve ono, što i u pučkoj školi. Tuj su bile jednostavne Fröbelove radnje (nanizavanje, prepletavanje, opletavanje, izšivanje itd.), razan ženski ručni rad. Stvari su lijepe i dobro izradjene, što je uvijek na čast marljivoj učiteljici, Češkinji, Spolzovoj, koja upravlja tim razredom.

Tik ovih radnja bili su izložci „kr. centralnog zavoda u Monakovu“. Po stolu i stijeni bio je razan ženski ručni rad kao n.

Pletenje.

Prepletanje.

pr.: čarape, stolnjak, mali ogrtač, dječije kapice i opravnice, zastori, rukavice, novčarke, suknja, cipele itd. Kraj drugog su prozora (10) bila pisma učenika, vrlo lijepo izvedena, te nacrt zavodske sgrade, dočim je slika zavoda smještena bila na stolu pod zastorima.

Ovaj je zavod izložio svu silu raznovrstnih kefa, od najprostijih do najfinijih i za svaku porabu. Osim toga dva opletana sjedala, te krasne užarske radnje. Ove su radnje napunile cijelu

piramidu, koja je bila u sredini sobe. U kutu do drugog prozora bio je mali stolić (3 e), te dvije lijepe košarice, što su sve slijepci tog zavoda izradili. Bilo je i više košara, a te su bile smještene u

Tkanje.

kutu na kraj stola (3) i na peći (5). U kutu se izticala ogromna košara za pošiljanje robe. Na peći opet velika jajasta košara svojim oblikom, što nam je dokazom, da slijepci mogu i košaračtvo tjerati, te da ih ovdje ne može smetati ni oblik ni veličina predmeta. Veoma je takodjer lijepa bila košarica za papir, koja je bila na ogromnoj košari u kutu.

Na trećoj stijeni smješteni su bili izložci pitomaca izraclitičkog zavoda u Beču — Hohe Warte. — Zavod nije izložio sve svoje radnje, nego je hotio svojim izložcima upozoriti na takove radnje, koje se drugdje ili ne rade, ili bar ne njeguju onako, kako bi trebalo. Tuj odma u kutu bio je model neke stupe, koju može voda tjerati. Sam model mosta bio bi dovoljan da pokaže osobitu vještinu slijepca, te veliki mar, kog ulažu zavodski učitelji, da što bolje pouče i uvježbaju svoje učenike. Krasno su bile izvedene i modelovane stvari, kao n. pr.: konjska, lisičja i ovčja glava na zidu, a na stolu krava sa teletom, golub, gusja glava, ruka, voće itd., a nad svima izticao se velik pas. Zavod je ovim dokazao, da je i slijepca moći poučiti u modelovanju, te je opet jedan dokaz, da se slijepci u koječem dadu poučiti, dapače i u onom, što nam se do danas nevjerovatnim činilo.

Po sredini treće stijene i po stolu smještene su bile radnje pitomaca iz „obskrbnog zavoda“ u Beču. U taj zavod primaju se ljudi, koji su oslijepili u starijoj dobi. Ovi imadu ovdje cijelu obskrbu, te se uče bud kakovu radu. U tom su zavodu i dva Hrvata i to zagrebčanin Antun Krvak, te Mijo Jaklin iz Galović sēla. Krvak je izučio košaračtvo, te je i izložio nekoliko svojih radnja, gdje je jedna ljepša i ukusnija od druge.

Dobro su izradjena bila i oba slamnata prostirača Jaklinova. Osim ovih stvari izložio je zavod i razne kefe u bojama, te lijep „tepil“.

Tako smo dovršili sa radnjama slijepaca. Kod mnogih i mnogih stvari začuditi ćemo se onoj finoj izvedbi, kojom je slijepac pojedini predmet izradio, a to nam budi i opet dokazom, da je slijepac sposoban ne samo za tako zvanu „literarnu“ obuku, već i za „obrtnu“ obuku.

Osvrnemo li se na ove radnje, to ćemo opaziti, da su tuj zastupane sve radnje u obće, koje u evropskim zavodima njeguju. Tako je ujedno pružena slika što sve izvadjaju slijepci u Evropi. Dodademo li još i predenje, tkanje i kolarstvo naših slijepaca, to imademo još potpuniju sliku.

U petoj su skupini bile: a) slike raznih zavoda i po uzgoj sljepaca znamenitih ljudi, te slike naših sljepih guslara. Uz treću stranu zida vidjamo na stolu zavod u Illzachu. To je onaj zavod, u kom neumorno radi ravnatelj K u n z, te iz kojeg se zemljovidi razošilju gotovo svim sljepačkim zavodima Evrope. Cijelo uređenje zavoda predočuje nam podpunu sliku. Tu je zabavište, škola, radionice i obskrbište za sljepce sve u jednoj upravi. U ovom kraju na stijeni vidjela se lijepa sgrada amsterdamskog zavoda, a do nje opet „dom sljepih djevojaka“ u Lincu. To je prvi dom za ovakove sirotice u našoj monarkiji, a utemeljen je g. 1886. U njem imadu odrasle sljepice svu obskrbu, a rade razan ženski ručni rad. Među ovim slikama je Valentin Haiy, prvi osnivač „uzgojnog zavoda“ za sljepce. Uz njega je slika Marije Terezije pl. Paradis, glasovite bećanke, za dobe Haiyve. Pod njima je lik Louisa Braillea, sljepca, glasovitog izumitelja pravog sljepačkog pisma, nazvanog „Braille“.

Dolnja slika predočila nam je fotografiju dvojice sljepaca „kolendaša“, iz Dubrovnika i njihovog vodju. Sliku sam dobio dobrotom g. Frana Supila iz Dubrovnika. Oba sljepca, Gusto Agaci i Vlaho Obuljen, obiljubljeni su narodni pjevači i pjesnici, a potonji se bavi i trgovinom. (Vidi dalje poseban članak. Ur.)

Sbirku njihovih pjesama imadu „Matica Hrvatska“, a nešto je objelodanio i Glavić u Dubrovniku g. 1889.

Dalje je bila tu slika umirovljenog ravnatelja brnskog zavoda Jana Schwartza, o kom sam već prije spomenuo, da je priredio prvu pisaču spravu za hrvatski jezik u bockastu pismu. Do ove bila je slika Aloisa Klara, utemeljitelja „Klarovog“ sljep. zavoda u Pragu.

U sredini treće stijene bila je uljena slika „Djed i unuk“, kompozicija pokojnog Maukovića, rođena u Šidu, po Zmajevoj pjesmi „Djed i unuk“. Na protivnoj stijeni i to do ulaza, uljena slika pokojnog Karasa, karlovcanina, „Sljepac i vila“, a malo dalje je Kikerčev „Djed i unuk“. O krasoti slika ne ću razpravljati, jer nisam vrstan, no nešto moram ipak spomenuti. Još u početku sam rekao, da sam gledom na našu domovinu hotio urediti skupinu historičke vrijednosti. Iz tog razloga morao sam dobiti i ove tri slike, koje su već danas vlasništvo „sljepačkog muzeja“. Da sam mogao dobiti Kikerčevu sliku „Guslar“, mislim da bi slikarstvo u tom odjelu posve zastupano bilo. No Kikerčev je „Guslar“ original, pak mu se našlo mjesto u izložbi slika u II. katu VI.

dvorani, br. 179. Bude li se mogla dobiti kopija, gledat ću ju nabaviti za muzej, jer o nabavi originala ne može biti govora.

Drugi odjel ove skupine imao je „sljepačke pjesme.“ Naši slijepci kao guslari dobro su poznati i vrlo obljubljeni u narodu. Ovaj odjel nije velik, no s vremenom bit će i on veći. Poslali su pako A. Barač iz Dalmacije, Stj. Canki iz Radikovaca, M. Matijević iz Zrinja, F. Supilo iz Dubrovnika i Stj. Širola iz Žakanja razne pjesme. Uz to su izložene i Kubačeve „Sljepačke pjesme“ iz sбирke: „Južno-slovsjenske narodne popijevke“.

Najvrjedniji je ovdje izložak bio: Kuhač, „Sljepačke pjesme“. Što nijedan narod o svojim slijepcima izkazati ne može, to mogu samo Hrvati, a dokazom je bio gornji izložak. Uz Obuljenove pjesme lijepo je mjesto zauzimao i Cankijev životopis i pjesme slijepca Mate Kovača (Po malo donijet ćemo i ove pjesme. Ur.)

Najpoučniji dio ove skupine bio je svakako III. odjel, gdje su bile četiri grafičke tabele, koje su bile povješane na četvrtoj stijeni do velike košare (4). Gornja tabela predočila nam je postotni broj slijepih, gluhonijemih i slaboumnih po popisu god. 1869. i 1880. Za god. 1890. ostao je prazan stupac, jer mi podatci nisu još poznati. God. 1869. bio je najveći postotni broj gluhonijemih, ali g. 1880. silno je premašio postotni broj slijepih sve ostale. Druga tabela predočila je postotni broj slijepih u zemljama naše monarhije, pa vidimo, da smo g. 1880. na trećem mjestu bili, a Dalmacija na petom.

Dva stupca na strani iste tabele pokazivala su razmjerje slijepih u pojedinoj poli monarhije. Ugarska je polovina postotnim brojem slijepih i koliko premašila austrijsku, a ipak je u prvoj samo jedan zavod, a u drugoj do dvanajst, a dva su u osnutku. Treća tabela predočivala nam je postotni broj slijepaca u Hrvatskoj i Slavoniji po materinskom jeziku, pa vidimo da smo i opet na trećem mjestu.

Najzanimivija je bila svakako 4. tabela gdje se broj naših slijepaca prispodablja sa finskim, u postotnom broju prema dobi. Finska izkazuje najveći postotak slijepaca u Evropi. Pogledamo li sad stupce, to ćemo opaziti, da je u mladjoj dobi naš broj veći od finskog. Dakle u dobi, kad bi se imalo najbolje naobražavati. Od poroda od 5. godine nešto je veći broj finskih slijepaca, nu od 5. pa do 30. puno je veći naš postotni broj. Od 30. sve većma i većma prevladjuje broj slijepih u Finskoj.*)

*) Bude li sredstava, gledati ćemo izdati nekoje tabele. Ur.

Ove nam tabele najjasnije dokazuju da moramo dvojakim putem poći, ako želimo ovoj nevolji doskočiti. Jedan bi put bio raditi protiv množenja sljepoće, a drugi, da se slijepcima pomogne. Kako bi se to uredilo, iztaknuto je već više puta u ovom listu.

Tako smo došli do inih predmeta u VI. skupini. Na prvom je mjestu bila slika pokojnoga kardinala Josipa pl. Mihalovića, koj je darovao 5.000 for. za sljepački zavod i tako si stavio dičan i trajan spomenik medju našim slijepcima. Dalje su po stolu uz treću stijenu tri primjerka starinskog načina pisanja. U prvo vrijeme učili su slijepce pisati kao što se i mi učimo, a da su se slova opipati mogla, napravljena je posebna smjesa od gumiarabike i sadre, pa eto reljefnog pisma za koj čas, čim se masa osušila.

Pod brojem 86. izloženo je bilo par ploča, s kojima se tiskala hrvatska početnica (g. 1889. u Bukevju).

Mjesto ovakovih pločica mogu se upotrijebiti gotovi klinici, (br. 87.) s kojima se slično radi kao i u običnoj tiskari. Želja mi je bila u ovoj skupini izložiti i koj pisaci stroj. Obratio sam se više puta na više strana, nu uspjeha nije bilo, pa sam s toga izložio slike raznih strojeva i primjerke im. Uz ove strojeve bile su i igle sa posebno uredjenim uhom, da i slijepac može lako konac navoditi. Igle su jednostavne, ali i vrlo praktične ne samo za slijepce, nego i za druge, osobito kratkovidne ljude.

Na kraju su stola bile javor-gusle, taj simbol hrvatskih slijepaca. Gusle je izložio vrijedni trgovac Trkulja iz Gospića. Spomenuti mi je još i katalog knjižnice budućeg hrvatskog sljepačkog zavoda, koj izkazuje 311 svezaka u 266 djela u vrijednosti 366 for. 22 nvč.

Izložaka prodano je po prilici za 100 for. Dosta je toga nabavljeno i za hrv. sljepački muzej, koj se je opet znatno umnožao.

Da je ovaj odjel bio ne samo zanimiv, nego i poučan, dokazom su i mnoge izjave, od raznih posjetitelja. Iz toga pako zaključujem, da je ideja ob osnutku zavoda za naše slijepce mnogu klicu uhvatila.

* * *

Prigodom otvorenja izložbe posjetili su „sljepački odjel“ preuzvišena gospoda: ban grof Khuen-Héderváry sa suprugom, ministar Baros sa odličnom pratnjom. Obojici preuzvišene gospode predao sam ukusno uvezan katalog, a visoke je posjetioce osobito zanimao rad slijepca kefara, jer su podulje uz njega boravili.

Broj izložaka ne da se točno opredijeliti, jer je tuj bilo mnogo i malih stvari, pa puno knjiga i inih učila. Nu svakako je bilo

preko 700 izložaka. Izložitelja je bilo 24 i to domaćih 15, a vanjskih 9.

Za „sljepački odjel“ bila je i posebna porota i to p. n. gg. Milan Krešić, tajnik trgov.-obrt. komore, Josip Klobučar i Josip Cunić ravn. učitelji. Porota je dosudila ove nagrade:

I. Počastnu diplomu:

Vinko Bek za odlične literarne i ine radnje na polju obuke slijepaca.

Sizeranne Maurice de la, za literarne radnje.

Monakovski zavod za odlične ručne radnje zavodskih slijepaca.

Kunz Matija za razna učila.

II. Veliku kolajnu:

Obskrbni zavod za slijepce u Beču za radnje pitomaca.

Israel. zavod za slijepce u Beču za radnje pitomaca.

Libansky Josip za učila.

III. Malu kolajnu:

Sljepački razred u Beču (Neu-Lerchenfeld) za radnje školske djece.

Lichtenfeld Makso za radnje.

Cvetković Imbro za radnje.

IV. Priznanice:

Fabijančić Bara, Rogan Janko, Sjeverac Martin, Vicković Milica, Slijepčević Anica. Za novčane nagrade predloženi su potonji, koji su dobili priznanice, a Lichtenfeldu ostavljen je izbor između kolajne i novca.

Srdačna hvala svima, koji su mi pomagali u sabiranju i uređivanju izložaka ili drugim kojim načinom, te koji su omogućili, da se je do „sljepačkog odjela“ u obće i došlo. Bog svakomu struko naplatio!

Dao Bog, te do buduće izložbe sudjelovao i hrvatski zavod za slijepce!*)

V. B.

*) O izložbenom katalogu razpravlja se na drugom mjestu. Pod konac stigao nam je izvještaj o izložcima na pražkoj izložbi, se pa ondje veli, da je naš „sljepački odjel“ i koliko premašio pražke izložke ove struke. Ur.

Vlaho Obuljen i Gusto Agaci.

Dva znamenita dubrovačka slijepca, Vlaho Obuljen i Gusto Agaci, dva su nerazdjeljiva druga. Dubrovčani ih zovu samo Vlaho i Gusto, te kod seoskih derveka i drugih svečanosti nećeš naći Vlaha bez Gusta ili Gusta bez Vlaha. U gradu pak Gusto obično sjedi na Pilama ili na Boninovu i prosi s kraliješom u ruci, a Vlaho po ulicama (neka je slijep) prodava konca, iglica i svakih drugih sitnjarija, oglašujući se svakojakim šaljivim od njega sastavljenim kiticama. Obojica shrana su staroga dubrovačkoga života, te njegovih popjevaka, kolenada (čestitaka) itd.

Gusto, prezimenom Agaci, rodio se je god. 1839. na Šipanu, otočiću blizu Dubrovnika. Otac mu je bio carinarski prijarnik, a on je išao na školu. U to počeo ga je vid izdavati, te batali školu, a da se na težačku radnju, dok napokon nije oslijepio sasvijem. Kao slijepac počeo je hoditi po selima, učio je guslati i svakojake narodne pjesme pjevati. Oženio se poslije i ima petero djece. Gusto udara u *lijericu**) prekrasno, te je miljenac seljaka za njihove narodne plesove, što se uz *lijericu* izvagjaju. Pri tom poslu obično ga vodi njegov stariji sin Frano.

Njegovih pjesama ima dosta. On je sastavljao ponajviše ju-načke pjesme što se uz gusle pjevaju i pjesme putničke. Sve ove sakupio je župnik velečastni g. dn. B. Glavić i nalaze se u sbirci hrvatskih narodnih pjesama kod „Matice“ u Zagrebu. — Gusto zna osim toga prat, kuhati i babovati djecu. Sve petero djece on je odbabovao, a da im se ikad išta dogodilo nije.

Vlaho Obuljen rodio se je u Dubrovniku g. 1837. Do 7. mjeseca bio je zdrav, a poslije obolio od perućca (dječja je bolest to; kraste su im po licu), a iza bolesti oslijepio sasvijem. U jedno oko ne vidi ništa, a u drugo samo svjetlost (zraku može razpoznati od tame). Poslije, kad je odrastao, naučio se je pjevat. Žive pjevajući pjesme i prodavajući iglica, konca, feretâ, češalja, puca, vrpca i svakih sitnjarija. To sve on uvijek nosi sobom u jednoj vrećici i u svojoj odjeći u žepovima, kojih ima oko 150 (sto i pedeset). Njegovi žepovi (osobito dva glavna) poznati su na daleko, zato kad tko nosi u žepovima napunjeno svašta, reku mu: „Kako i Vlaho slijepi“. Ima fin opip. On će razpoznati po opipu konca, iglice i sve sitne stvari, tanje od debljih. Njegove njeke pjesme sabrao je pop B. Glavić, jednu od tih poslao je

*) Dakle i u liricu, ne samo u „javor-gusle“! Ur.

„Matici“ (Siroticu), a druge štampao napose. Ali njegove čestitke ne mogu se nabrojiti. On ih obično improvizuje. Tako za imendane veće gospode dubrovačke on mora svake godine drugu napraviti. U oči imendana u večer dogje pred vrata, on Gusto i djeca, pa pjevaju. Vlaho ravna sa zborom, Gusto udara u lizericu i pjeva s Vlahom, a djeca pomažu. To se razlijega gradom i ugodno je čuti, osobito kad je tih noć. Kod općih svetaca n. pr. u oči Božića, Uskrsa itd. razdijele se da prije svrše. To pjevanje zove se kolendovanje, a Vlahov pjevanje ne dopušta da mu rečeš, da te je kolendospjesmom, kojom i lani.

Vlaho zna i pjesme crkvene. Dosta puta (kako je pobožan) pjeva po selima u crkvi, skupi novaca, pa dá u crkvu za mise, neka je siromah.

Vlaho se dva puta oženio, ali nema djece. Druga mu je žena još živa i ide s njima po dervecima.¹ Lijepo ih je vidjeti kad se vraćaju. Vlaho, Gusto i mali, a Vlahova žena ide prva ili posljednja nakrcana dara milodara. Iz svakog dućanića glase se: „Vlaho, Vlaho daj jednu!“ a on im obično odgovori s kakvom šaljivom, zaustavi se i počne.

Vlaho uzgajio je jednoga mačka, koji sve zna i razumije, samo što ne zna govorit. Kad Vlaho prodava po ulici svoje sitnjarije, više svake šaljive kitice, a ako od koga čuje kakvu riječ odmah joj nagje rimu.

On prodava ovako:

Porte roba bella
Feret' i cordella,
Kurgjelice i traka
Karte fine i bumbaka²

i podvikujuć:

Ako komu što služi, neka se Vlahu tuži.

zatim:

O gdje ste vi žene, koja nema muža, evo mene itd.

Jedan put je Vlaha susreo prof. P. Budmani, s kojim se u ostalom jako dobro poznao i kaživao mu pjesme. Vlaho je baš prodavao i vikao: „Traka i bumbaka! (pamučne pregje), a g.

¹ Derveci su seoske svetkovine na kojim se skupi naroda obično pred crkvom, pa se tu jede, pije i veseli; i trguje se, ali jako malo.

² Porte, porto = nosim; roba bella = robe lijepo; feret' = igle za vlasi; cordella = kurgjelice = vrpce; traka = trakova; karte fine = papira za cigarete; bumbaka = pamuka, stijenjaka za uljene svjetiljke.

Budmani njemu: „Ne Vlaho, ne govori se traka, nego trakova.“ Drugi put Vlaha susretne prof. Budmani i dogje mu da vikne „traka i bumbaka“, ali nije mogao nikako učiniti rimu sa trakova. A on onda: trakova i bumbakova! A Budmani njemu: „Ne, ne za Boga, nemoj tako! Ne valja!“ Kod prof. Budmanija nalazi se, po Vlahovu kazivanju, dosta njegovih kolena da.¹ (Slika Vlaha i Guste izložena je bila na jubilarnoj izložbi. Dozvole li nam novčane okolnosti, gledat ćemo ju donijeti u našem listu. Ured.)

F. Supilo.

Sedmi kongres učitelja slijepaca.

(Od 3.—7. kolovoza 1891. u Kielu.)

Od g. 1873. uobičajilo se svake treće godine držati ovakove kongrese.² Po zaključku zadnjeg kongresa u Kölnu izabrali su na prvom mjestu Kopenhagen za novi sastanak, no bilo je tu nešto na putu, pa se evo sakupiše u sjevernoj Pruskoj, u gradu Kielu. Ujedno urediše i izložbu učila za „zornu“ obuku.

U predvečerje 3. kolovoza sakupio se u dvorani društva „Harmonie“ lijep broj članova u predskupštinu. Bilo je tu ne samo Nijemaca, nego i Austrijanaca, Rusa, Franceza, Talijana, Danaca, Engleza, Holandeza, Belgijanaca i Švicara. Iza pozdrava zemaljskog ravnatelja Ahlefelda izabraše si učestnici predsjednicima ravnatelje: Ferchena (Kiel), Meckera (Düren) i Moldenhawera (Kopenhagen), a uz to još i tri tajnika. Zaključilo se razprave voditi u njemačkom jeziku. Ujedno se je označio i dnevni red za slijedeće dane, te izabrao odbor, koj će odrediti mjesto za budući kongres. Da se razprave što temeljitije provedu, određeno je razprave imati kroz četiri dana tako, da se svaki dan najviše dvije razprave provedu.

Dne 4. započela je glavna skupština sa raznim pozdravnim govorima. Odpočeo je predsjednik Ferchen, koj je i zaključio, sjetiv

¹ Od slijepaca ima još jedan Konavljaniu, ali taj ne zna ništa, niti se čim bavi, van prosi. On je oslijepio od mine (prskajuć barutom kamonje).

² Prvi kongres bio je u Beču 1873. Dalje su bili u: Dresdenu (Dražđanima) 1876., Berlinu 1879., Frankfurtu na M. 1882., Amsterdamu 1885. i Kölnu 1888. U Italiji, Francezkoj, Englezkoj, pa i Švedskoj imadu posebne svoje kongrese.

se u svom zaključku pokojnog dra. Armitage-a. Dalje je isti izvjestio o razpisanoj temi: „Stanje slijepaca u Njemačkoj i što se još za nje učiniti ima“, za koju je dao Lavanchy (iz Lausanne u Švicarskoj) nagradu od 260 maraka.

Čudnovato je, da je samo jedan rukopis podnešen, a još čudnovatije, da nije taj niti od Nijemca. Dopitanu nagradu dobio je g. Josip Libansky, Čeh, učitelj u Purkersdorfu kraj Beča. Tako je g. Libansky u nekoliko dana dobio dva priznanja: spomenutu novčanu nagradu i veliku kolajnu na našoj jubilarnoj izložbi za izradjena učila. Živio!

Ravnatelj Mecker, kao bivši predsjednik VI. kongresa u Kölnu (1888.), izvjestio je o uspjesima tog kongresa, a onda prešao na razpravu: „O prisilnom polazku slijepačkih zavoda.“ U poduljem svom govoru spomenuo je zaključke austrijskih učitelja slijepaca u Pragu i Lincu — koje smo i mi donijeli u svoje vrijeme —, te živo zagovarao ideju, da se zakonom uredi, da slijepa djeca moraju polaziti posebne zavode, kao što je to već uvedeno u Saskoj, Norvežkoj i kantonu Bernu.

Iz njegovog govora razabiremo, da ni u „prosvijetljenoj“ Njemačkoj nije puno bolje, nego li i kod nas u jednom pogledu. Kad smo ono 1888. putem novina pozivali, da nam se roditelji jave, jer bi rado kojeg slijepca uzgajati i obučavati, nismo na sva naša nastojanja mogli dobiti ni jednog Hrvata, već jednog Čeha. Kad se je 1889. odselio naš pitomac u svoj kraj, oglasili smo opetovano, da primamo dva slijepca uz veoma povoljne uvjete. I na ovo nam se nitko ne javi i tako ostadosmo bez pitomca. Slično mora biti i u Njemačkoj, jer Mecker izrično veli, da svi roditelji slijepaca ne uvidjaju korist takovih zavoda, pa da se tomu mora zakonom doći. Kod nas je u obće polazak pučke škole obvezatan, pa evo i za nas mig, da tu obvezatnost prenesemo i na ovo polje. S jednakim dužnostima i jednaka prava.

Dalje je govornik prešao na drugu točku, naime na obuku slijepaca u pučkoj školi, gdje je dokazao, da pučka škola ne može onako podučiti slijepca, kako to njegove potrebe zahtijevaju. Da je tomu tako, uvidja u to i najmanje upućen čovjek. Pučka bo škola ne će nikada slijepca dovesti do samostalne privrede, dočim to posebni zavodi mogu. Čim bi polazak zavoda obvezatan bio, naravno je, da bi se nekoji povećali, a tuj i tamo osnovali novi zavodi za slijepce. Kongres je pristao iza odulje debate, da polazak posebnih zavoda ima biti obvezatan za sve slijepce, te će vladi podnijeti posebnu peticiju.

Maurice de la Sizeranna (iz Pariza) radnja: „Nécessité d'avoir dans chaque pays une oeuvre générale en faveur des aveugles. L' Association Valentin Haüy pour le bien des aveugles en 1890, čitana je u njemačkom jeziku. U toj razpravi označuje se svrha društva „Valentin Haüy“ u korist francuzkih slijepaca. Sve dobrotvorne zavode za slijepce da bi trebalo dovesti u savez, a o tom i radi spomenuto dobrovoljno društvo. Društvo izdaje očitovanje o shodnosti svih pomagala kod uzgoja i obuke slijepaca. Ono nastoji izdavati što jeftinije knjige za slijepce i što većma se brinuti za slijepce, koji su dovršili nauke. Društvom upravlja odbor od 30 članova, koj se dijeli u tri odjela. Prvom je odjelu propagirati i raditi za zavode, drugi je za študije i publikacije, a treći je za profilaksu i statistiku. Društvo je ustrojilo „Bibliothek Braille“, odakle se slijepcima posudjuju razne knjige, koje su Brailleovim slovima prepisale dobre duše. Društvo je osnovalo i muzej, a izdaje i djela u kojima se upućuje, kako se je očuvati sljepoće. U kratko rečeno: cijelo to društvo radi u većoj mjeri ono, o čem i naš list nastoji.

Kongres se je zahvalio na lijepom radu g. Sizerannu.

Po podne krenuli su članovi kongresa u zavodsku sgradu. Tu je bilo glasbe i pjevanja, što su sve izvadjali pitomci. Dalje su isti gombali; izvadjali su proste vježbe, a po tom i plesali, pa i samu četvorku, a zaključili svoje produkcije sa slobodnim igrama. U zavodu se uče i košaračstvo, kefarstvo, stolarstvo, te ponješto užarstvo. Tom sgodom posjetili su i „dom“ slijepaca.

Pohađjači dobili su tom sgodom i malen spis o postanku i razvitku tog zavoda, po kojem i mi donášamo ovo nekoliko podataka.

Kielski zavod prima slijepce iz Schlezwig-Holsteina. Utemeljilo ga je holštajnsko društvo 10. svibnja 1862. kao privatan zavod. Od godine 1876. upravlja njime dotična provincija. Zavodu je ista svrha, kao što i drugim sličnim zavodima, no osim toga prima i starije slijepce ili koji su u kasnijoj dobi oslijepili. Ovi se podučavaju u obrtu, a jesu u svom „domu“, koj sa uzgojnim zavodom istu upravu imade. Pitomci se primaju navršenom 7. godinom. Otpuštaju se nakon dovršene 21. godine. U zadnje vrijeme određena je za siromašku slijepu djecu bezplatna obskrba. Imućniji plaćaju godimice 500 maraka, a nepripadnici ove provincije 600 maraka. Zavod je imao 1. travnja 81 pitomca (41 muž. 40 žen.) od ovih je bilo 38 djece, a 43 odrasla. Djeca se obučavaju u tri razreda. Kefarstvo je učilo 10 muž. i 17 ženskih, košaračstvo 9 muž., a

užarstvo 4 mužkarca. Stolarstvo je učio jedan poluslijepi mužkarac i 2 djevojke, koji i politiraju. Obuku podjeljuje ravnatelj, dva učitelja i dvije učiteljice. Svi su stalno namješteni. Dalje su tri učitelja za obrt postavljeni uz odkaz, ali pravom na mirovinu. Glasbu podučava učitelj uz nagradu. God. 1890/1. izdalo se je 49.728·62 maraka. Po tom otpada na jednog pitomca poprečno 645·83 mar. Sama hrana dodje na jednog pitomca 44·76 pfeniga na dan. Zavod imade dvije veće sgrade. Ravnatelj zavoda brine se i za odpuštene pitomce, a podupire ga posebno jedno društvo (Haupt-Verein) od g. 1878., koje imade svoje podružnice. Glavnica za obskrbu odpuštenih pitomaca imala je koncem prošle godine 200.000 maraka. Sve se je to sakupilo milodarima, zapisima i zakladama.

(Svršit će se.)

Praktična uputa.

III. dio.

Slijepac u nižoj pučkoj školi.

Priobćeje Stj. Širola.

Profesor i vjeroučitelj g. Wenzel J. Binder, zamjenik ravnatelja na c. i kr. sljepačkom uzgojnom zavodu u Beču, napisao je god. 1883. zanimivu brošuru: „Das blinde Kind in der Volksschule der Sehenden“, po kojoj ćemo priobćiti niz člančića, u kojima vrijedni pisac razpravlja ob obuci kod slijepca, kako se naime ima postupati u pučkoj školi, ako je med inom djecom i koje slijepo. (Prema našoj potrebi, mi ćemo gdješto i popuniti. Ur.)

Obuka se kod slijepce djece svadja na dvovrstne predmete, — one, kod kojih sudjeluje samo sluh i takove, koji iziskuju — učila. Pisac razpravlja o svakom pojedinom predmetu na pose, pa ćemo i mi povesti riječ o pojedinim predmetima, a započeti ćemo s obukom u vjeronauku.

1. Vjeronauk.

Obće je poznato, da je u slijepaca duboka religiozna ćud, koja se ne smije zapustiti, nego se ima njegovati za rana, inače bi se u njihovoj duši porodilo upravo protivno, a onda bi trebalo deseterostrukoga napora; jer ovdje valja osobito uočiti ono krivo načelo: „Što ne vidim. — ne vjerujem!“

Obukom u religioznim istinama bit će tamni njegov život razsvijetljen zrakom milosti i vjere, a nebeska radost i božija utjeha nastanit će se u njegovu srcu, potrebnu utjehe.

Vjeroučnu obuku prati i sluša slijepac svom pozornošću; vjerske i čudoredne pouke razjasnit će mu se primjerima iz biblijske povjesti, sv. pisma; predavanjem, razjašnjenjem, izpitivanjem i ponavljanjem upamtit će ih slijepac kao niko. — Mali si slijepci osobito upamte one kratke Gruberove katekeze, pa ih vanredno zanima i osobito ih se dojmilju čudesa i doživljaji iz života Isusova. Tako sam jednoč primjerice pripovijedao o čudu, kako je ozdravio bolestnik, koji je trideset i osam godina bolovao i rekao: „I bolestnik ozdravi odma; jedva je to i vjerovao, — stao je oprezno na noge, — pokušao da izkorači, — opazio je da može hodati, — da, trčati i skakati, da je sad jači, da je — zdrav. O, kako je bio sada veseo, sve je poskakivao od veselja, — zahvali odma dragomu Isusu, poljubi mu ruke, — pobere brzo svoje šljake i otrči, što je samo trčati mogao — kući, e da reče svojim, da je — z d r a v!“

Nakon te pripovijesti bijahu moji mali slijepci tako veseli, da su sve pljeskali ručicama, poskakivali na svojim mjestima i opetovano klikitali: „Ah, to bijaše lijepo!“ —

„Blaženi, koji ne vide, a — vjeruju!“ . . .

Sakramente prima slijepac savjestno, pobožno i skrušeno, ako je samo za rana u vjeri dobro podučen, a za primitak sakramenata dobro pripravljen. Ja sam se osvjedočio, da su slijepi gojenci, ako su na dan izpovijedi i najmanju kakvu pogrešku učinili, teško i bolno plakali; došli k meni, priznali svoje pogreške. Jedva jedvice sam ih umirio. A imao sam prilike izkusiti, da su djeca po večernjoj molitvi, nakon izpitivanja svoje savjesti, došla k meni, da izpovijede grijehe, što su ih kroz dan počinila, e bi se umirena mogla leći u krevet. — No imao sam prilike, da se i o protivnom osvjedočim. Bilo ih je, koji su tvrdokorno svoje pogreške nijekali, lagali, da, prisizanjem se izgovarali, da ih nije nitko opazio. „Ta ja sam zvao, da li je kogod bio na onom mjestu, pa mi se nije niko ozvao!“ izpriča se jednoč jedan.

Slijepci padaju rado, ako se ne podržavaju u strahu božjemu, u poznate — potajne grijehe. To se ima pravodobno zapriječiti prokušanim sredstvima vjere i pedagogije. Gdje je samo mjesta i prilike, vazda ih valja podsjećati na prisutnost dragoga Boga i anjela čuvara.

Blagošću i dobrotom postizava se mnogo, strogošću — malo; slijepac će biti zloban, neiskren, lukav, pa će i otvrdnuti u svojim pogreškama — Religiozne istine treba da mu se privedu k srcu, on treba da uvidi, kako i njega ljubav i dobrota božja obasiplje, treba da razazna, da mu je dobri Bog za to, što mu je uzkratio tjelesno, podao više duševnoga svjetla, više milosti, koje mora da se izkaže vrijednim. — Treba samo uzeti za primjer svetce, koji su u mukama i patnjama služili Gospodinu, pa si stekli i zaslužili krunu života; valja razjašnjivati odnosne rečenice iz sv. pisma itd.

Da ga slijepac bolje shvati i razumije kod liturgičke obuke, kazuje mu vjeroučitelj sve crkvene stvari (odvede ga u crkvu); svetim strahopočitanjem i nutarnjom radošću osjeća on sve, što mu se prikaže. Vjeroučitelj mu neka dade u ruke kruh žrtve (hostiju), neka je slijepac razlomi; dat će mu u ruke križ, kip, sliku, čislo itd., da sve pipa i prstima premetne. (Čislo ili krunica bit će mu najmilija molitva). Vjeroučitelj treba da upozna slijepca s uredbom crkve, treba da mu razjasni glavne dijelove sv. mise i da mu razloži, što biva za njih, što ima da čine vjernici pri tom i da se vjernici znakom zvonca podsjećaju na te svoje dužnosti. Vjeroučitelj valja da nastoji i pazi, da slijepi učenik na Svjećnicu nosi sobom u crkvu na blagoslov svijeću, a na Cvjetnicu — graničicu itd., da ga tako uvede i uputi na crkveni život. Uz ino dijete može ga upotrebiti i za podvornika (ministranta). Slijepac može da moli dotične molitve (kod podvorbe u sv. misi), a smije li da zvonu i zamjeti li, da pobožni vjernici na glas i znak zvonca, što ga je on (slijepac) dao, padoše na koljena, da se poklone božanskom Odkupitelju u njegovoj tajnovitoj žrtvi, to će tada to pobuditi u bijedna slijepca radost neopisivu, veliku. — Ako mu kateketa reče, da kao svećenik nosi drugojačiju haljinu, nego li su to obična odijela, to će ga slijepac svega opipati od ozgo do dolje, pa će ga ne malo čuditi onaj red okruglih gumbića, — mislit će, da su iz željezne žice, — nadje li dijete, da je haljina (talar) sva zakopčana, zatvorena i ako se to djeteta dojmi, neka vjeroučitelj odma pouči, da to znači: da se je svećenik odrekao (Abgeschlossenheit) svijeta . . . da, slijepca će to u jednu ruku veseliti, jer će naći izmedj svoga i svećenikova položaja neku — sličnost.

Treba da spomenemo, kako valja i vjeroučitelju i učitelju paziti, da slijepo dijete bude pod sjegurnom pazkom, kad ide u školu ili crkvu. Tu častnu službu možemo povjeriti kojemu od boljih učenika, te ga time odlikovati; oni će odma i podsjećati druge su-

učenike, da im je biti milosrdnima i sužaltnima spram svoga druga — slijepca.

Prve dane, kad se uče * djeca križati, * trebati će i slijepcu ruku voditi, da znade kamo se i kada se ruka stavlja. Za opetovanje može mu se dati koj bolji učenik, pa će brzo naučiti. Isto ga tako valja podučiti, kako mu je stojati i ruke držati kod molitve. Ne bi li se koj put držao reda, treba ga odma opomenuti, jer se inače privikne kojoj nepodobštini, od koje ga kašnje nikada ili veoma teško odučimo. Kako treba kleknuti, u prsa udarati itd., sve mu se mora pokazati. Kad mu je kleknuti, bit će moguće strašljiv, no lijepim postupkom proći će mu sav strah.

Molitve i katekeze naučit će slušajući. Upozorit nam je ovdje, da slijepac kad sluša, glavu rado obori, te načuli uši. Zato nam je paziti da ravno i mirno sjedi, ali neka ne mora lice baš k nama obrnuti. Kao drugu djecu, pitajmo i njega što ćešće, a on će velikim veseljem govoriti. Ako bi s province teško pamtio, znajmo da je tomu kriv zanemareni domaći uzgoj, no malim našim trudom brzo će se poboljšati. Bibliju u 3. i 4. razredu zapamtit će pripovijedanjem, a osobito onda, ako ga ne pitamo odma u početku. U obće izpitujmo slijepca tek onda, kad je pred njim više djece govorilo, da si tako bolje zapamti, izim da se sam prije prijavi.

Sa katekizmom bilo bi oteže. Što smo malo prije rekli, vrijedi i tu. Ako nam je moguće po kojeg dobrog djaka odrediti, da uz slijepca napamet uči pitanja i odgovore, to će se i slijepac uz njega naučiti. U protivnom slučaju dovoljno je, ako nam iz odgovora najbitnije kaže. Bude li potrebe, rado ćemo bar mali katekizam Brailleovim slovima prirediti i izdati. Uredništvo.

D o p i s.

Klasnić. (Stoja Baltić.) Slijepica Stoja Baltić iz dolj. Selišta, občina Glina II., kotara Glina, pravoslavne vjere, oslijepila je u 13. godini i to prigodom čuvanja blaga na paši. Kao sirota bez otca i matere služila je kod nekoga seljaka u dolj. Selištu i čuvala mu blago. Jednom su se pastiri igrali „kljaka nja“ ili „svinjka nja“ (prasičkati), a ona je polag njih stajala i plela. Na jednom udari jedan igrač onu kvrgu — svinjku — svojom kljakom, i nesrećom ta svinjka pogodi Stoju u lijevo oko tako jako, da joj je odma izcurilo. Kroz neko vrijeme udari vatra (upala) i u desno oko, te seoske žene počеше liječiti, ali badava, jer joj i ovo izcuri.

Pred 6—7 godina bila je ona u nekoj zagrebačkoj bolnici, ali badava, i tamo joj rekoše, da joj ne mogu pomoći, kad su joj oba oka izcurila.

Danas je ta djevojka stara 33 god. Jako je slaba i po svojoj prilici ne će joj vijek biti dug, jer od proljetos baca krv, a češće joj se to opetuje. Živi samo od milodara, koje sakupi ponajviše na sajmovima u Glini, Petrinji, Topuskom i Sisku. Po kućama ne ide prosjačiti, nego samo u poznate svoje kuće. Kruha i druga jela dobije, to sve nosi i daje svome bratu u dolj. Selištu, koji je velika sirotinja i imade 5 ženske djece. Imala je izprošenih do 500 for. gotova novca, koje joj je jedan Glinjanin oteo i profučkao. — Inače je jako pobožna, najvoli slušati čitanje o božijim svetcima, mučenicima i mučenicama. Svake godine izda svijeća u crkvu 10 do 15 for. za svoje darovatelje.

U Glini se zadrži ponajviše kod g. Nikole Grebljanovića i vrijedne mu gdje. Ane, koje ona drži kao oca i majku i koji joj daju jednu sobu, gdje ona obitava i jede, dok je u Glini. Od njih sam i ja sve ovo čuo, — što bi mnogo potpunije bilo, da mi je sama sljepica kazivala, ali ona je bila u Sisku.

To sve mogoh za sad o njoj doznati po prije spomenutom gospodinu i njegovoj gospodji, te čujem li još šta od nje, javiti ću Vam. (Molimo. Ur.) Ona ne radi ništa niti može.

Stanko Jakšić, ravn. učitelj.

Književnost.

Chants et légende de l'Aveugle, par Edgard Guilbeau 1 vol. in 12. str. 240. Boulanger, Pariz; stoji 3 franka.

Jedan od mojih prijatelja, bivši ravnatelj „Narodnog zavoda za mlade slijepce“ često mi govoraše: „Čudna li polja za onoga, koji bi htio izpitati slijepčevu psihologiju!“ E pa dobro, ja ću mu namah poslati knjigu, koja mi je u rukama, a to su „Slijepčeve pjesme i priče“ od Edgarda Guilbeau-a. Ponajprije, prava je slast čitati knjigu vrstnih stihova, a s drugo će strane pisac, koji je slijep, možda sam filozofu donijeti čudnih otkrića. U svojim je pjesničkim poletima morao razgaliti cijelo svoje srce, to skinuti koprenu, kojom je, rek bi, omotan čovjek zatvorenih očiju. Pogledajmo, da li je žalostan ili veseo, živahan ili zlovoljan, a osobito, kako je govorio o onim velikim vidicima, kojih ne poznaje, o onim sjajnim efektima, kojih ne može shvatiti, napokon o onom cijelom abstraktnom, idealnom bezkrajnom svijetu, koji se ne da opipati. Knjiga Guilbeauova zadovoljuje podpuno tu radoznalost.

Pisac nam najprije u zanimljivu predgovoru*) pripovijeda, kako ga je pisac Dufau u jednoj svojoj knjizi: „O slijepcima“ gauuo ovim upitom: „Može li slijepac biti pjesnik?“ Guilbeau mu odgovara, da je poezija jedan od izražaja misli, a osobito čuvstva, pa da je s toga svakako pristupna slijepcu.

*) Taj predgovor donijeti ćemo u drugom svezku, jer za sada nije prostora. Ur.

I on se dade na posao, te dočim ga je u njegovoj noćnoj tnci sve više dragala i uspavlivala harmonija ritma i melodija rime, bilježio je dan za danom svoje utiske, pisao uspomene na svoje rodjake, prijatelje, slavio dobrotvore slijepaca: Valentina Haüya, Braillea, Foucauxa,¹ grofa Beauforta,² Gauthiera³ itd., opjevao more, rijeku, potok, planinu:

Les attraits ne son pas confinés aux couleurs
Ne peut — on sans les yeux savourer mille fleurs ?
Le champ a des parfums, l' oiseau de mélodies
Le roseau des soupirs, la mer des harmonies ;

Tout chante sur la terre e le flot et le nid,
Ou peut sans voir le ciel rêver à l' infini.⁴

Vjeran svojoj osnovi, on upotrebljava samo takove slike, koje su pristupne slijepčevu duhu, te se je odrekao „vedrih obzora,“ „rumenih ružica“ i

¹ Foucaux (č. Fukó) rodi se u Corbeilu g. 1797., te oslijepi u dobi od 6 godina. Uzgojiše ga u „Zavodu za mlade slijepce“ u Parizu. Tuj je već za svojih najmladjih godina pokazao dar za mehaniku.

Izašavši iz zavoda g. 1818. zamisli više osnova, kojih žalibože zbog nedostatka sredstava ne mogaše izvesti, već ih kasnije izvedoše drugi.

God. 1839. izumi i sagradi veoma umjetnu spravu, brzopis za Brailleovu abecedu. Slijepci od to doba mogu pravilno i brzo pisati. Za tu spravu, koju su nazvali r a p h i g r a f o m, dobio je kolajnu g. 1843. Četrdeset je godina bila u velikoj porabi u Francezkoj.

Dandanas su tu spravu ponešto zapustili jer je skup^a, i jer prsti slijepčevi ne mogu slijediti njezina pisma.

G. 1849. Foucaux dobije od narodne obrtno izložbe zlatnu kolajnu za pisaču spravu na kojoj se tiskalo s tipcima. Iz slične ideje potiče sličan Remingtonov stroj. Foucaux umre g. 1871.

² Grof Beaufor (Bošór) izumio je s t i l o g r a f i j u, koja slijepca uči, kako će veoma jednostavnom spravom, nazvanom s t i l o g r a f, pravite izpupčana pismena obične azbuke.

³ Gauthier (č. Gotić), seljački sin, rodi se u Bourgonji, u selu Brianu, god. 1808. U jedanaestom ga mjesecu kozice lišiše vida. Za malenih je nogu lako pantio sve što bi čuo, dapače skladao bi maleno napjeve. G. 1818. dodje u „Zavod za mlade slijepce“ u Parizu. Gotovo sam nauči i harmoniju i skladanje. God. 1825. povjeriše mu mjesto učitelja. Obučavao je koje ujedno, koje uzastopce u gramatici, u geografiji, u aritmetici, u pjevanju po notama, u harmoniji, u skladanju, u guslama, u glasoviru, u orguljama. Dugo vremena bijaše taj zavod personifikacija glasbene obuke. Skladao je ogromno mnogo za slijepca, kojemu se sbog poteškoća u pisanju, mašta svakim časom zaustavlja. (Vele, da je skladao dvije hiljade najraznovrstnijih komada.) U vokalnoj crkvenoj glasbi bijaše on u istinu novotar, a njegovi su prekrasni napjevi vazda potresli dušom njegovih učenika. Gauthier bijaše miljenac svojih gojenaca. On im žrtvovaše svoje vrijeme, svoj trud, svoj novac. Iztrošen radom, umre prerano g. 1853.

⁴ Čovjeka ne očaravaju samo boje. Zar se ne možemo i bez očiju nasladjivati cvijećem? Polje ti pruža miomirisna, ptica miloglasna poja; grm šušti, a more romoni Sve ti pjeva na zemlji i val i gnjezdo, a o bezkrajnosti možeš sanjariti, ako i ne vidiš neba.

„srebrenih potočića“. Ja mu za to čestitam: stihovi su mu tim istinitiji, a osjećaji tim iskreniji. Tomu se strogomu načelu imade zahvaliti osobit ukus njegove Eugenijske pjesme, u kojoj nalaziš majstorskih mjesta; Smrti kralja Ivana, kojom propuhava pjesničko nadahnuće, a osobito Plaća starog arabskog pjesnika, koja mi se čini u svakom pogledu savršenom. Razumijeva se dakako, da se pisac nije uklonio prirodnoj napasti pjesnikâ: ljubav zauzimalje znatno mjesto u njegovoj knjizi. Nu to je čuvstvo čisto, idealno, a ljubljeni mu predmet nije dodirnut čak niti pogledom, već ostaje poput Boga tajnom obaviti. Čujte der ovaj Lijepi glas:

Ses beaux accents out tant de charmes
Que je ne puis les définir!
Mais dans mes yeux je seus des larmes
Quand il m' en vient le souvenir.¹

Pa ovu dražestnu Izjavu:

Ma douleur est bien profonde:
Je ne puis distinguer, ni voir
Si vous avez des cils de blonde
Ou bien si vous avez l' oeil noir;
Pour tant, sans savoir par moi — même
S' il est doux, timide ou moqueur,
Cet oeil, ou noir ou bleu, je l' aime!
Puisse — t — il deviner mon coeur!
Qu' importe qu' elle soit jolie!
Elle aurait pour moi des attraits,
Même etant laide, mais remplie
De soupirs murmurés tout près.

— — — — —
Je vous verrai toujours jolie
Si votre voix, musique et flamme,
Dans ma nuit met un peu de jour,
Et si je trouve en vous une âme
Qui comprenne et sente l' amour!²

Ovo su krasni stihovi, koji me iznenadiše svojom nježnošću i ukusnim osjećanjem. Kad se sjetim piščeve sljepoće, još me više očaravaju svojom ganutljivom pointom. Medjutim ne mislite, da se je pjesnik podao tuzi, jer imade pjesama, u kojima ne ima ni traga sjeti. Takove su: Čaj, Moja lula, Leptir, Moja soba itd. U pjesmi, kojoj je naslov: Momu prijatelju Sylvainu Dartigues pisac dozivilje silu božju uspomena na noćne šetnje, kako su zajedno lutali i padali u jaruge i trnje grohotom se smijući, tražeći

¹ U njezinom je krasnom govoru toliko dražesti, da ih ne mogu ni izreći! Nu u svojim očima ćutim suzo, kad je se sjetim.

² Duboka li je moja bol. Ne mogu razabrati niti vidjeti, da li si modrooka ili crnka. Pa ipak, ako i ne znam, da li ti je oko blago, sramežljivo ili porugljivo, da li je modro ili crno, ja ga ljubim. Ej kad bi ono razumjelo moje srce! Što mi je do tog, da li je lijepa, ona bi me očarala i da je ružna, kad bi samo pokraj mene uzdišući šaputala Za me bi bila vazda krasna, kad bi njezin mili i plemeniti glas donio malko svjetla u moju noćnu tminu, i kad bih u njoj našao dušu, koja bi shvaćala i ćutila moju ljubav!

šešire, koje bi im vjetar odnio. To on pripovijeda veselim riječima, punim ugodnosti, što mu je najmilije. „Meni je milo, kad mogu lutati daleko u polja, kad mogu jahati preko planina, kad se kupam, pa kad me nosi struja vode Milo mi je kad mogu čitati po cijele dneve, po cijele noći, kad se mogu gibati i igrati, u kratko: meni je mila promjena.“ Tko poznaje g. Guilbeaua i njegovu volju za putovanjem, ove riječi nisu puka pjesnička doskočica.

Taj je mislilac takodjer djelatan čovjek, taj slijepac nije prekrstio ruke već junački radi. U stihovima, u prozi, na skupštinama, u stranim kongresima brani on slijepce, ter se bori za njihove interese. Zar nije on ustrojio muzej Valentina Haŭya, neku vrst izložbe, gdje se čuvaju sprave za umjetnosti i zanate, koji su prikladni za slijepce? Zar taj muzej ne uzdržava on, zar mu on ne daje stan, zar ga on ne ravna o svome trošku? Neka njegovi drugovi u nesreći čitaju njegovu knjigu, nu nek ju čitaju i oni koji vide. Osim radoznalosti, na koju te potiče pisac, uživat ćeš slast, koja je danas sve redja i redja, da ćeš se nasladjivati uzvišenim čuvstvima, koje je pjesnik zaodjenuo blagoglasnim jezikom. (Slijedi konac.)

Po J. Dussouchetu I. Š. priobćio.

Izložbeni katalog za sljepački odjel na gospodarsko-šumarskoj jubilarnoj izložbi u Zagrebu 1891. Izdao i uredio Vinko Bek. Sa više slika. Čist prihod namijenjen je povećanju hrv. sljepačkog muzeja. Tisak Ign. Granitza u Zagrebu 1891. Cijena 10 nvč.

U posebnom dijelu tog kataloga (18 strana) razpravlja se o svem, što je najpotrebnije znati svakomu, iole naobraženu čovjeku. U drugom su dijelu nabrojeni izložci i izložitelji. Radi posebnog dijela ostaje vrijednost toj knjižici i nakon izložbe, pa ju najtoplije preporučamo.

Drugi korak, da se umanji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji. Napisao dr. Nikola Selak. Pretiskano iz II. godišta „Slijepčova prijatelja“. Tisak Ig. Granitza u Zagrebu 1891. Stoji 10 nvč.

Musée Valentin Haüy. Catalogue raisonné redigé par M. E. Guilbeau Fondateur et Conservateur du Musée. Paris 1891. U ovaj muzej spada sve, što se u obće odnosi na slijepce ili sljepoču.

Ovaj katalog izkazuje lijep broj predmeta i to 1.960. Pod brojem 1.090 nalaze se i hrvatske stvari.

Vosmoi otčēt sostojašćago pod avgustjeišim pokroviteljstvom eja imperatorskago voličestva gosudarini imperatrici Marii Aleksandrovni o sljepih za god. 1890. S. Petersburg 1891. Gledat ćemo da dođući put nešto donesemo iz ove knjige, da se vidi kako se u Rusiji radi.

Sizerannovo djelo: „Les aveugles par un aveugle“ prevedeno je ove godine na ruski jezik.

Razne vijesti.

Slike. Prva slika predočuje slijepce iz „Narodnog zavoda“ u Parizu kod obuke u zemljopisu. Onaj bradati čovjek iza globusa jest slijepac Guilbeau, profesor na istom zavodu. O njegovom radu vidi i u ovom svezku kod „književnosti.“ — Ostale tri slike pokazuju nam slijepce djevojke, kako rade.

Božično drveće slijepoj djeci u Zagrebu. I ljetos se dijelili u svratištu „Prukner“ darovi slijepoj djeci i to 20. prosinca o. g. pod večer. Čast g. dru. Čechu i Kaufmannu, koji ne zaboravljaju ovu siročad, a čast i svim ostalima, koji su bud šta doprinijeli u tu svrhu. Dojdući put reći ćemo više.

Zemaljsko društvo za odgoj gluhonijeme djece u Zagrebu već je predalo visokoj vladi svoj zavod i imetak. Visoka je vlada i kupila sgradu za gluhonijemu djecu sa lijepim posjedom. Tako imademo dva zavoda za gluhonijeme. Ovaj i Popovičev u Mitrovici, koj već više godina postoji. Sad su gore spomenutomu društvu otvorene ruke za rad oko uzgoja slijepaca, kako si je samo preduzelo u §. 2. svojih pravila. Očekujemo u skoro najpovoljnije vijesti u tom pogledu.

Očale ozlijedilo oko. Župniku iz Sesveta (kraj Koprivnice) v. g. F. razbila je tuča (led) očale prije nekoliko godina, te mu je po nesreći prodrlo staklo u jedno oko. Ne davno si je morao dati izvaditi ozlijedjeno oko, a operacija je sretno uspjela. „N. N.“

Stjepan Matejna, hrvatski slijepac i vješt orguljaš nastavio je i dovršit će svoje nauke u Pešti, podporom visoke vlade, pošto je lani u Beču morao prekinuti. Dao Bog bilo sretno!

Milan Petko Pavlović, bojadar u Vršcu (Ugarska) izrađuje razne crteže za ženski ručni rad, pa i za zastirače (tablete). Cijena je veoma umjerena, a izrađuje crteže ne samo na platnu, nego i na svili, baršunu itd.; a što je vrijednije, on izrađuje i razne slike u crtežima. Nama je priposlao tri vrlo ukusne radnje i to: Djed i unuk, Guslar i vila, te Djeca oko guslara. Tko želi uzorak, neka pošalje u poštanskim markama 50 nvč., pa dobije lijep zastirač sa slikom kakovom želi. Preporučujemo našim vrijednim čitaocima da radje okite svoje stolove, ručnike itd. hrvatskim slikama, nego tudjinštinom.

Nov list. Od nove godine izlazi u Hamburgu glasbeni list za slijepce, u mjesečnim svezcima na jednom arku. Cijena je listu 7 maraka.

Lijep rad. U c. i kr. uzgojnom zavodu u Beču tiskaju se odabrana djela austrijskih pjesnika za slijepce. Na tom djelu rade zavodski učitelji, a bit će u svem oko 60 svezaka. Cijena je svezku 2 for.

Humanität zove se list, koj izlazi u Českoj — u Reichenbergu — a razpravlja o raznim humanitarnim podhvatima. Kad i kad donio je i po koj članak o slijepcima. Kako u austrijskoj polovini ne imaju posebnih novina, koje bi promicale boljak slijepaca, to se odlučise gornji časopis odabrati za potonju svrhu. Redakciju tog dijela preuzeo je Josip Libansky. Humanität izlazi mjesečno jedan put. Cijena je 4 for. na godinu.

„**Slijepački tjedan**“ donasa ruskim slijepcima lijepu pomoć, oko 80.000 rubalja. Taj je tjedan u svibnju, a počimlje onom nedeljom, kad se čita evan-gjelje kako je Isus izliječio slijepca. Toga se tjedna u svim crkvama cijelog carstva sabiru milodari. U rimo-katoličkoj crkvi pada to evan-gjelje (Sv. Luka p. 18. red. 31—43.) baš zadnjih pokladnih dana, t. j. na nedelju „petdeseticu.“ — Lijep primjer za nas! —

„**Slijepački muzej**“ osnovan je tek ove godine (1891.) u k. r. z a v o d u u Steglitzu, kraj Berlina! U tom smo mi ipak prestigli taj „kraljevski zavod“, jer je „hrvatski slijepački muzej“ osnovan već 1890., a počeli smo raditi za nas muzej 1888. god.

Slijepčev prijatelj.

List za roditelje, učitelje i sve prijatelje
slijepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima
po dva arka. Cijena na godinu 1 for.
Za vanjske države 1 for. 20 nvč. Poje-
dinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima na cijelu godinu. U
zamjenu se primaju časopisi i djela. Ru-
kopisi i novci šalju se urođničtvu — pošta
Velika Gorica. Rukopisi se ne vraćaju.
Oglasi se primaju prema dogovoru.

Dr. Nikola Selak * 1862. † 1891.

Okomito pismo.

Prema postavljenu programu ne bi nam bio još za sada red, da govorimo o okomitom pismu. Kako se je i kod nas sve većina počelo razpravljati o tom načinu pisanja, morali smo ovaj put preći preko ustanovljena reda.

Pišući okomito, vele stručnjaci, tijelo se ne izkrivljuje, a kratkovidnost se zaprečuje. Da je tomu tako, iznijeli su liječnici i dokaze, pa nije čudo, ako se to pitanje potaklo i kod nas. Kraj svega toga to su za nas tek proučavanja, a sigurne podatke dobit ćemo tek nakon nekog vremena, kad se ovo pismo kod nas razširi. Okolnosti naše mogu biti posve druge, no n. pr. u engleskim školama.

Samo pisanje po sebi naprezuje vid. Sjedi li se ružno, a još k tomu pognute glave, svakako je zlo, jer se tako malo po malo izkrivljuje tijelo, a vid se slabi. Uzmimo sada k tomu još nespretne klupe, zlu razsvjetu i loš ili neprikladan materijal kod pisanja, to će ovo zlo biti još veće, a da i ne govorimo o stišnjenom sjedenju u našim školama. Kod pisanja moraju biti oči uvijek uprte na šiljak pera, a osobito kad se prave deblji potezi. Šiljak pera je tanak, pa ako se još k tomu i crte u pisankama slabo vide, morati će dijete prinijeti glavu bliže.

Prije nego li dalje podjemo, moramo znati, kako je učeniku držati tijelo, da ne nastanu po nj zle posljedice.

Sjedi li učenik tako, da glavu i tijelo ravno drži, a osim toga da su mu grudi istosmjerno sa donjnim rubom klupe, tad nam se nije bojati, da će po učenika nastati kakova pogreška.*)

U ovom se položaju može samo onda pisati, ako su debeli potezi okomiti napram rubu klupe. To se pako može dogoditi u dva slučaja:

1. Okomitim pismom. Pisanka da je na srijedi pred grudima, crte pisanke da su istosmjerne, t. j. sa rubom klupe, prema kojem su i debeli potezi okomiti.

Sad znademo, zašto se je u novije vrijeme ustalo zagovarati okomito pismo.

Nu i okomito pisanje ima svoje poteškoće, jer i kod njega imade posebnih pravila, na koja je učitelju uvijek i osobito paziti.

2. Kosim pismom, no onda, ako pazimo na slijedeće: Pisanka da je pred sredinom grudiju u kosom položaju

*) Dr. E. Fuchs: „Die Ursachen und die Verhütung der Blindheit“, str. 57.

tako, da crte u pisanci, napram donjem rubu klupe, čine kut sa 30—40 stupnjeva. Motrimo li pobliže ovakovo pisanje, to ćemo opaziti, da su nam svi debeli potezi okomiti napram donjem rubu klupe. Malim pokusom lako ćemo se osvjeđočiti. Tako vidimo, da su i tu pismena okomita, samo što je pisanka na koso. Kod čitanja dobit ćemo dakako koso pismo pod kutom kakovih 50 stupnjeva.

Učinimo sada mali pokus sa jednim i drugim načinom pisanja. Što ćemo opaziti? Držimo li istosmjerno pisanku sa donjim rubom klupe, opaziti ćemo, da desnu ruku posve lagano držati moramo, te da ju cijelu svaki čas moramo micati na mahove na desno, jer inače odosmo pismom uzbrdice. Iz tog razloga bit će nam u prvi mah teško dulje vremena pisati ovakovo pismo.

Kod drugog načina pisanja, gdje nam je pisanka na koso, ne moramo cijelu desnu ruku micati, nego samo podlakticu, a težina tijela jednako je razdijeljena na obje ruke, no ramena nam dodju u vis.

Zagovornici prvog načina pisanja vele medju inim i to u korist „okomitom“ pismu, da se njime prostor prištedjuje; a ne će li se time opet škoditi oku, ako su pismena sbita, prem dopuštamo, da je okomito pismo laglje čitati, no koso.

Ovima redcima nije svrha, da koga odbijemo od „okomitog“ pisma. Ne, današnji naš naraštaj neka se uči, a komu je teško priučiti se na okomito pismo, neka se drži druge točke, te pazimo na držanje tijela i papira, a osobito da čitljivo pišemo, da i drugi naše pismo čitati može bez napinjanja vida.*)

Želimo li uvesti okomito pismo u naše škole, to ga moramo istodobce provesti i u našoj početnici i bukvaru radi suglasja.

Radi istog uzroka moralo bi se onda i kurzivno pismo izbaciti iz početnice i svih ostalih školskih knjiga.

Kad smo već kod pisma, reći ćemo još koju gledom na vid.

Dugo pisanje škodi vidu, pa ma držali tijelo i papir po svim pravilama. No u srednjim školama, a osobito na sveučilištu, mnogo je pisati učenicima, odnosno slušateljima, pa se kod mnogog, a osobito kod brzog pisanja ne gleda na pravila, nego se piše, samo da se napiše. Najbolje bi bilo, da takovi imaju sve potrebne knjige. No dok toga nije, preporučuju stručnjaci, da se u srednjim školama obligatno uvede stenografija.

Po dru. E. Fuchs u V. B.

*) Slagari i prepisavači mogli bi punim pravom staviti u svojo zahtjeve: „čitljiv rukopis“, pa će s vremenom do toga i doći.

Božićno drveće slijepoj djeci u Zagrebu.

Skrb za naše slijepce kao da sve veći mah hvata među vrijednim žiteljstvom bijelog nam Zagreba. I u redu je da Zagreb započme i prednjači drugim našim gradovima, pa mu s toga svaka čast.

Dne 20. prosinca 1891. pod večer sakupiše se otmjena lica u svratištu „Pruknera“, da prisustvuju čednoj svetčanosti, naime dijeljenju darova slijepcima.

Tik do vrata, s desna, sjedio uz mali stol ostariji slijepac sa svojom citarom, a do njega kod većeg stola sakupiše se ostali slijepci sa svojim pratiocima, željno očekujući svoje darove. Ove smjestiše dalje desno po stolovima, označiv ceduljicom svaku skupinu, da se znade koja će komu pripasti. Bilo je tu i odjeće i obuće i hrane i igračaka, a svakoga dopao lijep dar, vrijedan nekoliko desetaka forinti. Na oduljem stolu, s lijeva, bilo malo izkičeno božićno drveće, da se znade, kakova će se svečanost obaviti.

Kad se je sakupio priličan broj vrijednih prijatelja naših slijepaca, najviše krasnog spola, digoh se, da otvorim svetčanost slijedećim govorom:

„Milostive gospodje! Veleštovana gospodo!

Evo nas opet na okupu, gdje se pruža slijepcima „božićno drveće“. Ljetos nas je više i gledom na nas i na one, koji se nadaruju, što je znak, da ovo plemenito nastojanje sve veći broj prijatelja stiže. — Dozvolite, da i ovom sgodom prosborim nekoliko riječi u korist naše slijepe dječice.

Veli se: „Svaki čovjek imade neka prava, a i neke dužnosti“. Da je i slijepac čovjek, potvrdit će svatko, pa po tom i on mora neka prava imati. No žalibože on svojih prava još ne uživa, prem se 19. stoljeće izniče. Njegovo je neprijeporno pravo na uzgoj i obuku, a dužnost nam je domoći mu do tog prava i to putem, kako ću u kratko oertati.

Po našem školskom zakonu imade sva sposobna mladež po laziti školu u stanovitoj dobi, a ipak slijepci tog prava ne uživaju, prem su i oni sposobni polaziti školu, što sam donekle dokazao i u „sljepačkom odjelu“ na minuloj izložbi.

Rado govorimo i iztičemo svoj napredak, a teško nam je slušati, ako nam tko spomene, da smo u ovom ili onom zaostali. I u sljepačkom smo pitanju zaostali, pa je vrijeme da i to po našim

silama riješimo, jer turski ratovi ne mogu nam uvijek biti izprikom, a po gotovo ne danas u obuci slijepaca.

Veli se: „I male su ribe dobre — kad nije velikih“, pa počmimo sa malim, t. j. prema našim okolnostima. Uredimo dakle najprije društvo, koje će se brinuti samo za slijepce onako, kako to današnje potrebe iziskuju. Za slijepce bo treba posebno društvo i posebne vodje, da kraju dovedu svoju zadaću, koja nije samo u tom, da se sabere par tisuća forinta, pa se sve drugomu objesi.

To privatno društvo radilo bi n. pr. onako, kako to radi društvo „Sv. Otilije“ u Gradcu, koje je u kratko vrijeme postiglo divne uspjehe, jer danas imade krasnu zavodsku sgradu, lijepe posjede, a u najnovije vrijeme i utočište za odrasle slijepce. — Prošle godine podnešena su pravila visokoj vladi na potvrdu, gdje nekoji dobrotvori pokrenuše misao urediti i kod nas privatno društvo za uzgoj slijepice djece, pod imenom „Sv. Vida“, ali kako stoji ta stvar, na žalost ne mogu ništa reći. —

A sad da čujemo što bi imalo učiniti naše društvo za „uzgoj i obuku slijepice djece“, da se ova domognu svog prava. Za prvi početak moralo bi smoći koju svoticu, koja bi se brzo ubrala. Tu bi mu dobro došli i kamati od onih 5.000 for. blagopokojnog kardinala Mihalovića. A da bi se brzo ubrala potrebna svotica, svjedoči nam narodno susretanje slijepaca, požrtvovnost grada Zagreba i susretljivost visoke vlade.

Kad bi se ovako sabralo do 2.000 forinti, potražio bi se sposoban učitelj, te dvoje ili troje slijepice dječice, a svi bi se ovi smjestili u posebnu, ma i skromnu kućicu. Dalje bi se društvo imalo brinuti da se dohodci što većma umnožaju, da se i rad poveća. Tako bi korak po korak napredovalo, dok ne bi uredilo podpunu uzgojni zavod. Iza ovog počelo bi se brinuti kako bi se pomoglo onim slijepcima, koji su u starijoj dobi oslijepili, da se tako nauče bud koj obrt. Dalje bi — sve postupice — proteglo svoju brigu i na pitomce, koji su zavod dovršili, ustrojiv radionicu ili poseban dom za takove slijepce.

Uz sav taj rad moralo bi se društvo brinuti za izradbu što jeftinijih učila, te raznih knjiga za odpuštene slijepce. Vrlo bi važan bio i rad oko umanjenja broja slijepaca, jer je broj 2.721 preogroman za naše okolnosti.

Eto posla dosta, a u ovim kratkim crtama mogu vevrijedni slušatelji uviditi, da nam je posebno društvo vrlo potrebno, želimo li slijepcima dati ono pravo, koje im po Bogu i zakonu ide.

Tu je ujedno i dokaz, da ne može biti govora, da se zavod za slijepce spoji s kojim drugim zavodom.

Dozvolite, da se kod ovog pitanja još na dvije točke osvrnem.

Čuje se tuj i tamo: „Zavod za slijepce morala bi vlada osnovati.“ To je vrlo lako rečeno, al za naše okolnosti teško izvedivo, jer je u prvom redu novac, koj glavnu ulogu igra. U svim manjim zemljama započela su privatna društva, a vlade preuzele uređjene uzgojne zavode, a društvima ostavile brigu za odpuštene pitomce. Tako je n. pr. i u Danskoj, a tako bi se i kod nas moglo učiniti, jer: činiti djela milosrdja ne zabranjuje ni jedan zakon.

Moguće je, da bi se i u ovom predmetu digao koj glas, te rekao: „Taj zavod neka ne bude u Zagrebu.“ Odvratiti mi je, da on baš mora biti u Zagrebu, jer su u njem razne naučne sбирke, koje i slijepcima treba. Dalje se razni učitelji, osobito za glasbu, laglje i cjenije dobiju, nego gdje drugdje. Još i mnoge druge stvari govore za Zagreb, kao za sjedište kulturnog nam života, no to ću za sada izostaviti. Pogledamo li diljem naše monarkije, to ćemo naći jedino doljno-austrijski zemaljski zavod za slijepce izvan sjedišta dotične pokrajine. On je u Purkersdorfu, no promet je ondje takov, da se svakih 5—10 minuta može u Beč ili natrag, pa imade učitelja, koji i iz Beča dolaze. Moram iztaknuti, da se je u novije doba digao glas, u kojem su se iztakle neprilike sbog toga, što zavod nije baš u Beču. Tudje izkustvo neka nas i u tom podučii. No ne stoji, da ne bi smio zavod biti tamo kraj Ksavera, Maksimira ili drugdje u blizini grada, jer tu odlučuje i kupinja posjeda.

Ovako sam u kratko označio put, kojim bi morali poći, da i slijepcima domognemo do njihovog prava. Da je to kod nas moguće, t. j. da je i kod nas ljudih dobra i plemenita srca, dokazom je i današnja svečanost, jer evo vidimo po stolovima obilje lijepih darova, koji su baš slijepcima namijenjeni. Obilje je tu darovatelja raznog stališa i zanimanja, pa svima izričem, u ime nadarenih, najsrdačniju zahvalu, a napose gospodi: konsulu dru. Čechu i gostioničaru Ivanu Kaufmanu, koji su i ljetos uztrajali u ovom plemenitom podhvalu, te koji su to sve tako lijepo rukovodili. Hvala i Vam, velevrijedne slušateljice i slušatelji, što svojom prisutnošću podigoste svetčanost ovog božićnog drvca, pa dao Bog, da se do godine vidimo svi u okupu društva za uzgoj i obuku slijepce djece.“

Iza toga razdijelio je p. n. g. dr. Karlo O. Čech darove, a vrijedni najamnik svratišta p. n. g. Kaufmannu pogostio je svakog sa šalicom dobre kave. U svem je bilo osam slijepaca. Da su se

svi mogli tako obilno nadariti, prva je zasluga p. n. g. Čecha, koj je neumorno na tom radio, da nadarena siročad što više dobije. Dao Bog, da i do godine ne zaboravi na ovu tužnu sirotinju.

Po južini nadario je taj vrli prijatelj slijepaca svakog slijepca sa dvije srebrene forinte, a roditelji sa suznim očima od veselja blagoslivljahu svoje dobročinitelje, videć da i u Zagrebu imade ljudih dobra i plemenita srca, koji su voljni i ovakovoj sirotinji pomoći. Kod te svetčanosti dijelila se je i posebna prigodna pjesmica u njemačkom jeziku, od čestite jedne spisateljice u Zagrebu. Lijepu svoju pjesmu posvetila je dobročiniteljima slijepaca.

Kad su nadarenici začeli južinati, začeo je onaj stariji slijepac igrati na citari razne hrvatske komade, te tako dovršismo ovu kratku svetčanost u živoj nadi, da će se dobri ljudi i opet sjetiti ove sirotinje do budućeg božića.

V. B.

Sljepački odjel na zagrebačkoj izložbi, te izložci u Pragu 1891.

U prvom svezku ovog tečaja donijeli smo obširan članak o „sljepačkom odjelu“ na prošloj jubilarnoj izložbi u Zagrebu. U 3. broju donša „Humanität“ poseban članak iz pera nekog austrijskog stručnjaka, gdje se razpravlja o našem odjelu i sličnim izložcima na prošloj pražkoj izložbi, na koj se kanimo u kratko osvrnuti.

Da je pražka izložba u obće kud i kamo veća i podpunija bila nego naša, poznata je stvar. No da je naš „sljepački odjel“ kud i kamo pretekao pražki, to nitko ne bi mislio, pa ni mi, a ipak je tako! Eno Prag ima tri svoja zavoda za slijepce, a mi još ništa! U svem je u Pragu bilo izloženo koj desetak predmeta, a bila su tri izložitelja. Da i nisu nekoji strani izložitelji sudjelovali kod našeg „odjela“, to bi nam još uvijek ostao lijep broj izložaka.

Medju pražkim izložiteljima ove struke najviše je izložio Nowák. On je nadučitelj na hradčinskom uzgojnom zavodu za slijepce u Pragu. Službuje skoro već 30 godina. Vrlo je revan učitelj. Izložci su njegovi:

1. Drveni planiglobi, koje je izradio pilicom (Laubsäge).

2. Gore i vode Češke. Taj je zemljovid takodjer iz drva u mjerilu 1 : 711.200. Tok voda je izdubljen.

3. Topografičko-hidrografički zemljovid Češke, sa željezničkom mrežom u mjerilu 1 : 600.000.

4. Jedanajst geometrijskih figura.

5. Veliki jastuk za risanje sa posebnim ravnalom, kutomjerom i šestilom.

6. Jastučić sa probušenom kovnom pločom. Namijenjeno je početnicima kod obuke u čitanju Brailleovih slova.

7. Slova za početnu obuku u čitanju latinice.

8. Nekoliko glasbenih komada u Brailleovu pismu.

Kako se vidi, g. Nowák dao si je puno truda, da izloži što veći broj predmeta, koji su imali i neku vrijednost.

Osim njega izložiše još dva učitelja, Stejskal i Kindermann nekoje predmete. — Prije dvije godine obojica su neko vrijeme slušala predavanje na pražkom zavodu za slijepce. Kindermann je izložio samo početnicu, koju je sam sastavio i Kleinovim aparatom odtisnuo. Stejskal je izložio:

1. Mali reljefni plan svog razreda.

2. Početnicu i čitanku u običnu pismu i u Brailleu.

3. Poseban aparat za pisanje sa bockanjem.

Dalje je izložio i poseban ormarić za slaganje slova, te posebno računalo. Potonje stvari da nisu uspjele.

Prelazec na naš „odjel“, veli „Humanität“: „Žaliti je, da se nije u zemaljskoj pražkoj izložbi uredio poseban „sljepački odjel“, da se tako gledaocima pruži podpuna slika ob uzgoju slijepaca; to smo našli u Zagrebu. Ovim, sljepačkim odjelom predočilo se je plemenitim čovjekoljubima bijedno stanje hrvatskih slijepaca, pa je i skrajno vrijeme, da se za ove sirote nešto učini!“

Dalje se nižu u tom članku nekoji statistički i povjestnički podatci o našim slijepcima, a onda se prelazi na opisivanje pojedinih predmeta. Navodeć književnost, veli se: „Hier machte man die interessante Erfahrung, dass in Kroatien bereits eine Blinden-Literatur existirt — aber leider kein Blinden-Institut.“ I zaista je čudno kod Čeha. Tamo već toliko godina imadu svoje zavode, imadu vrstne učitelje u Pragu i Brnu, a da druge i ne spominjemo, pa tek jednu jedincatu poučnu knjižicu imadu na svom jeziku. Godišnje izvještaje obijuh zavoda amo ne ubrajamo. Pražki se izvještaji tišću od zadnjeg vremena posebice u češkom, te njemačkom jeziku, a onaj brnskog zavoda imade oboje, ali njemština kao da prevladjuje.

Drago nam je što smo ovim mogli dokazati, da se u Hrvatskoj i u ovoj struci uzgoja i obuke može nešta valjana učiniti, dokazav ujedno, da nismo baš u svem i svagdje zaduži.

Pražkoj izložbi i kako su se divili svi posjetioči, pa ipak smo mi u ovoj stvari povukli bolji komad.

Dao Bog, te urodio ovaj rad što prije i što boljim plodom!

V. B.

Sedmi kongres učitelja slijepaca.

(Od 3.—7. kolovoza 1891. u Kielu.)

(Svršetak.)

Iz zavoda odpušteno je bilo do 1. travnja o. g. 69 pitomaca. Ovi žive kojegdje, a ima ih i u posebnim „domovima“. Takovih „domova“ imade četiri u toj provinciji. Od ovih su dva za mužkarce (Apenrade i Kellinghusen), jedan za oženjene (Eiderstede) i jedan za djevojke (Kiel). Zadnji je „dom“ stajao 36.000 maraka, a od g. 1890. bilo je u njem 16 slijepih djevojaka. Ove plaćaju 60—80 maraka godimice za obskrbu, a g. 1890/1. privrijedile su radom oko 6.000 maraka. Djevojke su u svom „domu“ sasvim za se. Mnoge kućne poslove obavljaju same, a objed dobiju ili u uzgojnom zavodu ili u pučkoj kuhinji za 30 pfeniga na dan. Radi veće prodje u gradu je i poseban dućan, gdje im se proizvodi razprodaju. Utržak da je znatan, pa je i čistoga dobitka.

Uz sgradu je i krasan vrt, u kom su se članovi kongresa malo okrijepili, pa onda pošli u crkvu, da čuju glasbenu produkciju dvajuh slijepaca iz Danske i to Attruppa i Schiörringa. Prvi je vrlo vješt orguljaš, a drugi guslač.

Drugi dan glavne skupštine (5.) razpravljalo se najprije: „O pokraćenom pismu“ (Kurzschrift) ili bolje: vrst stenografije. Razpravljao je Mohr, koj je zagovarao, da se slijepci uče čitati i pisati riječi, koje su pokraćene. Time da se uštedi puno vremena i prostora. To pokraćeno pismo uredjeno je tako, da se razvi nastavci samostavnika, glagolja itd. niti ne pišu, ako se po smislu same izreke razaznati mogu, u kojem li je n. pr. padežu i broju ovaj ili onaj samostavnik. Iza duge i živahne razprave mnogih članova kongresa zaključilo se, da to pitanje svi zavodi dalje proučavaju, pa u tu svrhu da se izdade posebna čitanka u pokraćenom pismu. Sve radnje oko proučavanja tog pisma voditi će poseban odbor devetorice.

Kako je već odmaklo vrijeme, nije učitelj Görner (iz Leipziga) mogao dovršiti svoje predavanje: „O ručnom radu u slijepačkim zavodima“, pa i ono što je govorio, moralo je biti što kraće. Govornik je razpravljao već poznate stvari i tražio ono, što se u svakom valjanom zavodu već provadja. Pod konac želi on da se pitomeci, koji već uče obrt, podučavaju i u radnjama sa drvom, ljepenkom i kovinama. Po želji predavačevoj razdijelit će se posebni otisci o tom predavanju pojedinim učiteljima ručnoga rada.

Treći dan glavne skupštine razpravljao je Merle (Hamburg): „O zornoj obuci u školama za slijepce.“ Odma u početku naglasio je, da ime „zorna obuka“ ne odgovara pravom pojmu, no da on ipak ostaje kod tog naziva, da slijepac ne oćuti toliku razliku izmedju svog života i života ostalih ljudi. Dalje je govorio o potrebi zorne obuke. Pod konac je medju ostalima zahtijevao, da se zorna obuka u svim razredima njeguje kao poseban predmet. U nižim razredima (kao naša niža pučka škola) ima biti temeljem svoj obuci, a u višim razredima imade se što više moguće njegovati kod obuke u ručnom radu. Dobro se je izjavio, da se gradivo početnice imade urediti prema potrebi zorne obuke. Tom sgodom opazit nam je, da je u mnogim početnicama mnogo toga, što na prvi početak obuke ne spada.

Kako je i kod ovog predavanja poodmaklo vrijeme, to se je ostavilo za budući kongres. Da je zorna obuka temeljem svoj daljnjoj obuci, priznat će svatko, pa se čudimo, da se kongres nije pustio u razpravu ovog predmeta. Čudimo se tim većma, što je baš s ovim kongresom spojena i izložba učila za zornu obuku, pak je sada najbolja sgoda bila za ovu razpravu. Kako to da sada nije bilo vremena, a bilo je za predmete, koji bi se mogli ostaviti za buduće ili ih odtisnuti u kongresnom izvještaju?

Odmah iza toga počeo je ravnatelj Ferchen izvješćivati o zaključcima posebne komisije „za potrebna učila kod zorne obuke.“ Zaključci te komisije bili su već tiskani. Komisija je razdijelila sva učila u dvije skupine. U prvu su skupinu uvrštena ona učila, koja su baš nuždna, a u drugu skupinu ona učila, koja nisu baš nuždna, ali bi ipak dobro bilo, da su pri ruci. Moramo priznati, da je ta komisija puno truda uložila kod ovog pitanja. Za svako učilo označeno je, koje može sam učitelj napraviti, a koje ne. Žalibože da nije skoro ni jedne tvornice, koja bi radila valjana učila, pa se s toga mora više toga kupovati, što je samo za igračke odredjeno.

Kao dopunjak k ovom izvještaju bilo je predavanje Kunzovo (Illzach): „Slika u slijepačkoj školi“, koj je dokazivao, da su slike i za slijepce, no dakako reljefne slike. Razumije se, da se slike tek onda uporabiti imaju, kad se je već slijepac upoznao sa dobrim modelom. Kao postupice predložio je, da se ovako polazi, n. pr. živa životinja, izkljukana životinja, model na pol ili na plohi (Halbmodell oder Flachmodell), škica. O perspektivi, kao i o sjenčanju, nije ovdje ni govora. Ferchenov izvještaj i Kunzovo predavanje usvojio je kongres iza kratke debate, a Kunzu je još osim toga izražena želja, da bi valjane slike i dalje proizvodjao.

Taj dan pregledali su članovi Volfov (iz Kopenhagena) stroj za brzo pisanje i sistem običnih kajda gđjice Hoffmannove.

Iza nekih manjih stvari razpravljao je zadnji dan ravnatelj Heller (Beč): „Sistem slijepačke pedagogije“ (System der Blindenpädagogik), te je zagovarao potrebu iste. On se izrazuje, da uspjeh obuke slijepaca zavisi o tom, u koliko nam je moguće naš rad udesiti po stanovitim pravilama. U prvom redu spominje njegu čutila, a na prvom mjestu opip, kog valja što većma njegovati i razvijati. Opipu nije samo svrha da razpoznaje predmet od predmeta, nego mora ujedno i stvari poznavati, pa i mjeru. Kako je nama okom mjeriti, tako je slijepcu mjeriti opipom manje protege.

Predavanje je ostalo nedovršeno i tako imademo opet jedno predavanje više, koje se nije razpravljalo. Tako su članovi slušali skoro same odlomke, pa im je čekati dok im izvještaj ne stigne, gdje će sve u cijelosti naći. Da li je ovakov način shodan, to neka sami sude.

Konjanički satnik Claussen-Kaas iz Dresdona (Draždjana) pokazivao je, kako se lijevaju sadreni modeli po njegovom posebnom postupku. Predavač je od god. 1883. učitelj modeliranja u saskom slijepačkom zavodu.

Da se priredi gradivo za budući kongres, određene su tri sekcije. Željeli bi da te sekcije tako urade, da već ne dodju krnja predavanja, koja onda bez razprave ostanu.

Prema zaključku kongresa biti će budući sastanak u Münchenu 1894., a odavle će skočiti u Lausannu (Švicarsku). Potonji zavod slaviti će onda svoju 50-godišnjicu, a prvi 75-godišnjicu. I breslavski zavod (Breslau) imati će 1894. svoju 75-godišnjicu, al ga nije dopala ta čast. Bruselj takodjer nisu odabrali, prem je i on u predlog došao. Deveti kongres biti će 1897. i to je u prvom redu označena Breslava, onda istom Beč, te Berlin-Steglitz. (Berlinski kr. zavod za slijepce jest u Steglitzu.)

Predsjednik za tim zaključi svetčanim govorom ovaj kongres. Pod konac sjetili su se dra. Ludviga Aug. Frankla, starca od 81 godine, koj je začeo te kongrese.

* * *

Rekli smo, da je sa kongresom bila i izložba učila za zornu obuku. Bilo je tu modela raznih zavoda, gradskih i seljačkih kuća, zdenaca (bunara), cijelih dijelova gradova sa kućama, mostom, željeznicom i svjetiljkama. Dalje je bilo raznih, podpuno uredjenih gospodarskih sgrada, pčelinjak, plug, brana (drljača), kosa, srp itd. Bilo je tu i raznih obrtnih radionica sa potrebnim orudjem, cijeli dućan, dapače i model ugljenika u prosjeku. Spomenuti ćemo dalje modele raznih kola, osedlanog konja, te stav konja kada miruje, a kada opet ide, kaše, trči. Bilo je i obilje raznih obćila. Izložena je bila i crkva sa zvonovima, lijes, groblje sa ogradom i grob sa križem.

Osim ovih učila bilo je i drugih, koji baš ne zasijecaju u samu zornu obuku, ali se rabe kod ine obuke, koja se temelji na zornoj obuci. Bilo je tu raznih modela, pa i iz papira, raznih životinja i bilinskih dijelova. Bila je tu i sbirka raznog sjemenja, drveća i ruda, fizikalnih učila svake vrsti. Jedinu tlakomjer i toplomjer nije bio ovdje, no i ovih imade. Učila za zemljopisnu i povjestnu obuku bilo je takodjer, tako n. pr. raznih zemljovida i modela; bilo je i raznog oružja, top i gradina. Za računstvo i geometriju bila je sva sila učila.

Uz svakojaka ova učila bilo je i raznih radnja pitomaca nekojih zavoda, da se vidi, što i tu mogu slijepci učiniti.

Dao Bog, da bi i hrvatski sljepački zavod u skoro mogao izložiti radnje svojih pitomaca!

V. B.

U Kopenhagenu.

Govoreć u prijašnjem članku o 7. kongresu učitelja slijepaca u Kielu, naveo sam, da je prvobitno odredjeno ovaj kongres održavati u Kopenhagenu. No sbog nekojih uzroka nije se mogao ovdje održavati. Kako se u Danskoj po posebnom sistemu brinu za slijepce, to bi vrlo poučno bilo upoznati se i sa njihovim osebujnim radom. Saski je postupak sa slijepcima uzoran, ali i danski može biti valjan, prem je skrb glede odpuštenih i gdjekoj postupak obučavanje skroz drugačiji, nego li u prvoj zemlji.

Prem se nije kongres obdržavao u Kopenhagenu, to je ipak do 60 članova skočilo u nj na prijateljski poziv ravnatelj, da tako pogledju tamošnji kraljevski zavod, na kom službuje vrli ravnatelj Moldenhaver, koj već 30 god. podučava slijepce. A zavod je to, koj podučava svoje pitomce i u postolarstvu, a to je nešto vrlo poučnog za svakog prijatelja slijepaca. Kroz tri dana (31. srpnja, 1. i 2. kolovoza pr. g.) bili su posjetioци svjedocima napredka tog zavoda. Bilo ih je iz raznih država. Medju posjetioce dolazio je i danski ministar prosvjete, koj se je kod jedne zdravice izrazio, da si država Danska već od davna najsvetijom dužnošću smatra brinuti se ne samo za slijepce, nego i ostale nevoljnice. Krasna palača, u kojoj je smješten kraljevski zavod za slijepce, dokazom je o istinitosti ministrovih riječi, a da i ne govorimo o osobitoj brizi, koju ulaže danski kraljevski par za boljak slijepaca. Pa i samoj danskoj kraljevskoj obitelji kao da je u krvi: brinuti se za slijepce. Eno vidimo rusku caricu, kao glavu „Marijinom društvu“ za skrb oko boljka slijepaca, pa kako ono lijepo napreduje! Eno u Englezkoj opet supruga valeskoga princa zauzimalje se vruće za slijepce, pa i ondje stvari lijepo napreduju. Sve su to kćeri danskog kralja, Kristijana IX. Kako je u Grčkoj, ne možemo ništa javiti, jer nigdje podatke za nju ne nalazimo, no svakako će i ondje okrenuti na bolje, jer se i ondje nalazi, kako nam se čini, danska princesa.

Da se posjetioци upoznaju sa radom zavoda, bili su javni izpiti, koji su svakoga udovoljili, a uz to pokazalo se je, kako se slijepci obučavaju u postolarstvu.

Za odpuštene slijepce mnogo se brinu, pa sam kralj i kraljica prednjače primjerom kao protektori društva za „samoradinost slijepaca“. Prošle godine potrošilo je ovo društvo 7.800 krona (1 krona u zlatu po prilici 60 nvč.) za radljive slijepce, ne uračunav ovamo osnutak nove radionice. Za ljude, koji su oslijepili u kasnijoj dobi, brinu se takodjer, te ih podučavaju u sgodnu obrtu. Trošak za njihovu obuku djelomično namiruju dotične občine. Ravnatelj zavoda godimice obilazi sve odpuštene slijepce, da vidi kako koj živi i što mu treba.

U uzgojni se zavod primaju pitomci sa 10. godinom. Uz do sadanji zavod osnovati će se u skoro i „pripravni“ zavod. Polazak zavoda nije za slijepce obligatan. Gluhonijemi imadu za svoj zavod obligatan polazak.

Nama za primjer navesti ćemo, kako se je počelo brinuti za slijepce u Danskoj, da se vidi, od kada i kako se je mala Danska počela brinuti za svoje slijepce.

Danska nije nikako hotjela čekati sa obukom slijepaca do — boljih vremena, nego poput velikih država poprimiše se i oni posla početkom ovog stoljeća. U Danskoj postoji društvo „Kjeden“, a znači: „lanac“. Svrha je ovomu društvu činiti dobra djela. Ponukom svog člana, svećenika Brorsona, pomisli ovo društvo osnovati zavod i za slijepce. Eno ga osnovaše već u lipnju 1811., ne sa jednim, nego odma sa 12 slijepaca. Sam kralj dopitao je u tu svrhu godišnju podporu od 1.000 rajnskih talira, a i ostali se mogućnici izkazашe. Za 14 godina imao je zavod zakladu sa 50.000 rajnskih talira! Zaista lijepa svotica!

God. 1824. dovršilo je 12 pitomaca svoje nauke, pa sad nastade po društvo „Kjeden“ nova briga. Valjalo je osnovati radionicu, koju odma društvo i uredi. U tu radionicu primali se slijepci, zavodski pitomci, a dobivali su cijelu obskrbu. Njihov rad preuzelo je društvo i prodávalo, a od utrška namirivao se je trošak za njihovo uzdržavanje. Mogući suvišak dan je dotičnom radniku. I danas postoji radionica, u nju se primaju odrasli slijepci, koji su za uzgojni zavod prestari, a rado bi se koj obrt naučili. Radionica imade dva odjela: košarački i kefarski. Tu je uredjen i dućan za razprodaju robe, koju su slijepci napravili.

Sadanja sgrada kraljevskog uzgojnog zavoda podignuta je g. 1858., a kako već u početku rekosmo, cijela je to palača sa lijepim perivojem, koj pripada zavodu. U to vrijeme postao je zavod državnim. God. 1861. osnovaše „asil za malu djecu“, u koj se prima godimice oko 20 slijepaca, koji su do 10. godine ovdje, a onda dolaze u kraljevski uzgojni zavod.

Danci se s time ne zadovoljiše. God. 1883. osnovaše društvo, koje podupire svoje slijepce članove u starosti i bolesti. Osim toga posudjuje im razne reljefne knjige. Ove daje tiskati ili prepisivati samo društvo.

Obuka se podjeljuje kroz šest razreda, a u svakom je poprečno 10—15 učenika. Obučava ih pako: 1 ravnatelj, 4 učitelja, 5 učiteljica, zatim 4 učitelja za glazbu, 1 za gombanje, a 5 za obrtnu obuku. Učiteljsko je osoblje vrlo zauzeto za svoje zvanje, a dokazom su mnoga učila, što su ih sami udesili za slijepce. Za sada je ukupno 96 pitomaca, t. j. i takovih, koji se u obrtu obučavaju, prem su svih šest razreda prošli. Ovakovi samo u posebnim satovima opetuju, što su prije u školi učili.

Za nadzor ne imaju posebnog osoblja, nego učitelji i učiteljice izmjenice nadziru pitomce. Godišnji izdatak zavoda jest 80.000 do 90.000 krona. Za obskrbu jednog pitomeca plaća se 700 krona, ali se daju mnoge polakšice.

Kako se iz svega toga vidi, u Danskoj se mnogo radi za slijepce!

Kako je kod nas?

Po popisu 1880. imade Danska 2,096.460 stanovnika, a Hrvatska i Slavonija 1,905.295 stanovnika. Dakle Danska ima 191.165 stanovnika više od nas, ali valja znati da cijelo žiteljstvo nije u skupu, kao što je kod nas, nego raztrešeno po mnogim otocima. Što se tiče broja slijepaca, to je 1880. Danska imala 1.400, a mi 2.688, ne uračunav ovamo gluhonijeme, slaboumne i umobolne slijepce. (Sa ovima je 2.721.) Kraj nešto manjeg stanovništva imali smo skoro dvostruki broj slijepaca, nego li u Danskoj.

Koliko su oni već učinili! Gdje smo mi? Da je i desetina onog rada kod nas, pomози Bože!

V. B.

Nešto o pruskim zavodima za slijepce.

Da vidimo, kako se polaganim i postepenim radom zavodi podići i umnožati mogu, neka nam dokaže ovo nekoliko redaka.

Kako u Pruskoj u prvo doba nije dovoljno bilo državnih sredstava, to se nisu mogle ostvariti mnoge težnje — uz najbolju volju kraljevu — dok nije i pruski narod svoje doprineo.

Poznato je, da Francezku ide svaka čast i slava, jer je ona ponajprije sjetila narode na dužnost i skrb prema njihovim slijepcima i da je poziv Haiiya svuda našao svoj odziv. Poznato je, kako su Haiiya pozvali iz Pariza u Petrograd, te kako su ga uz put u Berlinu predstavili kralju Fridriku Vilhemu III.

Ponukom Haiiyevom osnuje se prvi pruski zavod za slijepce u Berlinu i to nešto pred ratom 1806. (Taj je sada u Steglitzu. Ur.)

Da taj zavod nije u ono kobno doba od g. 1806. pa do g. 1813. propao, pa da uzgoj slijepaca u Pruskoj u svom zametku nije zapeo, neumrla bijaše to zasluga prvog mu ravnatelja Zeunea, koj je odulje vremena taj zavod vlastitim sredstvima podržavao, a da u tu svrhu nije ništa, dapače ni svoje plaće zahtijevao! Odma iza rata stupi u život i drugi sljepački zavod u Breslavi. Neko sukromno društvo zasnovalo ga je, povodom poziva nekog

sljepog, djaka Knic-a, no ne za uzgoj i obstrbu slijepce djece, već za pomoć onim vojnicima, koji su u ratu izgubili vid. Nakon osnutka breslavskog zavoda nastade dugi odmor. Frankfurt, gdje je 1837. i Hanover, gdje je 1843. zavod osnovan, ne bijahu tada jošte pruski gradovi.

Tek za vladanja Fridrika Vilhelma IV. nastade u Pruskoj novi pokret. Za njegova vladanja oživotvoreno je 8 novih zavoda: u Dürnu 1845., Königsbergu 1846., Soestu i Paderbornu 1847., Neu-Torneyu 1850., Wohlsteinu 1853., Barbyu i Brombergu 1858. Kašnje, u novijoj dobi, osnovaše zavode u: Wiesbadenu 1861., Kielu 1862., Berlinu 1878. i Königsthalu 1886.

Svi ti zavodi postali su na razne načine. Tako je u Hanoveru pozivao sa propovjedaonice evangelički svećenik svoje sugradjane, da osnuju zavod. U Paderbornu sakupljala je neka duvna slijepu dječicu, te ih uzgajala i obučavala. Na drugim mjestima sakupljahu se dobro misleći muževi, po primjeru drugih, da uredi, što su kod drugih vidjeli i čuli i da tako doskoče nuždi. Raznovrstan bio je dakle način za osnutak zavoda u pojedinim pokrajinama. U mnogim pokrajinama podigoše ih na slavu sretno vladajuće kuće ili inih velezaslužnih muževa, prigodom njihove proslave.

Tako je Pruska sretna, da nijedna njezina pokrajina nije bez zavoda za slijepce. Tri pokrajine: Brandenburg, Hessen-Nasovska i Westfalska imaju po dva zavoda. Dakle se mogu sva slijepa djeca cijele zemlje u posebnim zavodima obučavati.

Samo se po sebi razumijeva, da je uredjenje i obstrba tih zavoda raznovrstna, a raznovrstni su im i izvori uzdržavanja. Za nekoje se skrbi država, za neke občine; a za najveći dio dotični pokrajinski savez, koj preuzimlje i nastavnu dužnost. Uz ove imade i sukromnih zavoda, koji najbolje napreduju.

Da su se svi ti zavodi tako lijepo digli, čast je i učiteljstvu, koje si je svjestno težke i mukotrpne zadaće.

Broj gojenčadi tih 15 zavoda ne mogu točno naznačiti. Mislim, da se ne ću prevariti, ako rekнем, da po prilici 1000 gojenaca u pruskim zavodima imadu uzgoj i obuku. Na nje se troši godimice oko 700.000 maraka. Imovina pojedinih zavoda kreće se izmedju 12.648 mar. i 105.692 mar. Za odpuštene se pitomce sve više brine. Tako je postao i u Steglitzu, kraj Berlina, i „dom slijepih djevojaka“.

Da se kod dosadanjeg u Pruskoj ne će ostati, nego da će se taj rad sve većma širiti, naravna je stvar, jer tko tako daleko

dodje, taj ne će htjeti zaostati. Pruski učitelji na slijepačkim zavodima rade na tom, da se dalje podje.

Kao neku osobitost u Pruskoj iztači ću berlinski gradski zavod za slijepce. Taj je uredjen kao eksternat.

U Pruskoj ustrajaju i radionice za odpuštene slijepce, a ne samo „domove“. Skoro oko svakog većeg zavoda, kao matice, osniva se bud kakov „dom“ ili radionica za odpuštene pitomce. Nije li toga, to je bar posebno društvanje, koje se brine za odpuštene slijepce, da se ne izgube u vrtlogu javnog života. Koliko je tu liepa i poučna za nas!*)

Fr. G.

Životopis slijepca Mate Kovača i njegove dvije pjesme.

Zabilježio Stjepan Canki, učitelj.

Slijepčev životopis.

Mato Kovač, slijepac, rodom je iz donjega Miholjca u Slavoniji, a imade mu 28 godina. Osljepio je, — kako reče — prije deset godina, — na malo — po njegovom pripovijedanju — čudnovati način.

U svojoj osamnajstoj godini služio je u jedne zadruga u Sv. Gjurju kano pastir. 18. travnja g. 1881., dakle na sám Uskrсни ponedjeljak, otišao je sa svojim stadom u livade, te ponio sa sobom kruha i slanine. A da i pastir znade, kaki je danas blagdan, dalo mu uz slaninu i ćuturicu rakije. Da se slanina tečnije pojede, dogovore se pastiri, da nalože vatru, pak da je izpeku. Kako nije bilo u blizini ni šume ni živice, pope se rečeni Mato Kovač na krušku, da odkine koji suhorak. Čim je — reče — snišao s kruške, odma mu se pred očima zamaglilo. Tako da je potrajalo sedam dana, a već osmi dan, da je sasma slabo vidio. Za tijem su ga liječile babe travare kojekakom travom, dok konačno za dvije godine sasma obnevidi.

Za tijem je pošao u peštansku bolnicu, i bio je kod dva liječnika; no reklo mu, da ga more samo Bog izliječiti, jerbo da mu je usanuo vidni živac.

Sada ide po svijetu kano slijepac guslar, pjevajući uz gusle junačke i pobožne narodne popijevke; ja od ovijeh dvije — od

*) U §. 91. pruskog škol. zakona predlaže se obvezatan polazak zavoda za slijepce. Ur.

kojih je jedna junačkoga, a druga pobožnoga sadržaja — po njegovome recitovanju, odnosno pjevanju zabilježih. Čudnovato mi bilo, kada mi je slijepac kazivao, kako je obnevidio; no uvjeravao me, da je upravo tako bilo. Prije, reče, da nije nikada bolovao na očima; ja pak napisah, kako mi slijepac reče, ne pačajući ni u šta. Pjesme dašto nijesu crpljene iz slijepčeva izvora, ali scijenim, da ih je ipak vrijedno na javu iznijeti. — Ta naše su to narodne popijevke, a baš se znade, da bi sila naših narodnih pjesama pošla netragom, da ih naši slijepci ne gaje, te predajom potomstvu ne predaju.

Pak kada je tako, odista su naši slijepci zavrijedili, da se to narodno blago, što ga oni čuvaju, svijetu očituje.

P r v a p j e s m a (bez naslova).¹

Mili Bože, pomози svakoga,
 I svakoga brata i junaka,
 Koj se dragom višnjem Bogu moli,
 Višnjem Bogu, nedjeljici mladoj.
 Poslušajte moja braćo draga,
 Braćo draga i družino draga,
 Da vam kažem do dv'je, do tri r'ječi:
 „Dva su brata u milošti rasla.
 Jedan mi je vojevoda Janko,
 A drugi je maleni Milošu.
 Progovara vojevoda Janko:
 „Ajde brate, da se mi ženimo!“
 Al' govori maleni Milošu:
 „Ajde brate, da se ne ženimo,
 Jer je žena vjera i nevjera,
 Jer je žena sloga i nesloga,
 Niti bratac svoga ljubi bratca.“
 Veće ode vojevoda Janko,
 I otide u gornje čardake
 I uzimlje svile i dukate,
 Pak otide kolu djevojačkom.
 Izabere djevojku mladjanu,
 Pak je vodi k svome b'jelom gradu.
 Kad su stali večer večerati,

¹ Opazka: Tu je pjesmu — kojoj ne zna naslova — čuo u Irigu u Srijemu od jednoga slijepca. Pošto je nauči, počeo je svijetom uz gusle pjevati.

Progovara vojevoda Janko :

„Boga tebi vjerna ljubo moja,
Da ja ljubim bijela tvoja lišca.“

Al govori njemu vjerna ljuba :

„Ti ne ljubi b'jela moja lišca,
Dok ne vidim bratova srdašca.“

Progovara vojevoda Janko :

„Deder ljubi, ljubo, britku sablju!“

Al govori njemu vjerna ljuba :

„Ja ne ljubim tvoju britku sablju,
Dok bratovu ne ods'ječeš glavu!“

To je čuo maleni Milošu,

Pak on ode u druge mi grade,

I zatvori devetera vrata,

I ne pušća do sebeka brata,

Već se bratac pod pendžerom šeće.

Progovara vojevoda Janko :

„Boga tebi moj brate Milošu!

De pomoli svoja b'jela lišca,

Da ja ljubim tvoja b'jela lišca!“

Bratac Miloš sitno zapjevao :

„Tavna noći, tavna ti si jako!

B'jeli danak, daleko si jako!

Da se šećem ja po svojoj bašći,

Da nabere svakojaka cv'jeća,

Da si kitim brata i snašicu!“

To je čuo vojevoda Janko,

Ali ga je suzica spopala.

Već se šeće k svome b'jelom dvoru.

Progovara vojevoda Janko,

Progovara vjernoj svojoj ljubi :

„Boga tebi vjerna ljubo moja,

Je li voliš sablju mi ljubiti,

Il čitavu svijetliti noćcu,

Da te palim sumporom i cv'jetom!“

Al govori vjerna ljuba njemu :

„Ja ti volim tvu ljubiti sablju.“

Ali trgne vojevoda Janko,

Trgne sablju, s'ječe ljubi glavu,

Pak je baci uz plot tudje bašće,

Baci glavu, a pak progovara :

„Tu ti, ljubo, za nav'jeko budi!“
 Onda si je brata zazivao:
 „Dodji bratac k meni na večeru,
 Da idemo u gornje mehane!“
 Pak je junak sitno zapjevao:
 „Ao meni i do Boga moga!
 Kuda idem svigdje ljubu nadjem,
 Ali brata, badava, nikada!
 Svigdje brata po spodobi nadjem,
 Al' badava nij' od srca moga.“
 Idu braća u gornje mehane,
 Piju vino do tri b'jela dana,
 Vino piju, pak se veseliju,
 Kako treba i Bog zapov'jeda.“

Moja braćo i družino draga!
 Davno bilo, sad se pripov'jeda.
 Od mene vam pjesma na poštenje,
 Daj vam Bože zdravlje i veselje!
 (Konac slijedi.)

Bostonski eksperimenti.

Đitomci bostonskih zabavišta sjajno i ganutljivo proslaviše stogodišnjicu Fridrika Froebela. Pozivu svečanostnoga odbora odazvao se cvijet bostonskoga gradjanstva, a time je pokazao kako voli i ljubi filantropske inštitucije. Predsjednik svečanosti bio dr. Elioth.

Svečanost započela je pjevanjem u slavu i čast Froebela. Čim se pojavila gluhonijema Helena Keller, nastala u občinstvu duboki mir, a na licu svijulh sjalo se začudjenje. Sjedeći uz svoju učiteljicu Miss Sullivan, uze veliku knjigu, štampanu u reljefu, i sjegurnošću prevrtala listove, da nadje svoju temu. Čitala je pjesmu „Spring has come“ čustvenoga pjesnika Holmesa, kojega je Helena posebnim vlastoručnim pismom pozvala k svečanosti; nakon čitanja opetovalo dijete zadnje stihove izrazitim i jasnim glasom. Občinstvo je živo pljeskalo djetetu. Za tim slijedio duet, za ovim deklamovanje, gombanje i ručni rad.

Dr. Brooks pripovijedao je biranim riječima nastojanja Helene Keller oko uzgoja četirgodišnjega Tome Stringera, djeteta vesela,

puna lica, ali bez vida, bez sluha i govora, kao i njegova učiteljica.

Ona ga voli, za njegov uzgoj daje svaku zasluženu krajevaru; a i ovom prilikom umolila je občinstvo za pomoć — i ne bez uspjeha. Ta poznata je američanska darežljivost!

Predsjednik dr. Elioth obratio se živim riječima na čovjekoljubivost štovanoĝa občinstva, e da bi isto voljno bilo pripomoći ustrojenju novoga zavoda, pošto je sadanji premalen, akoprem je istom prije 4 godine otvoren.

Potreba je tim veća jer je i zavod Perkins pun pitomaca, a i novih se danomice javlja sa svih strana zemlje.

Na to je Helena Keller izpovijedila pjesniku Holmesu, da ona jako voli njegove pjesme: — ona nije mogla vidjeti proljeća, reče pjesniku — ali sad ga vidim i čutim u stihovima pjesnika.

Zaista je čudan duševni razvoj ovoga djeteta; ona i njezini mali sudruzi imadu blagodarit dobrobit svoga uzgoja milosrdnomu filantropu dru. Howeu. Zato je razumljivo, da se pitomci u ovoj svečanoj sĝodi sjetiše i svog starog dobrotvora.

Isto se je tako lijepo svršila i svečanost u Tremont Temple, koju prirediše pitomci zavoda Perkins. I toj svečanosti bio je predsjednikom dr. Elioth.

Ulaznice bile su pisane u reljefu, — a sve su se razprodale.

Kratkim govorom otvori predsjednik svečanost i spomenu, da su današnje radnje pitomaca, malom iznimkom, njihov svakidanji posao. Za tim se razpredao lijep i raznovit program.

Odilazeći pitomac John J. Clare, igrao je na orguljama velikom vještinom i čustvom Bachovu jednu fugu i jednu poputnicu Lemmensa. Dvoje djece čitalo opipom jedan komad i jednu pjesmu bez priprave (at sight).

Nakon glasbenih sborova prešlo se na fizičke eksperimente: tri pitomca se postavila uz tri razstavljena stola, na kojima su bili telegrafični aparati, pa tumačiše teoriju telegrafa. Opisaše pojedine glavne dijelove, a napokom primahu i odašiljahu brzozavke. Od fizike prešlo se opet na pjevanje i glasbu, pa na prirodopis.

Edith Thomas tumačila je lisicu, njezine vanjske i nutarnje ustroje i to sve na modelu. Za tim su ponovno pitomci pjevali u sboru. Tekom pjevanja modelirala je jedna djevojčica u kredi sliku Europe. Iza toga prešlo se na zemljopis. Jedno dijete opisalo naravne ljepote juga Europe, a drugo umjetne.

Da bude zanimivija svečanost, bilo je gombanja, vojničkih vježba i igranja.

Svečanost napokom svršila čutljivim i ganutljivim s Bogom, izrečenim po jednoj odilazećoj pitomkinji zavoda i dijeljenjem od-pustnica. Iz zavoda je odpušteno 11 pitomaca, što muških i ženskih.

Ovi čovječni dokumenti, koje godimice bostonska škola šalje u države velike američke konfederacije, najboljim su dokazom vrline i pedagoško-didaktične vrstnoće bostonskih zavoda.

I u našoj domovini danomice raste ljubav za nesretnike, koji ne vide božjega svijeta, koji ne mogu izkazati svojih osjećaja — al Bog dao, da jur započetom djelu priteku u pomoć sretnici zemaljski, bogataši naši. Mnogo se troši na lasti i slasti i na dragocijenosti kojekake. Pružimo i tu ruke! Ne pustimo, da nam domaći nesretnici, na sramotu našu, obijaju jadnim naricanjem dvorove; ne pustimo, da po vašarima i tržištima pružaju i lamaju rukama za novčić, za komadić kruha! Nevolja je tu, al je naša. Liječimo ju, umanjujemo ju naukom i radom. Priteknimo u pomoć pojedincima i vladi u započetom humanitarnom radu, da nas potomstvo ne okrsti gluhim egoistima.

—P—

Praktična uputa.

III. dio.

Slijepac u nižoj pučkoj školi.

Priobćuje Stj. Širola.

2. Čitanje.

Slijepo dijete treba kod obuke u čitanju posebnu početnicu sa izbočenim tiskom, nadalje treba slijepcu alfabet iz kovnih slova, drva ili ljepenke.*) Rabe se samo, velika tiskana slova (Majuskeln). — Ino dijete vidi slovo; rekne mu se, kako glasi, pa si ono upamti i oblik slova. — Slijepo dijete pipa slovo; kažiprstom desne ruke vuče lagano po slovu, kao da ga prstom pravi, — on osjeća opipom oblik, te si stvori pravu predstavu dotičnoga slova. Najprije mu se daje u ruke slovo (samo za sebe),

*) Prof. Carl Winternitz sastavio je i zabavnu igru sa slovima za slijepu djecu. („Lesespiel für blinde Kinder.“)

a onda mu se pokaže ono u početnici. Tako se može ta elementarna obuka spojiti odma uz slijepca i sa drugom djecom. Učitelj valja da smjesti slijepo dijete u svoju blizinu, da ga uvijek nadgledati može.

Ustmene predvježbe obuke u čitanju potrebne su slijepom djetetu isto tako, kao i drugomu. Raztvaranjem izreke u riječi, riječi u slovke, slovke u glasove, otvara se djeci pogled u jezične dijelove; ono uči — jezik. Postaje mu jasno, da sve, što govori ili čuje, jesu riječi, koje opet sastoje iz slovaka i glasova. Učitelj pokaže djeci n. pr. knjigu. Slijepac neka cijelu opipljeko pokaže sve dijelove (korice, uglove, hrbat, listove) i lagano reče: „Ovo — je — knjiga;“ djeca neka broje riječi, kod svake riječi neka paze na otvor ustiju — neka broje i slovke; i tako neka se praktičnim primjerima razstavlja izreka u riječi, riječi u slovke, a ove u glasove. (Kako to običajno preduzimljemo u I. razredu kod „vježba za uho i govorila“. Vidi „Moderc: Rukovodnik“).

U razaznanju i opredjeljenju samoglasica i suglasica slijepo će dijete i nadkriliti zdravo, jer je sluh u slijepa djeteta vrlo fino razvijen, tanahan, pozornosti mu pak ništa ne odvraća, jer ne vidi ništa, nego tek — čuje. Spajanje i razstavljanje samoglasica i suglasica brzo će djeca naučiti, a slijepac će svoj prednjačiti.

Ako je i slijepče tako pripravljeno, tad može da se obuka u čitanju s njime odpočne; pod prstom razpoznaje slova (pismena), može ih sada lasno spojiti u slovke, riječi i izreke. — Pri tom je dašto nužno, da se učitelj sa slijepim djetetom pozabavi nešto više, a bilo bi naravno vrlo uputno i sgodno i po učiteljev rad laglje, da slijepčeva početnica (t. j. gradivo) s onom običnom harmonuje.

Pri čitanju riječi i izreka rabi slijepac oba kažiprsta, pipajući sad s jednim sad s drugim, — ili s obima — ili samo s desnim, dočim s lijevim pazi na redak. — Da uzmogne prstima laglje hvatati i pipati (da mu je opip veći i bolji), valja da prstiče brižno čuva; otupljeni, otvrdnuti, izgorjeli, mokri itd. prsti ne će moći sjegurno i podrobno razlikovati.

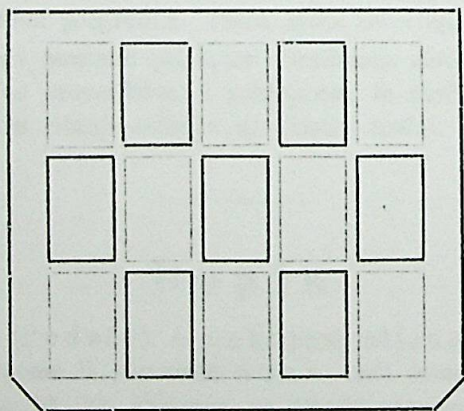
U ostalom čitanje će biti slijepcu vazda mučno, on mora pismo za pismenom pojedince opipati, dočim druga djeca okom brzo uhvate cijelu riječ i izreku. Prije nego li se predje k samomu čitanju, valja da se preduzme nekoliko predvježba u hvatanju, pipanju, jer se i tomu ima dijete priučiti; tomu može mnogo pripomoći doprinijeti zorna obuka. Svako dijete mora da se nauči, čim

dodje u školu, prije svega točno govoriti, slušati, gledati, a slijepo napose i — p i p a t i. — Uporaba škrinjice sa slovima — sastavljanje izbočenih slova u slovke, iz slovaka u riječi, iz riječi u izreke, preporuča se osobito kod slijepce djece pri obuci u čitanju.

* * *

(Za prvu obuku u čitanju priredili smo posebnu početnicu sa Brailleovim slovima, a to s toga, što je do ovakove početnice moći najlaglje i najjeftinije doći. (Stoji uvezana 40 nvč.) Ako učitelj i ne pozna Brailleovu abecedu, to mu prilog u običnom tisku sve kazuje, što koj znak znači. Hoće li ga u Brailleu podučavati, moći će odma lijepo začeti, a stariji koj učenik rado će se skloniti da se za vrijeme odmora malo zabavi sa slijepcem u čitanju. Prije nego li iz same početnice čitati počme, učinimo ovako :

Uzmimo prazne škatuljice od pisaćih pera. Trebati ćemo ih 15, jer se i poklopac rabiti može. Na 2 ljepenke, kojoj je svaka ploha nešto veća, nego su sva dna 15 škatulja, prilijepimo te škatuljice tako po duljini, da dobijemo pregradke, kako to označuje slijedeća slika :

Slika 1.

Dakle u tri reda po pet pregradaka. No valja nam paziti kako ih slažemo. Najprije prilijepimo poklopac, do njega drugi — doljni — dio škatulje i tako izmjenice dalje. Na našoj slici označuju pregradci sa tankim potezima poklopac, a sa debelim potezima drugi — dublji — dio škatulje. Sve škatulje moraju biti jedna do druge, a naokolo tih pregradaka mora još toliko ostati ljepenke, da se može primiti i nositi.

Kod ostalih 14 škatulja rabit ćemo drugi red priljepljivanja. U prvom redu pet samih poklopaca, u drugom redu donje dijelove, a u trećem opet same poklopce. To su razlike, po kojima će kasnije slijepac razpoznavati u koju stranu i u koji pregradak spada koje slovo.

Kod Brailleove abecede dolazi najprije „a“, a onda „b“. Na otvrdjem papiru izbode se nekoliko komada „a“ i podpiše crnilom „a“. N. pr.:

Slika 2.

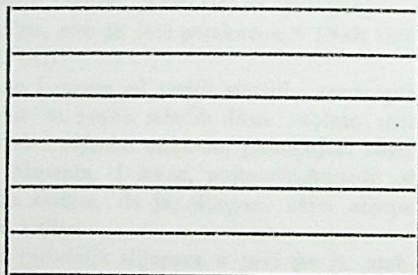
Ovdje je označena potrebna veličina i oblik papira. Na donjem su kraju uglovi odrezani, kao i kod ljepenke, a to s toga, da slijepac znade što gore dodje, što dolje, da slova (odnosno i pregradke) kasnije ne zamjenjuje. Dolje se podpisuje s toga, da je laglje i učitelju i učeniku nadzirati rad slijepca. Sad se svi primjerci „a“ stave u prvi pregradak (Sl. 1.). Dakako, da je slijepac morao prije toga dobro opipati te pregradke. Sa „a“ smo brzo gotovi. Zahtijevati ćemo od slijepca, da nam iz jedne posebne škatulje vadi „a“ i meće u prvi pregradak.

Kod „b“ ćemo isti postupak uzeti, samo ćemo kasnije „a“ i „b“ u jednoj škatulji izmješati, pa zahtijevati, da svako slovo u svoj pregradak stavi. To je za nj lijepa, ali ujedno i koristna igra. Ne možemo li s njime biti, eto mu sgodne zabave! Kasnije dodje na red: c, e, i, itd., pa se svako slovo u svoj pregradak stavlja, a u svaki se napiše redom po jedno slovo abecede, radi lagljega nadzora. Po tom ne će „e“ doći u 4. pregradak, nego čak u 8. (U Brailleu je poseban znak za „gj = dj“.) Dodjemo li kasnije do slova „l“, to ćemo prvu ljepenku sa pregradcima staviti desno, a drugu lijevo uz slijepca.

Kad si je slijepac koje slovo dobro zapamtio, smije čitati iz početnice.

Hoćemo li slijepca učiti latinicu, to ćemo prirediti posebna slova, prilične veličine, no ne dulja od 5 cm. Ta slova moraju biti jednostavna. N. pr.: | L F E itd. Mogu se pilicom izrezuckati i na posebnu daščicu prilijepiti, a mogu se na otvrdjem papiru iglom izbosti ili mjesto iz drva, a ono iz odebljeg papira izrezati i na ljepenku prilijepiti, mjesto na daščicu. I ta se slova spravlja

u pregradke, kao što prije rekosmo. Da se znade koji je donji kraj, to se na donjoj stranici malo izreže ($\lfloor \wedge \rfloor$). Jer ne imamo ovakove početnice, to bi sad morali imati i posebnu pločicu, na kojoj bi sastavljali riječi i izreke, da se tako slijepac nauči čitati. To bi bila jednostavna daska sa priječkama po dulj, kako nam kaže slijedeća slika (3), a naći ih je tuj i tamo u našim pučkim školama.

Slika 3.

Medju priječkama polagala bi se slova. Da se riječ od riječi razluči, treba nam i praznih daščica za umetanje, koje moramo imati u posebnoj pregradki. Ploča mora na klupi ležati.

Na zahtjev možemo priskrbiti Brailleova slova (Sl. 2.) lijepe drvene kutije sa pregradcima i poklopcem, te ploču za čitanje (Sl. 3.), a i slova za čitanje latinice uz vlastiti trošak. *Uredništvo.*

D o p i s.

Zagreb. (Podatci o nekojim slijepcima u Zagrebu.) Uzmemo li statistiku u ruke, naći ćemo da je Zagreb 1880. izkazivao 10.21% slijepaca na 10.000 stanovnika. Ostavimo li taj postotak i za prošlu godinu, pa uzmemo broj stanovništva sa 40.000, to bi u Zagrebu moralo biti barem 40 (četrdeset) slijepaca. Dakako da će većina ovih slijepaca biti u starijoj dobi, jer se po običnu računu stručnjaka uzima četvrtina na mlade slijepce. Po tom bi ih moralo biti 10 za školu sposobnih slijepaca. Dakako da ovi svi nisu i ne moraju biti nadležni u Zagrebu, jer im se roditelji doseliše amo radi bolje zasluge.

Po našim ulicama vidjamo po dva slijepca gdje „verglecom“ obilaze i tako se prehranjuju. Čvrsti su to i zdravi ljudi, pa bi se

lijepo i lako mogli naučiti koj obrt. Ostali se slijepci ne vidjaju, jer se drže oko doma. Do danas saznali smo za ove slijepce:

Anka Bošković, 4 godine stara, kći kožarskog radnika, stanuje u Novojvesi. Nadležna je u Brezek. Kad joj je bilo 14 dana, dobila je u očima vrbanac, uslijed česa su joj oči izcurile.

Slavko Petrina, 13 godina, sin kožara, nadležan u Tuhlju. Majka mu je težakinja i stanuje u Novojvesi. Kad mu je bilo 20 mjeseci, prozeble su mu oči tako, da su mu posve otekle. Uslijed toga prenijeli su ga u bolnicu i tu su mu liječili oči lapisom, a poslije nekog vremena izcurila su mu obadva oka. Zdrav je i čvrst.

Juraj Vardijan, 19 godina star, sin poslužnika kod kr. financije u Zagrebu, nadležan je u Ribnik, a stanuje u Novojvesi. Kad mu je bilo 8 godina, našao je na ulici naboj dinamita i odnio ga u svoj stan. Tu je stao po dinamitu čavličem bockati, dok se naboj ne zapali, te mu odnese prste, a od silne eksplozije popucale i izcurile mu oči. Osim njega bilo je u sobici još petero njegove braće, no njima se nije ništa dogodilo.

Leopoldina Szüts, 11 godina stara, kći pozlatara, nadležna u Požun (Ugarska), stanuje u Ilici. Oboljela je u drugoj godini od crnih koza, te je ne samo oslijepila na oba oka, nego je na desnoj nogi i ruci nakažena.

Svi se ovi slijepci bave kod kuće kućanstvom, pranjem rublja itd., te su veoma muzikalni.

Kod zadnjeg božićnog drvca ovi su nadareni koječim. Boškovića, Petrina i Szütseva dobile su darove i 1890.

Književnost.

Chants et légende de l'aveugle, par Edgard Guilbeau 1 vol. in 12. str. 240. Boulanger, Pariz; stoji 3 franka. (Konac.)

A sad da čujemo što sam pjesnik u prije spomenutom predgovoru veli: „Može li slijepac od poroda¹ biti pjesnik?“ pita Dufau u svom osbiljno proučenom djelu. I taj pisac, koji je dvadeset i pet godina obučavao slijepce, koji je drugih petnajst godina ravnao sljepačkom školom u Parizu, odgovara sunnjajući, gotovo niječno.

Dvije činjenice ili radje dvije vjerojatnosti podupiru njegov sud:

1. Hladnoća mašte u onoga, koji, ne imajući pojnova o bojama, ne može biti dirnut ljepotama prirode.

¹ Slijepac, koji je vid izgubio prije svoje pete ili šeste godine, može se smatrati slijepcem od poroda.

2. Jezik je naš tako sastavljen, da ne možemo poznavati riječi, izraza i slika, ako ih očima ne gledamo.¹

„Budući da svijet u bojama, veli on, ne postoji za slijepca, gdje da uzme slike, bez kojih stalno ne može biti mašte? On može poznavati prizore naravi samo po sluhu, a o njima može govoriti tek onda, kada čuje druge ljude, t. j. bez prave toplote, bez zanosa“.

A za tim: „Malo ne sve riječi, od kojih su sastavljeni naši jezici, stvarne su polag utisaka oka, te su one tako tim vjernija reprodukcija jezika.“

Pa ipak dodaje Dufau: „Sklonost za pravljjenjem stihova očituje se u slijepaca dosta obično, ako ju iole potaknemo.“ (Naši slijepci-guslari ovo zadnje kao da potvrđuju. Ur.)

I ja sam, kao i mnogi od mojih starijih, razdragan harmonijom ritma i melodijom rime, još za svojih mladih dana napisao mnogo stihova, upotrebjavajući riječi sa neodređenim smislom, posudjujući slike od omiljenih mi pjesnika: Lamartina i Musseta. I tekar, pošto objelodanih sbirku pjesama,² pošto mi dadoše učiteljsku službu, da ja, slijepac, učim slijepu djecu, tek onda mi pročitашe Dufauovu knjigu.

Mnijenje tog prijatelja slijepaca u prvi me je mah iznenadilo, potreslo. To bijaše to li različito od onog, što do tada mišljah, i od čuvstva, koje me je potaklo da tvorim stihove. Tek s vremenom, s razmišljanjem i s izkustvom shvatih cijelu istinu tih riječi. Često neodlučni odgovori mojih učenika; pozorno proučavanje francuskog, engleskog i njemačkog jezika uvjeriše me za tim, da ima mnogo riječi i izraza, kojih slijepac svojim umom ne može shvatiti. Posjećivanje kazališta, šetnje na selo, moj boravak na obali morskoj, izleti u planine, moji razgovori s umjetnicima i svjetskim ljudima, malo po malo mi dokazaše, da ako se i nasladjujem umjetnošću i prirodom, ipak se ne nasladjujem onako, kao oni koji vide.

Dadoh si pročitati i pročitah stihove što ih napisашe slijepci od poroda: Malaval, Marseille, Škot, Blacklock i drugi manje poznati, te doskora uvidjeh, da u njima poezija ne buji poput valova, već da jedva žamori.

Ovi bez prestanka govore o zori, o horizontu, o rumenoj ruži, o srebreanom potoku, a o svem tom doznadoše štogod tek iz tuđih usta.

Predmeti, koje opjevaše i njihova uzajmljena retorika uzrokom je, da su im pjesme dosta slabe.

Pa ipak, veljah sam sobom: kad je poezija jedan od izražaja misli, osobito čuvstva, ona mora biti pristupna slijepcu.

On ju ljubi i osjeća već prama tomu, kakovi su mu duševni darovi.

Stih imade dražest glasbe, one umjetnosti, koja to li oćarava one, koji neizmjernu većinu svojih utisaka traže od uha. Ne, govorah sam sobom, poezija ne može biti zabranjeno voće za slijepca: ona pripada njemu kao i drugim ljudima. Ona je u utiscima, što mu ih pruža opip, njuh, sluh; ona je u načinu, kojim pojmljemo svijet, kojim osjećamo prirodne pojave, kojim se podajemo strastima, koje su zajedničke svemu čovječanstvu.

¹ Des Aveugles: Considerations sur leur état physique, moral e intellectuel. (O tjelesnom, ćudorednom i umnom stanju slijepaca).

² Les chants du Matin (Jutrnje pjesme) 1872.

U ostalom niti sam Dufau se nije usudio slijepca odsuditi na posvemašnju pjesničku nemoć. Zašto ne bi slijepac, upitah sam sebe, pokušao u poeziji posebne vrsti?

Zašto ne bi slijepac poslije dugotrajna razmišljanja i osbiljnih nauka, pokušao da izrazi svoje osjećaje i svoja čuvstva, uzimajući u svom materinskom jeziku riječi, epitete i slike, koje razumije i osjeća? Zašto ne bi, okainvši se jalova oponašanja, nastojao, da stvori djelo, koje je proizaslo iz njegova sreća?

Naumivši svoj san izvršiti, s početka bojazljivo, za tim smionije, prionuh uz ovo djelo, koje sam polagano zamišljao. Budući da se ne mogoh bog zna koliko okoristiti običnim slikama, što ih upotrebljavaju okati pjesnici, valjalo je, da pabirčim dobro klasje, zaboravljeno ovđje i ondje, ter da miloglasne zvukove crpem iz prirode.

Pokušao sam, da proslavim nekoje naše velike ljude, a to stilom, kakovim se mi služimo, al koji je ipak za svakoga jasan. Iztaknuo sam što je slijepac morao biti u različitim povjestnim poprištima.

Moj je snop, uza sav mučan trud, bez dvojbe nepodpun. Pošto imade više duševnih stanja, koja moradoh izpustiti, pošto se ne mogoh osvrnuti na mnogo naših osjeta, bit će često i moje djelo nesavršeno. Bilo s nehaja, bilo zbog raznih uspomena, kadkada sam (prouda sam bez prestanka pitao savjeta u drugih slijepaca) upotrebljavao riječi i slike koje nisu nama običajne. Pa ako sam unatoč tim pogrješškama objelodanio ovu knjigu, a ona mi je poput nekog kažiputa za budućnost.

Trudio sam se, da stvorim osobno djelo, djelo, koje će ujedno zanimati i slijepce i okate, djelo zahvalnosti prama svim onima, koji nas podigoše, djelo duboke psihologije, koju će i razviti i razširiti slijepi pjesnici, kojima će možda ja biti predtečom.“

* * *

Prva pjesma u njegovoj knjizi prekrasna je oda *V a l e n t i n u H a ũ y u*. Pjesnik, riječima punim čuvstva, zahvaljuje tomu velikomu dobrotvoru slijepaca na svem, što je za te nesretnike učinio. „Prije tobe“, pjeva on, „slijepac bijaše nemoćan, bezposlen, iznemogao, neplodan, prosjak. Sve su ga nepogode vremena tištile. Pokao se na suncu, drhtao na studeni; on je uzdisao, dok su mu se sretnici smijali. Ti si slijepcu podigao čelo, on više nije u blatu; nestalo je s njegova lica sdvojnosti. Slava ti, koji si od nas bezkoristnih stvorova učinio radnike, ljude. Ti si nas ljubio, ti si se za nas borio! Ti si nas preobrazio, mi smo gotovo sretni!“ Pa završuje: „Gledaj kako nam kaplju suze iz oćiju, nu nisu to kao nekoč suze nemoći, već suze radosti i zahvalnosti.“ *I. Š.*

Dr. Nikola Selak. Spomen-slovo. Napisao S. Brusina. (Preštampano iz CVII. knjige „Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“.) Zagreb 1891. U 8° str. 13. Cijena?

U ovom dijelcu, koje je čitano u našoj akademiji, pisac u kratko crta rad pokojnikov, pa se odavle vidi, koliko smo izgubili sa Selakom. Medju pokojnikovim radnjama nisu navedene one dvije, koje su tiskane u ovom listu, a koje smo spomenuli u prošlom svezku. Preporučamo svakomu najtoplije, da pročita ovo „spomen-slovo“. Dao Bog našao mu se zamjenik!

Razne vijesti.

Slika. Našim vrijednim čitateljima predočujemo sliku vrlo pokojnika *dra. Nikole Selaka*. U prošlom svezku donijeli smo o njem mali članak, a u ovom svezku, u članku „Književnost“, upozorujemo na poseban životopis o pokojniku od prof. *S. Brusine*.

Umrli. „*Valentin Haüy*“ u svom drugom broju objavljuje smrt čestitog ravnatelja amsterdamskog zavoda *Ivana Meyera*. Bio je to čovjek pun ljubavi za sirote slijepce, a i u našem radu sa veseljem nas je pomagao. Mnoge će iznenaditi ta tužna vijest, jer je dobro poznat bio u cijeloj Evropi. Pokoj mu duši!

Dr. Roth, rođen u Ugarskoj 1818., umro je također ovih dana u Londonu, gdje se je nastanio od 1850. Poznat je s toga, što je osnovao društvo protiv presudama o slijepcima i o tjelesnom razvitku slijepce djece. To je društvo izdalo razne pouke, koje su se u mnoge jezike prevele. Pokoj mu duši!

Imovina budućeg nam sljepačkog zavoda. Do sada su uređjene sve knjige.

U „sljepačkom muzeju A“ imade 185 djela, 231 svezak i 4 svežića, a vrijedi 120 for. 37 nvč. To su knjige u kojima se razpravlja o sljepoci, uzgoju slijepaca itd.

U „sljepačkom muzeju B“ imade 22 djela, 25 svezaka, a vrijedi 44 for. Tu su djela, koja su samo za slijepce.

Zavodska knjižnica ima 292 djela, 395 svezaka, a vrijedi 444 for. 24 nvč. Dakle ukupno 608 for. 61 nvč. Preostala imovina iznašati će preko 200 for., pa bi tako imali sbirku preko 800 (osam stotina) for. vrijednu. Sve je to u našim rukama i predat će se, čim se zavod osnuje.

Četrdeset godišnjica lavovskog zavoda za slijepce, bila je godine 1891. Zavod je osnovao posjednik *Skrzynski* 1. lipnja 1851. Započelo se sa 7 slijepaca. Petorica ovih bili su prije toga prosjaci. Kroz cijelo to vrijeme upravlja zavodom vrlo ravnatelj *Marko Makowski*. Do 1868. primali su u zavod samo dječake. Zanimivo je znati, da su na tom zavodu kroz prvih deset godina podučavali i postolarstvo, no zapustiše ga, to počеше užarstvo njegovati. I ovu privrednu granu moradoše zapustiti radi velike konkurencije, pa se odlučilo za košaračtvo. Kako nisu mogli dobiti vješta košarača, to se je sam ravnatelj u to uputio, kroz šest nedeljni rad u Breslavi, pa je do g. 1853. podučavao i u košaračtvu. Gosp. *Makowski* iztakao se je i tim, što je izposlovao, da se jo u lavovskom invalidskom domu osnovala radionica za 30 slijepih vojaka, koje je prvi mah sam obučavao u košaračtvu.

Za svoj neumorni rad dobio je *Makowski* 1865. križ za zasluge.

Ravnateljeva supruga podučava u ženskom ručnom radu bez ikakove nagrade.

Lavovski zavod imade sada do 40 pitomaca, a dovršilo je nauke 130. Sad se o tom radi, da se nova zavodska sgrada podigne, u koju bi se moglo primiti još do 75 slijepaca. Radi se i ob osnutku „doma“ za slijepo djevojke. — Gdje smo mi za *Galicijom*, prem imademo veći broj slijepaca i druge povoljnije okolnosti!

Statistika. Češka. Po popisu 31. prosinca 1890. bilo je u austrijskoj polovici 19.264 slijepca. Prema popisu 1880. bilo je manje za 4·13%. U Češkoj je bilo 4.635 slijepaca (2.365 muž. 2.270 žen.) Na 10.000 stanovnika u austrijskoj polovini otpada 8·1% slijepaca, a u Češkoj napose 7·9%.

Crna gora imade 353 slijepca. Muških je više. U školskoj je dobi 10 do 15, mladih 5, a ostali su stariji.

III. sastanak austrijskih učitelja slijepih, ne će se moći obdržavati u Gradcu, radi bolesti ravnatelja Zeyringera, pa će valjda biti u Brnu.

Društvo „Sv. Otilije“ u Gradcu otvorilo je 21. prosinca p. g. nov zavod za odrasle slijepce. U nj se primaju odrasli slijepci, koji ne imaju svoj dom. Za sada je smješteno 3 muškarca i 4 ženske.

Nov zavod u Češkoj. Kad se je godine 1888. slavila 40-godišnjica vladanja Njegovog Veličanstva, dala je pražka štedionica 10.000 for. za osnutak zavoda, u koj bi se primali stari slijepci. Kako doznajemo, taj je zavod već i podignut pod imenom: „Sljepački obskrbeni zavod Francisco Josephi-um.“ Utočište nalaze samo slijepi starci i starice.

Tako imade u austrijskoj polovini ukupno 15 zavoda za slijepce. Od ovih je 10 uzgojnih zavoda, a ostalo su obskrblilišta ili utočišta. U ugarskoj polovici još uvijek sve miruje kod jednog zavoda (u Pešti od 1826.).

Kongres talijanskih uzgojitelja slijepaca, biti će 24. travnja o. g. u Napulju. — P. —

Na spomen dru. Armitageu. U Londonu sastao se odbor pod predsjedništvom vojvode Westminsterskoga, kojemu je cilj, da u narodu sakuplja milodare za fond na uspomenu dra. Armitagea, velikoga filantropa i pobornika sljepačkog uzgoja. Taj fond služio bi za što jeftinije publikacije sljepačke i za jeftino razpačavanje knjiga i muzikalija Brailleovim pismenima, koje u obilju priskrbljuje „British and foreign blind Association“.

Samo knjige, od velike koristi za sljepački uzgoj, izdavati će se iz ovoga fonda, a imati će naslov: „The Armitage Memorial series.“ Odbor taj sastavlja ne samo prijatelji nezaboravnoga filantropa u Englozkoj, već iz svih država Evrope. Blagajnikom odbora je lord Kinnaird, a tajnikom J. Tennant.

Da se občinstvo što življe potakne na tu ideju, doniela je „Gazzeta“ edimburška par članaka o istoj; ti članci izazvali su repliku u „Standardu“ i „Spectatoru“ i u drugim novinama; a i lijep odgovor u Macmillan's „Magazine“ pod naslovom: „Uzori za slijepce“ od L. W. Cartera. — P —

Slijepce sestre sv. Pavla imadu svoj samostan u Parizu (88, Rue Denfert). U njem je priličan broj slijepih sestara, jer mnoge slijepce djevojke rado traže utočište u njihovom samostanu, gdje za uvijek i ostanu. Zadaća je tim častnim sestrama brinuti se za uzgoj i obuku slijepaca. Po kom i kada je utemeljen ovaj red, do danas nismo mogli saznati. U koliko nam je poznato postoji i posebna bratovština u Parizu (Rue Lecourbe) „Sv. Ivana od Boga“, o kojoj ćemo poseban članak donijeti u budućem svezku.

Loža za slijepce. U parižkoj operi vidjeti je svako srijede 4—6 mladih slijepaca u posebnoj loži, u petom redu, gdje prisustvuju operi. Ravnateljstvo opere naime dozvoljuje siromašnim pitomcima „narodnog zavoda“ bezplatan ulaz i to jednom u tjednu. Zavod šalje svaki tjedan druge pitomce, da se naužiju glasbe. — Nešto je slična i u Beču, a tuj i tamo i po njemačkim kazalištima.

Slijepa djevojka položila maturu. Ne davno je u Melbournu, u Australiji, dovršila slijepa djevojka cijelu gimnaziju, te se podvrgla maturi. Pismeni izpit obavila je tako, da je pod shodnom kontrolom diktovala. Račun-ske zadatke izradila je sama na posebnoj računskoj spravi, kakovu već slijepci imaju. To će biti sigurno prva slijepa djevojka, koja je polazila tolike škole i položila maturu.

Lijep dar. „Ženski svet“ donio je vijest, da je beogradski gostioničar, pokojni Todor Herman, ostavio na dom za gluho-nijemu i slijepu djecu u Srbiji 10.000 dinara. Slava mu!

Veliki prijatelj slijepaca. Ignazio Florio, po smrti svoga oca, a na njegovu sladku uspomenu, izkazao je veliku zadužbinu sljepačkom uzgoju. U Palermu ga izabralo predsjednikom sljepačkog zavoda. Primiv čast, za uzdarje poklonio zavodu 200.000 lira i jednu veliku sgradu za novi zavod. Kuća Florio jest jedna od najvećih trgovačkih firma u Italiji. Radiše od pete do glave — al veliki humanitarci. —P—

Turska. Nastojanjem ministra prosvjete osnovan je prošle godine prvi razred za slijepce u Carigradu. Ovaj je za sada smješten u sgradi zavoda! za gluho-nijeme. Dakle i u Turskoj se miče!

Slijepci u Kini. Za silan broj slijepaca u Kini ne učiniše do sada ništa, no i tamo se miče, jer se o tom radi, da se najprije osnuje „asil za slijepe djevojke“, koje baš ne imaju najbolji život. U Kinezkoj najviše se radja sljepoča zbog silne očne upale, koju lijeće nadrilječnici, pa nije čudo, ako od-mognu, njesto pomognu. Za osnutak gore spomenutog „asila“ sakupljaju se milodari u Njemačkoj.

Iz života slijepaca. Slijepi pjesnik Milton oženio se sretno po treći put. Jednom sgodom reče mu lord Bussingham, da je njegova supruga ruža. Na to će slijepi pjesnik: „Po njezinoj boji ne razpoznajem, jer sam slijep, ali po njezinu trnju osjećam, da imadete pravo. S—k.

Dopisnica uredništva.

Slavne naše oblasti molimo da ne traže od nas posebnih namira za potvrdu primljene predplate. Poštanski receptis dovoljno je jamstvo. Bilje-govanjem, te razašiljanjem takovih namira narasli bi nam troškovi, a broj naših p. n. predplatnika ne dozvoljuje taj trošak.

Ostao nam je znatan broj „izložbenog kataloga za slje-pački odjel“, koj radi svog I. obćeg dijela svoju vrijednost izgubio nije. Tko bi ga zaželio imati, može ga od nas dobiti hadava, samo molimo za po-starinu priložiti marku od 2 nvč.

Izpravak.

U prošlom svezku krivo je označeno gore na omotu: „Svezak III.“, „Tečaj I.“, jer mora biti: „Svezak I.“, „Tečaj III.“

Na str. 20. redak 15 odozgor krivo je: „dervecima“; ima biti „dernesima“. Molimo da vrijedni čitatelji ove krupnije pogreške izprave. Ur.

Sljepčev prijatelj.

List za roditelje, učitelje i sve prijatelje
sljepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima
po dva arka. Cijena na godinu 1 for.
Za vanjske države 1 for. 20 nvč. Poje-
dinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima na cijelu godinu. U
zamjenu se primaju časopisi i djela. Ru-
kopisi i novci šalju se uredništvu — pošta
Velika Gorica. Rukopisi se ne vraćaju.
Oglasi se primaju prema dogovoru.

Dvije praktične upute.*)

Što je činiti roditeljima, da očuvaju djecu od sljepoće?

Evo u kratko naputka:

1. Čim se dijete narodi, tražimo od primalje, da djetecę oči odma valjano očisti. Kad ga stavi u kupku (kupelj), ne smiju se oči prati istom vodom, kojom se i ostalo tijelo pralo. Oči se moraju ovaj put posebice oprati. Pogledjimo i sami danomice prvih osam dana, da li oko krmelji. Čim to opazimo, onda nam je po liječnika poći. Dok on dodje, možemo i sami nešto učiniti. Uzet ćemo mekanu lanenu krpicu, umočiti ćemo ju u vodi, izžmiknuti, pa njom potegnuti preko oka prama nosu. Za tim drugu krpicu uzeti, namočiti u mrzlu vodu, ožmiknuti i na oko metnuti. Čim se krpica ugrije, stavi se odma druga mrzla krpica. Ako je obolilo samo jedno oko, paziti nam je, da ne natepemo drugo oko. Sve krpice i vodu moramo odma baciti, a ruke dobro oprati, jer je ta bolest priljepčiva. Nismo li brižni, učinit ćemo veliko zlo, koje više ne ćemo moći popraviti, t. j. dijete će nam oslijepiti. (O toj bolesti vidi pobliže: Dr. Selak: „Prvi korak, da se umanji broj sljepih

*) Iz „Izložbenog kataloga za sljepački odjel“. Ove su upute izašle prošle godine u Njemačkoj, te su je douijele novine razne struke, da se što bolje prošire. Sva slavna uredništva svikolikih novina molimo, da u korist svojih čitatelja donesu ove upute, da tako pridonesu barem koje zrnice umanjenju sljepoće i k valjanom uzgoju sljepaca, kad već ne možemo ovakove upute badava dijeliti poput inih naroda. Ur.

u Hrvatskoj i Slavoniji“. Stoji 20 nvč., a razpravlja o toj bolesti, koja se zove „Blennorrhoea neonatorum“.)

2. Ne smijemo dozvoliti djeci da se igraju sa onakovim stvarima, kojima bi si lako oči ozlijedila, kao što su: čavao (ekser), vilica, šiljast nož, staklovina, pištoljica sa kapslima, strjelice, prskave stvari itd., pa onda igrati i nabacivati prahom ili pijeskom. Ako se i jedno oko ozlijedi, lako se i drugo upali. Dogodi li se ipak nesreća, pozovimo odma liječnika.

3. Oboli li dijete na dobracu, škrletu, difteriji, kozama, upali moždjana ili tifusu, to ga njegujmo svom brigom po liječnikovu napatku, pa ma bolest već i popušćala.

Opazimo li da je oko u tim bolestima krvavo, upaljeno, upozorit nam je odma liječnika na tu okolnost.

4. Jesu li djeca škrofulozna, valja ih dobro njegovati i dobru iin probavnu hranu davati (mlijeko, jaja, meso itd.). Uz to neka se što više kreću u svježem zraku.

5. Nikada ne dozvoljujte da vam djeca ma išta rade u sumračju ili kraj slabe razsvjete. U protivnom slučaju postat će kratkovidna, a s vremenom mogu i oslijepiti.

6. Ne dozvoljujte djeci da nose očale, dok to liječnik ne odredi, koj će i broj stakla označiti.

U obće rečeno, čim opazimo da je oko upaljeno, odma Vam je potražiti liječničku pomoć.

Kako nam je uzgajati slijepu djecu?

Imamo li slijepo dijete, valja nam pamtiti, da nam ga je Bog dao. Ako ga valjano uzgojimo, postat će valjan čovjek, a u protivnom slučaju bit će kukavelj, na teret i nepriliku Vama i bližnjemu.

Zato pazite na slijedeća pravila:

1. Postupajte sa slijepcem kao i sa drugim videćim djetetom, a nastojte da svoja uda i čutila što prije rabiti počme. Čim počme rukama kretati, dajte mu razne male igračke, da ih drži i prevrća. Da mu sluh razvijete, govorite mu, pjevajte, svirajte. Kašnje mu podajte i takove igračke, od kojih se dobivaju razni zvukovi.

2. Slijepac neka u istoj dobi prohoda, u kojoj i druga djeca.

3. Nikad ne ostavljajte slijepca dulje vremena sama, da bezposleno na jednom mjestu sjedi. Neka hoda po sobi, kašnje po cijeloj kući i dvorištu, da tako opipa što više stvari i njima se upozna.

4. Naučimo ga čim prije moguće da se sam svlači i oblači, pere, češlja, odijelo slaže i spravlja. Da znade lijepo rabiti žlicu (kašiku), vilicu i nož. Za to nam treba česte vježbe, jer slijepac drugog ne vidi, da oponašati može.

5. Pazite kako Vam se dijete drži. Ono ne vidi, pa lako privikne raznim nepodobnostima, rad kojih nam može biti nesnošan. Ne dozvolite mu da se grbavo drži kad hoda ili sjedi, da ne dube u očistima, rukama ne lomače, a nogama ne klempeče, da ne razvlači lice itd. Ako odma u početku te ružne navike ne zapriječimo, kašnje se veoma teško uspije uz velik trud i muku.

6. Slijepac neka se što više igra sa videćom djecom, pa i napolju (vani). Šćite se s njim što više moguće, pa neka po malo i gomba. Mora li sjediti na miru; dajte mu sgodne igračke, kao: loptu (na vrpci), lutku, kamenčić, gradjevni ormarić ili bolje stupiće, harmoniku, prostu frulicu itd.

7. Da se dijete upozna sa vanjskim svijetom, dajte mu da sve moguće stvari što bolje opipa. Daljinu ili širinu pojedinih protega neka izmjeri koracima, ako je tako moguće, a ostale manje protege na pednje. Da si što bolje izvježba opip, dajte mu razno sukno, platno, drveće, biljke, novce itd.

8. Što moguće ranije neka pomaže i u kućanstvu. Tako neka nanizuje gumbе, navadja staklena zrnca, koralje, ljušti grah, grašak, čisti orahe, briše posoblje, izpire posudje, melje kavu, čisti korun, bere voće, hrani domaću živad. Neka se uči i ručnu radu, kao: motati konac, plesti kite, jednostavno plesti iglama.

9. Razgovarajte se što više sa slijepcem. Ispitajte ga često o koječem, a osobito ob onom, što se događja onaj čas u njegovoj okolici.

10. Čuvajte se, da osobito u prisuću slijepca ne govorite sablažnjive, neudoredne riječi. Što čuje, to bolje pamti od nas.

11. Ne sažaljajte ga nikad, a niti drugima to ne dozvoljajte, jer mu to više škodi, no koristi. Poticajte ga dapače na veselost i bodrost, te da tako nekim veseljem obavlja svaki svoj posao, da i samo nastoji što neodvisnijim biti.

12. Dajte sgođe djetetu, da vježba pamćenje, što će kašnje često trebovati. Učite ga molitvice, male pjesmice i pripovijesti,

pa neka to sam sve po malo pripovijeda. Bit će to za nj osobito veselje.

13. Podučavajte ga za rana u vjeronauku i u čudorednosti kao i drugo dijete, pa i sami prednjačite dobrim primjerom.

14. Čim doraste do škole, a imali bi zavod za slijepce, zamolite za dobe mjesto za svoje dijete. Ne bi li bilo zavoda ili se ono ne bi moglo primiti, gledjite da ga šaljete u pučku školu, da se bar nešto nauči. Zamolite učitelja da i na Vašu sirotu ne zaboravi, pa ako se moguće ne razumije u obuku slijepaca, uputite ga da se obrati na uredništvo „Slijepčeva prijatelja“ u Bukevju, kraj Velike Gorice (Hrvatska), koje će rado i bezplatno dati svaki savjet, kao što i Vama, ako uztreba

Privredio V. B.

Prilog k osnutku zavoda za slijepce.

Početkom travnja o g. podnio sam visokoj kr. zemaljskoj vladi u Zagrebu niže navedenu predstavku, koja će za sigurno zanimati vrijedne čitaoce. Ona glasi:

„Visoka kr. zemaljska vlado!

Baveć se već nekoliko godina tužnim stanjem naših slijepaca, odlučih posvetiti im sve svoje sile, samo da im se bijedno stanje olakša. Dosadnji moj rad, ako i nije bio okrunjen sjajnim uspjehom, ali je ipak postigao bar neki uspjeh. Danas se to pitanje skroz drugačije shvaća i za nj se bolje zauzumlju, nego li je to bilo prije par godina. Da sam i toliko uspio, priznati mi je, da mi se je u prvom redu zahvaliti susretanju i podpori visoke vlade.

Silan broj naših slijepaca, — 2.721 prema popisu 1880. — te dosadnja blagohotna podpora visoke vlade, a osobito visoka naredba od 22 siječnja 1892. br. 964*) ponukalo me je, da u ovom pitanju koraknem nešto odlučnijim korakom, te da svom nastojanju udarim stalan, pa ma i malen temelj, na kojem će se osnivati daljni rad u korist naših slijepaca, a to je: **o s n u t k o m u z g o j n o g z a v o d a z a s l i j e p c e.**

*) Visoka vlada veli ondje i ovo: „ . . . kr. zem. vlada, odjel za bogostovje i nastavu, rado će uvijek uvažiti i podpomagati takovo zanimanje pučkih učitelja (naime, koje služi javnom dobru), dok školskom radu dotičnih učitelja ne ima prigovora . . .“ Ur.

Potreba ovakovog zavoda očita je. Da i mi duljiti već ne smijemo, dopustit će visoka vlada, ako se svrne na silan broj naših slijepaca — s jedne strane, po kojima smo u postotku medju prvim zemljama naše monarkije (Erdelj 14·9%, Salcburška 14·8%, Hrvatska i Slavonija 14·2%), da i u cijeloj Evropi, jer je samo jedina Finska, koja izkazuje veći postotak, nad gore spomenutim zemljama (21·94%), a s druge strane: da i mi u tom stupimo u kolo inih naroda, kako sam slobodan malo niže navesti.

Gornji se podatci osnivaju prema popisu 1880., no kako je u zadnjem desetgodištu kod nas zavladao trahom u većoj mjeri, opravdana je bojazan, da bi naš postotni broj slijepaca za 1890. još veći mogao biti, a po tom bi morala i veća briga biti doskočiti jadnicima — slijepcima.

Ogledamo li se diljem naše monarkije, opažamo u zadnje doba osobit pokret u korist slijepaca. Tamo, gdje već postoje uzgojni zavodi za slijepce, traži se obligatan polazak, osnivaju se „domovi“, obiskbilišta, a gdje do danas ništa učinjeno nije, nastoji se osnovati uzgojni zavod. Eno n. pr. Bukovina! Kud i kamo je ona iza nas, pa ipak pokrajinski sabor razpolaze već lijepom svoticom i zemljištem za zavod, koj će se u brzo podići. Posestrima Ugarska ima svoj zavod već od g. 1825., a Hrvatska i Slavonija, koja je autonoma u školstvu zar da čeka dok ju Kranjska, Tirolska, pa i sama Bukovina preteku? Okolnosti kod nas nisu ništa gorje, nego li u ovim zemljama, pa je moje skromno mnijenje, da je već i kod nas skrajno vrijeme, da se u tom pogledu nešto učini.

Rešenjem visoke kr. zemaljske vlade od 26. listopada 1888. br. 11.300 dozvoljeno mi je osnovati „uzgojni zavod za slijepce“, a tim je i sama visoka vlada priznala potrebu istoga. Tu visoku dozvolu upotrijebio sam 1889., počev sa jednim slijepcem. Uspjeh moje obuke, sudeć po izjavama zagrebačkih novina, pa i samih odličnih prisutnikah kod izpita u Zagrebu 1889., bio je vrlo uspješan. No materijalna strana bila je vrlo hrdjava. I opet se utekoh pod možno okrilje visoke vlade — nutarnji odio —, da smijem sabirati milodare, što mi je dozvoljeno 1890. u roku od pol godine. Uspjeh nije bio takov, da sam mogao dalje nastaviti svoj rad, radi svojih loših financijskih okolnosti, pa se obratih na „zemaljsko društvo za uzgoj i obuku gluhonijemih“, da mi, prema svom §. 2. pruži pomoć, nu koju nisam mogao dobiti sbog pomanjkanja novca. To me je opet ponukalo, da sam se u srpnju, pa kolovozu 1890. obratio na blagopokojnog kardinala Mihalovića, koj je na moju pismenu i

ustmenu prošnju, a na zagovor još jedne osobe u tu svrhu odlučio dati 5.000 for., koja je svota i predana visokoj vladi sa namjenom: „za osnutak zavoda za slijepce“.

Iza ovog nastojao sam 1890. složiti posebno društvo za uzgoj slijepaca u Zagrebu, pod imenom „Sv. Vida“. Pravila su podnešena na potvrdu, a što je š njima, do danas ne znam, jer visoko rješenje primio nisam.

Za sve ovo vrijeme nisam mirovao. Sa pouzdane strane rečeno mi je, da se neka strpim, pa čim visoka vlada preuzme zavod za gluhonijeme, da će isto društvo svu svoju skrb obratiti samo na naše slijepce. Došlo je i do toga rješenja, ali o slijepcima do danas ništa.

Ovako u kratko prikazan moj rad u korist naših slijepaca ne iznašam s toga, kao da bi se nekim načinom hotio pohvaliti, ne, nego ovim pružam samo dokaz, da sam prije sve korake poduzeo, nego li sam se usudio s ovim pitanjem stupiti i pred samu visoku kr. zemaljsku vladu. Ako me dakle visoka vlada u ovom nastojanju ne podupre, to mi dalji korak već ne ostaje, pa sam prisiljen i opet baviti se samo teorijom. A što bi nato ostali svijet o nama kazao?

Znadem da sredstva visoke vlade nisu takova, da bi se odma mogao urediti „zemaljski“ zavod, pa sam prema tomu slobodan ove predloge staviti, da se barem neki temelj udari, na kojem bi se po malo dogradjivalo, dok se dotle ne dotjera, da bi ga visoka vlada preuzeti mogla.

1. Visoka kr. zemaljska vlada neka bi me k sebi dodijeliti izvolila.

Tim bi načinom došao u Zagreb i odma osnovao zavod. Do 2 sata radio bi u uredu, a po podne u svom zavodu. Ako bi visoka vlada tako dobrostiva bila, pa me posvema riješila službe, obzirom na moje nastojanje, dakako da bi još bolje bilo. Ovdje se uslobodjujem izjaviti, da bi samo onda mogao pristati na premještanje, kad bi moji dohodci najmanje toliki bili, kao i svakog učitelja u Zagrebu. Kako mi je obitelj uzdržavati, to sam prinužden gledati, da u prvom redu svoju obitelj ne oštećujem. No ako bi visoka vlada tako dobrostiva bila, pa mi, ostaviv me u statusu učiteljstva, i namijenila plaću poput učitelja grada Zagreba, to bi moji dohodci ipak manji bili, no ih imam sada u Bukevju, gdje imadem uz stan, drva, još i zemljišta, koje mi takodjer nešto nosi. Osim toga moj bi potrošak u Zagrebu kud i kamo veći bio, no je danas u Bukevju, a da i ne spominjam veći rad.

2. Visoka vlada neka bi izvolila odrediti, da se kamati onih 5.000 for. — dara blagopokojnog kardinala — daju na uzdržavanje zavoda za slijepce.

Blagopokojni kardinal Mihalović odredio je gornju svotu li za osnutak zavoda i to za slijepce. Daje li visoka vlada za sada kamate gornje glavnice, to se time ni najmanje ne opterećuje, a pokojnikovoj želji je udovoljeno.

Dakako da ova svota ne bi ni u prvi mah dostajala za uređenje zavoda, pa makar i sa dva pitomca počeo, no radeć u Zagrebu, uvjeren sam, da bi našao dosta dobrih ljudi, koji bi pomoć pružili na različit način. Osim toga bila bi mi prva briga osnovati posebno društvo, ako visoka vlada do tada ne potvrdi pravila društva „Sv. Vida“.

Uslobodiv se visokoj vladi podnijeti ovu svoju skromnu predstavku, imao sam na umu onu: što manje tražiti, a što više davati.¹⁾

Da se visoka vlada osvjedoči, da li je izvedivo ovo i onako kako se uslobodjujem predlagati, neka izvoli makar i pokus učiniti, dodijeliv me privremeno na godinu dana.

U tvrdoj nadi, da će ovaj još jedini preostali put k osnutku zavoda za slijepce uz tako povoljne uvjete naći mogućeg zaštitnika i podupiratelja u samoj visokoj vladi,

bilježim se sa velepočitanjem

U Bukevju 29. ožujka 1892.

V. Bek.“

Nešto o „Slijepčevu prijatelju“. ²⁾

Evo već je nastupio treće svoje godište list, koji zastupa interese slijepaca kod nas, u domovini našoj.

Sadržina je tomu listu vrlo obilna, shodno razvrstana, a nada sve poučna — možemo kazati za svakoga čovjeka bez razlike dobe, spola i obrazovanosti. A cijena mu je tako umjerena i primjerena, da ni s te strane ne ima prigovora.

Pa ipak uza sve to uredništvo toga lista stupajući pred čita-lačku publiku u prvaj svezci svog trećeg godišta ne pozdravlja nas

¹ Trošak bi bio: a) Plaća 400 for., b) kvinkvenij I. i II. 90 for., c) mjestu doplatak 300 for., d) stanarina 100 for. Ukupno 890 for. Ur.

² Ovaj članak donio je „Napredak“ o. g. u 5. broju. Ur.

veselo; pa kako i bi, kad dolazi pred nas s izjavom, da bi moralo obustaviti list, da ne ima podpore od visoke kr. zemaljske vlade, — jer da se s brojem predplatnika ne može pohvaliti!

Možda „Slijepčev prijatelj“ ne zavrijedi naše dobrohotne pažnje?

Haide da vidimo!

„Slijepčev prijatelj“ opisuje nama, što se sve obćenito u svijetu na zaštitu slijepaca učinilo i sveudilj čini. Opisuje nam, te nas podučava, kako se i što se sve u širokom svijetu radi, da nam slijepci ne budu samo na teret, nego da i oni mogu privredjivati, da mogu biti koristni članovi čovječanstva. Taj nam list opisuje pojedine slijepačke zavode cijele obrazovane Evrope. Taj nam se list bavi i našim slijepcima. U tom se listu pokreću ideje, kako da se i mi u svojoj domovini poskrbimo za naše tužne slijepce sirotane. Taj nam je list ujedno toliko puta iztaknuo, da u Hrvatskoj i Slavoniji prema popisu pučanstva od 1880. godine imade u svemu 2.688 slijepaca! „Slijepčev prijatelj“ neprestano vapi u ime 2.688 tužnih naših slijepih sirotica, da se njih ne zaboravimo!

Nadalje taj nam list ujedno dokazuje prežalostnu činjenicu, prisposodbljavajući postotni broj naših slijepaca s odnosnim brojevima drugih zemalja, da smo na žalost svoju brojem slijepaca medju prvima! To prvenstvo nam se pokazuje u jošter žalostnijoj slici, gdje nam taj list dokazuje, da ukupni broj slijepaca Hrvata u našoj monarhiji dosiže do četiri tisuće! Što više! Taj nam list izrazuje bojazan, da se je broj slijepaca tečajem prošlog desetgodišta umnožao, i da se sveudilj povećava!

Pa na sve ovo zar možemo biti tako tjesnogrudi, pa da mirne duše pustimo da nam taj odista pravi prijatelj slijepaca klone, da nam ga s nestašice predplatnika nestane? To da možemo dopustiti?!

Zar nam Hrvatima nije „Slijepčev prijatelj“ u svojoj struci pribavio mjesto medj kulturnim narodima Evrope?

Ta ono se sad na otvorio slijepački muzej u Steglitzu kod Berlina, dočim ga mi Hrvati već par godina imamo. Imamo ga upravo nastojanjem uredništva „Slijepčeva prijatelja“. Zar nije naš „Slijepčev prijatelj“ jedini list te struke na cijelom slavenskom jugu? Zar nam nije pribavio u toj struci odlično mjesto medj narodima monarhije? Zar ne imamo dapače i prvu hrvatsku početnicu za slijepce po sistemu Brailleova? Priredilo ja opet uredništvo „Slijepčeva prijatelja“. Zar nas to uredništvo nije na prošloj našoj

izložbi svojim „slijepčkim odjelom“ zadivilo? Zar nam nije osvjetlalo lice pred stranim posjetiteljima?

Pa da svega toga nije, zar „Slijepčev prijatelj“ već samo poradi svojih pouka, kako nam je sa slijepom djecom postupati, ne zaslužuje da ga njegujemo i brižno pazimo?

Dakle uza sve to zar se nas „Slijepčev prijatelj“ tako malo tiče, da bi ga već možda i ne stalo, da ga brižna zemaljska vlada nije u svu sreću pod svoje moćno okrilje uzela, te ga obdarivala podporama, da tekak živjeti može?!

Konačno ljudi — da govorimo ko ljudi — ne obazirajući se na ništa: zar ako što uradimo za boljak slijepaca, ako uznastojimo ublažiti tužnu sudbinu tih nesretnika, ako svojim nastojanjem doprinesemo, da bude sudbina budućih slijepaca snosljivija, nego ju imaju sadanji naši slijepci, pitajmo se: zar nije moguće, da koji između nas ne radi time u prilog možda najbližnoj budućoj svojoj svojti?

Zar nam je poznata sudbina naše djece, naše unučadi?

Može li tko između nas možda iz zvijezda odgonetnuti, može li utvrditi, da danas sutra ne bude nesretnika slijepca u najbližoj njegovoj rodbini?

Eto te i takove misli zarojile mi se glavom, kad sam u prvom svezku ovogodišnjeg „Slijepčeva prijatelja“ pročitao poziv na predplatu.

A sada da kažem, zašto sam se tako raspisao, i čemu sve to na papir stavio i pred cijenjene čitaoce donio.

Ta do danas nigdje još nijesmo o „Slijepčevu prijatelju“ čitali van hvalu i podpuno priznanje, priznanje sa sviju strana.

Jest, to stoji.

Ali „Slijepčevu prijatelju“ kao i svakomu drugomu listu — da izvrnem onu krilatu rečenicu poznatoga generala — treba prije svega predplatnika, predplatnika i opet predplatnika!

Prije svega i opet smo smijernom zahvalom dužni iztaknuti plemenito nastojanje kr. zemaljske vlade, koja poput brižljive majke pritiče „Slijepčevu prijatelju“ novčanom pripomoći. A imademo i raznih dičnih korporacija i plemenitih čovjekoljuba, koji sa svoje strane u pomoć pritiču. Ali za predplatnike imamo se skrbjeti bez razlike svi. — Mnogi i mnogi ne će moći uz sve svoje nastojanje naći ni jednoga predplatnika, a zašto dodje drugih deset često u priliku, da sabere kojeg predplatnika, a možda i više njih.*)

*) Dao Bog! — Svakomu sakupljaju predplatnika rado dajemo 100, popusta u novcu kao nagradu. U

No što bi naročito mi svi pučki učitelji mogli, i to upravo mogli, jeste to, da nastojimo „Slijepčeva prijatelja“ pribaviti za školsku knjižnicu.

Sigurno ne imamo krivo, ako uztvrdimo, da „Slijepčev prijatelj“ ako igdje, to bi lijepo pristajao u svakoj školskoj knjižnici.

Kad bi tu našu tvrdnju u obće trebalo razlozi podkrepiti, mi bismo ih našli sijaset. Dakle nabavimo ga!

No da li je to moguće? Da vidimo!

Mi tvrdimo, da je to moguće, da je to sasna lasno i za najposljednju školsku knjižnicu.

Evo zašto i kako!

Prema §. 91. školskoga zakona osjegurano je za svaku školsku knjižnicu prinos od 10 for. najmanje za svaku godinu. Ako uz to jošter nadovežemo, da je „Slijepčev prijatelj“ sama visoka kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu od 17. prosinca 1889., br. 12.961, za nabavu školskim knjižnicama preporučila — tada mislimo da smo kazali sve i da ništa ne imamo više dodati.

Nastojmo dakle, braćo učitelji, da se „Slijepčev prijatelj“ ove godine obraduje množinom predplatnika, a uz to i suradnika, pa da nam se na ponos i obću narodnju korist sve to više razširi i učvrsti, da nam uznapreduje, pa da nas početkom četvrtog svog godišta pozdravi s veselom vijesti: Imamo predplatnika!

Da Bog dade!¹

Josip Medved, ravn. učitelj.

Životopis slijepca Mate Kovača i njegove dvije pjesme.

Zabilježio Stjepan Canki, učitelj.

(Svršetak.)

Druga pjesma.²

Sunce se na put odpremalo.

Mili Bože pomози svakoga,
I svakoga brata i junaka,
Koj se dragom višnjem Bogu moli,
Višnjem Bogu, nedjeljici mladoj.

¹ Gospodinu piscu srdačna hvala na simpatijama. No sa žalošću moramo spomenuti, da je i naših listova, koji ni riječcom ne spomenuše ili ne spominju naš list, prem im ga redovito šaljemo. Da li je to humanitarno i patriotski, neka drugi sude. Ur.

² Vidi opazku kod prve pjesme.

Moja braćo i družino draga,
Da vam kažem jednu pripov'jedku,
Gdje se sunce na put odpremalo:

„Sunce se je na put odpremalo,
Sveti Gjuragj konja zasedlao,
Sveti Il'ja za uzdu držao.
Pita sunce njegva stara majka:
„Je li čuješ žarano sunašce,
Je li imaš kog' od roda svoga,
Il' od roda, il' rodbine svoje?“
Progovara žarano sunašce:
„Ne pitaj me, stara moja majko!
Niti imam kog' od roda svoga,
Nit' od roda, nit' rodbine svoje,
Nego dvanaj'st božijeh angjela!
Mene angj'o svako jutro budi:
„Ustaj gore, žarano sunašce,
Te mi ogrij jaka i nejaka,
I u polju volka i težaka,
Koji ore i sirote hrani,
I od gladi crva, mrava brani.“
Al se crna zemlja potužila,
Potužila samom višnjem Bogu:
„Da sv'jet kune, kad orati ide.“
To je Bogu vrlo teško bilo,
Gdje se crna zemlja potužila.
Onda Bogo s neba progovori:
„Idi Petre, uzmi svoje ključe,
Pak zatvori žarano sunašce,
Nek ne sv'jeti sedam godin dana!“
Sada narod silan poumira,
Sam' ostanu tri sirote sl'jepe,
Tri slijepca u gori planini.
I od gladi trulu kladu jedu,
Sedam godin' s lista vodu piju.
To je Bogu vrlo žao bilo,
Te je Bogo Petru govorio:
„Idi Petre, uzmi svoje ključe,
Pak otvori žarano sunašce,
Nek ugrije svega sv'jeta ljude!

Neka pada kiša i rosica,
 Da se hrani svaka sirotica!¹
 Rodila je pšenica bjelica,
 I u brdu vinova lozica,
 U šljiviku šljivova grančica
 S kom su t'jelo Kristovo dizali. (! Ur.)
 Rodilo je u livadi s'jeno,
 Da se hrani sva živad po sv'jetu.² —
 Oj Isuse, bud nam hvaljen,
 Koj se zoveš; uvijek — amen!¹

Sljepački odjel u Varšavskom zavodu za gluhozieme i sliepce.²

U Varšavskom zavodu postoji odjel za sliepce, u kom je 32 djece.³ Glavno, skoro jedino zanimanje sliepaca jest glasba. U glasbi se obučavaju djeca sva bez iznimke; ona, koja se za glasbu nesposobnima izkažu, predaju se u zanat. Predavanje u glasbi vrlo je razvijeno; obuke u zanatu skoro i nema. (! Ur.) Glasba sliepaca, što sam ju slušao u tom zavodu, daleko nadmašuje igru sliepaca u Njemačkoj i u Danskoj.⁴ To je upravo umjetnička igra, koju možeš s nasladom slušati. Pojmljivo je, da takova igra može polučiti uspjeha u takovim gradovima i kod takovih slušatelja, kojim se riedko pruži prilika, da čuju umjetničke prvake. (! Ur.) Za obuku u muzici troši Varšavski zavod dosta znamenite svote.

Sliepci se obučavaju na najraznoličnijih glasbalih tako, da je uz pripomoć bivših pitomaca moguće sastaviti orkestar, koji kadkada izvadja i javno glasbene komade. Učitelji, koji sliepce obu-

¹ Ova je potonja vrlo značajna. Silan narod poumirao, a baš tri sliejpeca nisu! Pak čim se ti hrane i poje! Čak se Bogu zažalilo, to se rad njih otvara sunašce, da se vidi kako Bog sliejpeca miluje! Ta on ne kunc „kad orati ide“, već svaki rad, svaku pjesmu ili Bogom ili Božjim naukom započinje! Ur.

² Ovaj članak donášamo, da vrijedni čitatelji vide, kako je jednostrana obuka ondje, gdje su gluhoziemi i sliejpci spojeni u jednom zavodu. O takovom spajanju, obzirom na naše okolnosti, donijeti ćemo prvom prigodom poseban članak. Unaprijed pako izjavljujemo, da se mi time ne slažemo, kao što i ogromna većina učitelja sliejpeca. Ur.

³ Već broj pitomaca pokazuje, da su tuj sliejpci kao od nužde. Ur.

⁴ U tima je zemljama pretežitija obrtna obuka, kao i u Austro-Ugarskoj, pa i samoj Ruskoj. Ur.

čavaju, biraju se iz najboljih glasbenika, većim dielom iz profesora konservatorijskih; u svemu ih je 12. Osim toga, bolji se učenici, nakon svršena tečaja, ostavljaju još na neko vrieme u zavodu u svojstvu correpetitorâ i dobivaju za to bezplatno podpunu obskrbu. Broj učevnih sati iznosi do 100 na tjedan. Čitav muzikalni odjel nalazi se u rukama specijaliste — nadstojnika, koji izabire učitelje, nadgleda njihovo obučavanje itd.; u obće upravlja samostalno čitavim muzikalnim obrazovanjem sliepe djece i odgovara za uspjeh. Specijalnoga kajdovnoga sistema u Varšavskom zavodu nema. Pred mnogo godina bio je u zavodu sastavljen posebni kajdovni sistem za sliepce; nu nakon nekog vremena opet je zapušten, jer nije zadovoljio očekivanju, koje se je u nj stavljalo. Učenici se obučavaju diktovanjem i uče sve komade na izust. Nu oni se upoznaju i sa običnim kajdovnim sistemom (za one, koji vide), a to radi toga, da uzmognu po izlazu iz zavoda uz pomoć' nesliepca učiti nove komade. Oni, koji ostaju u Varšavi, da nauče nove komade, dolaze u zavod.

Za bivše učenike zavoda postoji u Varšavi posve svoje vrsti udružba — tako zvano „sljepačko društvo bivših pitomaca i pitomica Varšavskoga zavoda“. To društvo niknulo je inicijativom bivšega ravnatelja zavodskoga Poplonskoga, a ima tomu već 25 godina. Od god. 1883. priznato je ono službeno, pa imade po ministru narodne prosvjete potvrđena pravila. Cilj je društva taj, da se bivšim pitomcem zavoda olahkoti borba za obstanak putem z a j m a. Društvu mogu pristupiti kao članovi, svi bivši pitomci i pitomice Varšavskoga zavoda, koji su u njem svršili tečaj (koji toga tečaja u zavodu nisu svršili, ne primaju se) i koji u stalnu glavniceu društvenu doprinose po 2 rublja na godinu. Danas imade to društvo preko 56 članova. Stalna glavnica broji sada oko 7.000 rub. Temelj je toj glavnici položio Poplonski, sabravši u tu svrhu malenu svotu; poslie je glavnica prirasla darom od 1.000 rub. od jednoga bivšega zavodskoga učitelja; ostali dio nara-ao je izključivo samimi prinosi društvenih članova. Kamate od te glavnice upotrebljuju se za pomoć siromašnih društvenih članovâ.

Društvo obdržava glavne skupštine članova, koje biraju odbor iz svoje sredine, a taj odbor vodi društvene poslove; predsjednikom društva mora da je po pravilima ravnatelj zavoda.

Izim stalne glavnice imade društvo i drugu, kojoj je začetnik takodjer Poplonski i koja je do sada narasla približno do 1.000 rubalja. To je — posudbena blagajna društva, iz koje imade pravo

svaki član, koji je u nju položio neki unos, posuditi do 30 rubalja na godinu i plaća kod povratka novca godišnjih 6%. Član društveni, koji nije ništa doprinjeo u tu posudbenu blagajnu, može iz nje takodjer dobiti na posudbu, ako jamče za nj dva člana posudbene blagajne.

Društveni članovi žive bez svake in: podpore izključivo od svoga rada i zajma. Svi se hrane muzikom. Oni većim dielom sviraju u gostionah, dobivajuć po 1 do 2 rublja i više za večer. Osim toga sviraju oni i u odličnih kućah kao glasovirači; jedan od tih mladih glasb nika, s kojim sam se upoznao, bio je dapače i počašćen, da je svirao u dvoru generalnoga gubernatora. Prvi način privrede (sviranje po gostionama) imade tu prednost, što pruža sliepcu stalne i opredjeljene zarade; a glasoviranje pruža im lih slučajni dohodak. Zarada gdjekojih sliepih muzikanta u Varšavi daje im 600—800 rub. na godinu, dapače i više; nu imade i takovih, koji si zasluže je tva 30 rub. na godinu.¹ Pa ipak svi žive bez pomoći videćih, uživajuć jedino podporu svojih sliepih drugova. Prema neznatnosti tih kamata, koje nosi stalna glavnica (oko 300 rubalja na godinu) pomoć ne može da bude velika. I doista, jedana jedini član društva dobiva mjesečno 5 rubalja; pomoć, koja za druge ne znači ništa. Odavle se može zaključiti, da privreda sliepaca u Varšavi u obće posve zadovoljava; još bolje nam taj zaključak potvrđuje to, što je skoro polovina članova društvenih — oženjena, imajući obitelj. Imade medju članovi društva i takovih, koji su dosta i bogati, koji imadu i kapitala.²

Na moj upit, ne upliva li svirka po gostionama zlo na ćudoredje sliepih muzikanta, odgovoriše mi, da je u istinu bilo slučajeva, gdje je ćudoredje sliepaca bilo u pogibelji, osobito onih, koji bar ponješto vide, nu da sliepce izključivo sviraju samo u pristojnih gostionah.

Nastojanjem bivšega ravnatelja Varšavskoga zavoda, Poplonškoga ustrojen je god. 1869. konvikt za nekolicinu članova rečenoga društva u sgradi ukinutoga Augustinskoga samostana. Sedam bivših celica, jedna soba, u kojoj se sada nalazi ured društveni i dvorana za skupštine (zajednička za članove sličnoga društva gluho-niemih), sve im je utočište. U svakoj od 7 celica žive po 2 sliepca.

¹ Koliko ih je, koji zasluže 600—800 rubalja, a koliko jedva 30 rubalja, bilo bi vrijedno znati, da se stvar bolje prosudi. Ur.

² Sigurno ne od glazbe. Da se sliepce žene, može biti i drugi razlog, a ne samo ujevoga dovoljna privreda. Ur.

Prije nisu slijepci za stan ništa plaćali, a sada plaća svaki po 1 rub. na mjesec. Za sve ostale svoje potrebe (odielo, hranu itd.) svaki od njih mora da se sam brine.

* * *

Iz govora ravnatelja Varšavskoga zavoda za gluhonieme i slijepce, držanom na svečanosti dne 3. lipnja 1891. vadimo slijedeće viesti: K glavnici zavodskoj ima se ljetos priklopiti glavnica od 30.000 rubalja, koju je pred 10 godina ostavio Varšavski gornjo-gradjanin Studentkovski. U zavodu se odgaja 24 slijepa dječaka i 9 slijepih djevojčica. Od slijepaca otpušten je 1 dječak. 3 su razreda za slijepce, svaki sa dvogodišnjim tečajem. Predavaju se slijedeći predmeti: Nauk vjere, poljski jezik, aritmetika, geometrija, geografija, povjest i književnost; modelovanje, što se glasbe tiče, stvoren je svoje vrsti konservatorij, u kom se podučaje na svih mogućih glazbalih. Slijepci imaju svoj orkestar i sbor, kako je prije navedeno.

Preveo Milan pl. Mareković.

Slijepci u utočištu braće Sv. Ivana od Boga u Parizu.

Škola, o kojoj ćemo koju reći, pruža nam već sada zanimljivih potankosti, premda je nedavno osnovana.

Ta se škola nalazi u veoma dobro poznatoj bolnici braće Sv. Ivana od Boga u Parizu. Zasnovao ju je veliki dobrotvor Augustin Cochin. Tuj imade više od 300 raznovrstnih nemoćnika.

Medju nemoćnicima, primljenim u bolnicu, našlo se je i slijepce djece. Daskora se je očutila potreba obuke za njih. I sbilja, pošto su se slijepa djeca sve većma umnožavala, ustrojena bješe škola, u kojoj su ti jadnici imali primati podpunu umnu i glazbenu naobrazbu. Sada su u toj školi 42 slijepca, u posebnoj sgradi, koja je kasnije u tu svrhu sagrađena.

Tri profesora, kojima je povjerena umna obuka, jesu okata, a okati su i profesori za akordovanje i glazbu. Glazbenom obukom ravna g. Alfred Josset. Znamenita su sredstva, koja su mu na ruku: 20 glasovira, 3 harmonija, 2 orgulje. Ko li je živahno i bučno u dvorani, kad u jedan mah sviraju svi ti glasoviri, a pokraj njih više gusala i limenih nastroja! Vježbe se često izvadaju na svim

glasovirima unisono s transpozicijom u sve tonove pod nadzorom učiteljevima.

Obučavati 15 glasovirača u zajedničkoj dvorani, možda je shodno kad se radi o mladim početnicima. Njihov bo je rad većinom mekaničan, a k tomu su bez prestanka pod nadzorom, pa ne mogu ljenčariti. Nu u toj bi galami teško bilo shvaćati i izvadjati glazbotvore velikih glazbenika. S toga ovakove komade sviraju samo stariji, napredniji pitomeci.

G. Josset je bistra glava, smion teoretičar, a radin i odvažan učitelj. Svoje je ideje objelodanio u znamenitu djelu „K o n s e r v a t o r i j b u d u ć n o s t i“.

Čim mu pitomeci prilično udaraju u glasovir, odma ih obučava u elementarnim pojmovima harmonije, u transpoziciji, a napokon i u skladnji. I tako vidimo, da djeca od 8, 7, pače i od 6, godina, pod Jossetovim ravnanjem, prate, harmonišu i transponuju u sve tonove crkvene i svjetovne popijevke.

U utočištu su 2 orkestra, u kojima sudjeluju slijepi i okati. Slijepima su namijenjena ona glazbala, koja traže najfinije glazbeno osjećanje, a to su u harmonijskoj glazbi klarineti, frule, hoboje, a u gudačem orkestru prve gusle, kontrabasi, i jedan dio violoncelâ. G. Josset je duša jednog i drugog orkestra. Lijep je uspjeh postigla harmonijska glazba na parižkoj izložbi g. 1889.

I tako vidimo, da kod braće Sv. Ivana od Boga, slijepi i okati često obće zajedno. I jedni i drugi imadu okate profesore. Nu odatle ne valja zaključiti, da za slijepce treba dati prednost učitelju koji vidi. To bi bila velika pogreška, koju bismo lasno mogli pobiti iskustvom.

Budući da je škola nedavno ustrojena, nije još strogo odmjerena doba, kada pitomac može biti odpušten. Nu trojica od tih pitomaca na veliku su čast svojim učiteljima. Jedan imade tek 18 god. a već je orguljaš u Gisorsu, dva su druga namjestni profesori glazbe.

Iz ove je kratke crtice vidjeti, koja budućnost čeka ovu školu, koja je mladjahna, a već u podpunu cvijetu.

Po V. Haiÿu I. Š.

Slijepci u dalekim zemljama.

Povjest slijepaca u obrazovanim krajevima gotova je stvar. Ona nas uči, da je nekada svijet smatrao slijepce pukim bolesnicima, koji imadu živjeti o milosrdju dobrih ljudi. Dandanas ih

pako vidimo, kako se daju na koristua i častna zanimanja. Nu pošto je slijepaca bilo u svim dobama, pošto ih imade posvuda, nada je se pitanje, kako je slijepcima u krajevima, koji su slabo ili nikako prosvjetljeni. To ćemo pokušati izpitati na temelju dosta razpršenih i nepodpunih podataka.

Poznato je, da je na iztoku sbog raznih razloga velik broj slijepaca. F e s, kojim se osobito u Egiptu pokrivaju, slabo brani oči od sunčanih zraka, a pustinjski pijesak, što ga vjetar nosi, uzrok je mnogoj sljepoći. Nu u tim krajevima, kao i svakoj musulmanskoj zemlji, vidjeti je mnogo dobrovoljnih slijepaca. Svi nose zelene turbane, kao znak da su hodočastili u Meku. Mnogo tih nesretnika, misleći, da, vidivši s v e t i g r a d, ne će više ništa naći u vanjskom svijetu, što bi bilo vrijedno vidjeti, izkopalo si je oči usijanim željezom.

Čovjek ne bi vjerovao, kako su u Palestini razširene očne bolesti, a praznovjerje često usavršuje djelo nečistoće. Čini se, da se arabske žene žacaju tjerati bezbrojne muhe, koje sjedaju na oči njihove djece. To ih, vele, čuva od u r o k a. Na sajmovima u Nazaretu i u drugim gradovima nalaziš svu silu prosjaka, kojih je većina slijepa. Što se čini za te nesretnike? U Palestini malo ili gotovo ništa. U jednoj od glavnih mošeja u Kairu postoji kapela, gdje stanovit broj slijepaca dobiva obskrbu. Požrtvovnost, kojom ih tuj njeguju tim je vrjednija spomena, što se to sbiva bez ikoje buke. To nam pripovijeda gosp. abbé Vacher, lyonski misionar u svome „P u t u n a i z t o k“.

Ako imade koja zemlja, gdje nevolja vlada u svim oblicima, to je jamačno Kinezko carstvo. Medju tolikim patnjama i bolestima sljepoća zauzimalje znatno mjesto, a nije ni čudo. Ne ima tuj rodjenih slijepaca; ovi su osudjeni na smrt, kao i sva kržljava djeca. Isto tako jao odraslu ili staru čovjeku, kojemu sljepoća ne da da radi; ponajčešće ga sve ostavi. Kada Evropejci dodju u grad Canton, čudan im se prizor razvije pred očima. Tuj ti se motaju čitave vrste slijepaca, koji su svezani jedan za drugoga, a vodi ih okat provodić, koji moli milostinju i zvoní zvoncem, da pješaci ili kola ne bi nabasala na njih. Kadkada je i sam provodić lišen vida, — a tu se i sbilja vidi, kako „slijepac slijepca vodi“. Nu taj provodić nešto bolje na pamet poznaje pravac i krivudaste gradske puteve. Kadkada takov slijepi provodić, vodeći petnajst, šestnajst supatnika, nosi jošte na ramenu maleno četirgodišnje djetesce, takodjer slijepo.

U raznim pokrajinama Kine postoji neka vrst organizacije, koja je ustrojena naročito za slijepce. U svakom se selu svi sa-

kupljaju pod vodstvom svojega glavara, uzimlju si provodića, te mole milost u onih, koji vide. K tomu znadu način, kako da laglje steku milostinju: nazivlju prolaznicima dobru sreću, prateći svoje riječi nekom vrsti surovih gusala. Dapače taj je obrt za njih to li unosan, da glavar svake skupine zabranjuje svojoj braći iz susjednih mjesta dolaziti u njegovo selo, te se baviti tim obrtom; nu u obće im daje vlast, da tuj smiju prosjačiti. Često slijepac ide sam svojim putem. U tom mu slučaju pomaže okati provodić, koji je malo ne uvijek kakovo dijete. Ono drži jedan kraj štapa, dočim slijepac drži drugi. Sa svim tim je stanje kinezkih slijepaca jedno od najtužnijih. Jednomu protestantskomu misionaru pade na um, da sustav Brailleov uporabi za pisanje kinezkog jezika. Slijepci, koje je on obučavao, i koji su bili u najkukavnijem stanju, brzo naučiše čitati i pisati, a to bogme nije za njih mala čast, jer, kako je poznato, kinezko je pismo sastavljeno od mnogobrojnih znakova.

Predstojnica francezkoga hospicija u Hong-kongu, sestra Paula, nedavno je pisala uredničtvu časopisa „Valley“ pismo, u kojem je opisala lijepe uspjehe, što ih je postigla, uzgajajući i obučavajući slijepe djevojčice.

Katolički misionar, častni otac Grémilion, osamljen u sredini Kine, dao se je s neznatnim sredstvima na uzgoj više slijepaca.

U Japanu su običaji veoma različiti, a tako i udes slijepaca. Imade stoljeća, u kojim su slijepci Evrope živjeli li o milostinji, dočim su njihova japanska braća imala svoje službe, svoje prihode, svoju ulogu usrijed društva. Do god. 885. bijaše njihova sudbina vrlo kukavna, nu tada svanu za njih bolja sreća porodom nasljednika prijestolja, koji se zvaše Amago-no-Mikoto. Njegov otac, cesar Kokan Tenno, uvidi, da su obični dvoranici nesposobni da zabavljaju ubogo dijete, pošalje u carsku palaču 800 slijepaca, kojih se imena sve do danas sačuvaše u uspomeni Japanaca. Oni izmed njih, koji bi smirili poseban izpit u hiyezanskom manastiru, dobivali bi plemstvo s častnim imenom Kôtô. Kad je Amago-no-Mikoto imao 30 godina, povjeriše mu upravu triju pokrajina, a on uze sa sobom slijepe dvoranike, kojima, kad ostari, predade upravu. On je uveo običaj, koji i dandanas postoji, da se slijepcima brije glava. Ovi su upravljali pokrajinama, uživajući mirnu sreću, koja je još i sada glasovita u japanskim analima. Gradjanski ratovi ne samo da ih odstraniše od vlade, već im oteše njihove povlastice tako, da su pali u zaborav i siromaštvo, unatoč nekim pokušajima, da im se pomogne. Za nemirne periode XV. i XVI. stoljeća slijepe

glazbare upotrebljavahu često za uhode, i njihovom pomoću bješe zauzeta mnoga tvrdjava, a potučena mnoga četa.

Malo po malo položaj se japanskih slijepaca s nova popravi. Od nekoliko godina mnogo se je nastojalo, da se podignu utočišta, gdje se medju drugim stvarima uče čitati izpupčana pismena. Mnogi su stranjski misionarci radili i jošte rade o tom, da razviju njihov uzgoj. Japanski dobrotvori sagradiše školu, kojoj je sudjeno, da bude zametkom obsežnijemu zavodu blizu velikog hrama u Tokyu. Tu školu nedavno premjestiše u Koishikavu, te ju spojiše sa zavodom gluhonijemih. Takov zavod postoji u Kyôto-u.

Slijepci su dugo vremena sačinjavali neku vrst korporacije, kaste, te su imali svoje svjedočbe, svoje izpite, svoje povlastice. Slijepac bi u Japanu s prvine bubao nauke, te bi se ponešto razumio u medicinu. Drugim bi izpitom postao učiteljem glazbe; a treći izpit, kojemu su mogli rijedki pristupiti, učinio bi ga učenjekom; četvrtim, kojemu se podvrgavahu samo po izbor glave, postao bi izpitačem i sudcem svoje braće. Da se uzmogne ženiti, valjalo mu je postići barem svjedočbu „bubala“. Svaki je izpit kandidata stojao svotu, koja bijaše različita prama stupnju, za kojim je težio, nu uvijek bijaše dosta znatna. Zabilježimo i nekoje nuzgredne povlastice. U japanskoj obitelji, kod svakog kućnog veselja, poroda, krštenja itd. došao bi na vrata slijepac, te se nikad ne vraćae praznoruk. Mogao se je takodjer javno baviti nekom vrsti lihvarstva, a pučko ga praznovjerje čuvashe od svakoga gubitka.

Slijepi glazbari, koji su umjeli svirati u biwu, zvali su se biwahôshi, a cijenilo ih u velike, kadkada bi ih pače cesar počastio svojim pozivom. Drugi bi se dali na zanat pripovijedača, te bi sastavljali pjesme. Slijepi carević Seminaru, bijaše jedan od najglasovitijih japanskih pjesnika, a njegov se mauzolej još i sada vidi blizu Kyoto-a. Drugi se posvetiše viračarskoj vještini. Dandanas svako japansko selo imade svoga slijepoga brijača. Ovomu treba devet godina, da nauči svoj zanat. Nekoji se slijepci odlikovaše izvan svojih običnih zanata. Glasoviti pisac Hanawa (1762. do 1786.) bijaše slijepac. Njegovo djelo Gûnsho-ri-ju u 635 svezaka sadržavaše 1273 članka ili djela, smatraju još i sada auktoritetom. To je djelo u ostalom jedino u svojoj vrsti, podpuno i puno dragocjenih uputa.

U okružjima sjeverne Rusije postoje malene zadruge slične onima, koje zabilježismo u Kini. U olonečkoj guberniji n. pr. gdje žive 700—800 slijepaca jednoga i drugoga spola, oko polovice ih

se podaje prosjačenju. Rijedko ih je kada vidjeti osamljene; svaka skupina broji barem četiri ili pet zadrugara. Ovi zajedno plaćaju svoga provodića, ponajčešće dijete, koje postane otimačem i tatom na štetu svojih gospodara. Ti slijepci prave izlete daleko od svojih sela. Oni točno znadu daue raznih svetkovina, koje privlače mnogobrojan svijet u gradove, trgovišta, a osobito u samostane. To je za njih dobra prilika za milostinje, koje su obćenito veoma obilne.

Kada dodju na odredjeno mjesto, udare pjevati pjesme bez ikojega glazbala. Većinu darova dobivaju u naravi. Za se zadrže samo ono, što im je najnuždnije, ostalo prodaju, te podijele utržak. Zima im olakoćuje putovanja; najme si kola, koja ih lasno prevažaju. Napokon, da bude podpuna analogija medju njima i njihovom kinezkom braćom, oni imadu medju sobom čarobnjaka. Taj je čovjek za njih vrelo znamenitih prihoda, pa je s toga njegov dio plijena uvijek najznatniji.

U Hrvatskoj¹ i u nekim drugim slavenskim zemljama slijepci bijahu nekoč² štovani i nekom osobitom brigom paženi. Za njih je obstojalo više škola ili akademija, iz kojih izlažahu pjesnici, pjevači i glazbari. (Na glasu Irižka. Ured.) Glazbalo, kojim bi pratili svoje pjesme, poznate je pod imenom *gusle*; odatle ime *guslari*, kojim ih je svijet u obće označivao.³ U tim su krajevima više stoljeća sačinjavali posebno društvo, koje je dapače imalo svoj posebni jezik (Gegavački. Ur.), u kojem nalazimo lijep broj slavenskih imena, sada već nepoznatih. Posljednja takova zadruga bude uništena za neke turske okupacije⁴; danas ti običaji izčežavaju, a ljudi nastoje da slijepcima pomognu takovim sredstvima, koja se većma slažu sa zahtjevima modernog društva.

I u Turskoj se je našao čovjek, koji se trudi, da u prilog slijepaca nešto učini. To je g. Pascal Pekmezian, profesor gluho-nijemih i član upravnog odbora „Medjunarodnog društva za gluho-nijeme i slijepce“. Iz jednog od njegovih listova izvadismo ove potankosti: „U samom Carigradu nije manje od 8.000 slijepih, koji su većinom bez svake pomoći, bez obuke, bez uzgoja, lišeni sviju

¹ Gosp. piscu baš ne hvalimo, što nas ubraja medju krajeve „koji su slabo ili nikako prosvijetljeni“. A dao Bog, da bi i taj uzrok „slabe prosvjete“ nestao osnutkom zavoda za slijepce. Ur.

² Jesu i sada. Op. prev.

³ U Gallesu bijahu bardi često slijepi; dandanas ima jošo harfista, za koje zasnovaše godišnja natjecanja, koja tamo zovu *Eistenfodd*; u tom natjecanju sudjeluju samo slijepci.

⁴ U zadnje vrijeme saznasmo, da je „irižka akademija“ dokinuta odredbom ratnog ministarstva u Beču 1780 Ur.

sredstava, kojim bi mogli steći, što im je nužno za život, te su prisiljeni prosjačiti i kuburiti u najkukavnijem stanju. Ulice, javni trgovi, mostovi, predvorja crkava, mošeja, ulazi kavana i javnih zavoda, pragovi bogataških kuća puncati su tih nesretnika, blatna lica, pokrivenih dronjcima i gadom. Tuj kriče od gladi, al' žalibože većinom uzalud. Ovdje vidiš ženu, koja nosi na leđjima ubogo slijepo dijete i prosi darak u prolaznikâ. Ondje vidiš starca ili odrasla čovjeka, koji je ponajčešće sam sebi provodičem, a jedini mu štap upravlja nesigurnim koracima. Nikad ne vidjeh tužnijeg prizora! U pokrajinama Evropske i Azijske Turske, u Grčkoj, u Srbiji, u Bugarskoj, u Rumunjskoj, u krajevima, koje sam posjetio i proučavao, isto je obilje nemoćnih slijepaca, isti prizori, iste žalosti!"

Zar smo sve ovo, što smo to li u kratko zabilježili, napisali od puke zvjedljivosti? Zaista nismo. Iz ovog letimičnog osvrta na to li raznovrstne krajeve jasan se zaključak razabire. Taj je zaključak: korist ili potreba udruživanja. Vidimo, kako zadruge jednim omogućuju obstanak, drugim olakoćuju. Ima ih dapače mnogo, kojim je, pomoćju udruživanja, život koristan i gotovo zamamljiv. Ako su takovi uspjesi postignuti kod naroda, o kojima smo eto govorili, čemu se ne bismo smjeli nadati od zadruga, otvorenih u srcu naše civilizacije? Muogobrojna su i moćna sredstva za rad, što ih napredak pruža čovjekoljublju.

Za Val. Haüy napisao Dutreuil, preveo I. Š.

XI. kongres američanskih učitelja slijepaca.

Tek sada nam je moguće, da se osvrnemo na taj kongres, koj je bio 15. srpnja 1890. u Jacksonvillu.

Kao drugdje, tako se i ovdje Amerikanci iztiču svojom osobitošću, jer odpočeše sa — plesom. Jacksonvillski pitomci plešu svaki mjesec po jedan put, jer da time jačaju tijelo, priuče se pristojnu držanju i ponašanju. Dakako da je i među njima bilo očitih protivnika proti svakom plesu u obće, a osobito kod slijepaca; to da škodi čudorednosti. Tako je razprava o plesu zavela članove, da nisu stvorili nikakove zaključke o „tjelesnom uzgoju“, prem je to bilo na prvom redu.

Drugo pitanje, o „moralnom i vjerskom“ uzgoju, razpravljalo se je oduže, te je zaključeno, da se u zavodima uvede neutralnost kod vjerske obuke, ali je pitomcima pohadjati svake nedelje i

svetka službu Božju. — Moralnom pako uzgoju imade se što veća briga posvetiti.

Iza ovog prešlo se na „zemljopisno“ pitanje. Jedan je skupštinar posebice razložio, kako je moći na jeftin način dobiti dovoljan broj zemljovida. Za svoj posao uzima šivaći stroj. Položi se jedno na drugo do deset karata čistoga papira. Na prvoj su karti označene medje, gore itd. To sve stavi pod iglu šivaćeg stroja i radi bez konca. Medje označuje jednorednim ubodom, a gore sa dva reda. Hoće li obale praviti, to se prave produljeni ubodi. Željeznice izostavlja, jer da nisu najnuždnije. Stvar je sasvim praktična, pa ako se upotrebljuju igle razna oblika, mogu se i razne oznake praviti. Svakako se moraju te radnje obavljati s naopake strane, da na pravoj strani dobijemo reljefne znakove, jer samo takove može pipati slijepac.

Zanimiva je bila i razprava o „fonografu“. Zavod u Missouri rabio je već za onda fonograf. U tom je zavodu uređena i tiskara za sljepačke knjige. Prije je čitao koj učitelj, a pitomci bi to napisali u Brailleu. Rukopis bi za tim odma otišao u tiskaru. Kad je zavod dobio fonograf, to čita koj učitelj pred fonografom, a pitomci si dadu opetovati u stanovito vrijeme riječ po riječ, te je tako sigurno, da su svi prvu riječ prije dovršili, nego li je druga oglašena.

Kako se Amerikanci rado bave raznim novotarijama i izumima, moglo bi se na jednom dogoditi, da bi fonograf tako uređili, da bi on sam oglašene riječi i pisao Brailleovim slovima, a to bi bio ogroman napredak na polju sljepačke obuke!

Kad se mogu elektricitetom izvadljati risarije, zašto ne bi i jednostavne točke, a po gotovo kad znademo, da munjevna iskra probija papir.

Po „Val. Haüy-u“.

Praktična uputa.

III. dio.

Slijepac u nižoj pučkoj školi.

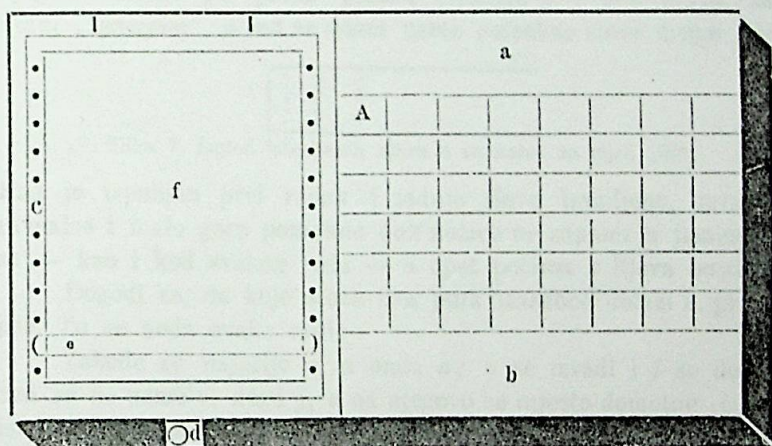
Priončuje Stj. Širola.

3. Obuka u pisanju.

U tu svrhu treba da ima dijete uza se posebni aparat. Nijemci ga zovu: Stacheltypen-Apparat, a izumio ga je Klein. Danas je malo drugačije vanjštine, no je prvobitni bio. Rabi se u našoj

monarkiji, Bavarskoj, te nešto i u Ruskoj. Hrvatski smo ga okrstili: sprava za bockasto pismo, jer su slova iglicama izbockana.

Najprije nam je upoznati dijete sa dotičnom spravom i sa njezinim dijelovima, a onda tek kako se uporabljuje. Opisati ćemo tu spravu, kako ju je udesio u zadnje doba ravnatelj c. i kr. uzgojnog zavoda za slijepce u Beču, Mell, sa svojim učiteljima. Ta

Slika 4. Kutija za bockasto pismo (umanjena).

- a — prostor za ravnalce,
- A — pregradci za slova,
- b — prostor za zatik,
- c — okvir sa rupicama,
- d — jamica za učvršćenje okvira,
- e — ravnalo, namješteno u drugom redu, slovo kaže gdje se začima,
- f — pustinina pod okvirom.

se sprava izrađuje u spomenutom zavodu, a odlikuje se od starijih najvećma tim, što je laglja i jeftinija. Cijela sprava dodje oko 7 for. *)

To je drvena kutija (Sl. 4.) sa pričvršćenim poklopcem. Dolnji dio kutije imade pregradke, u tim su pregradcima slova (Sl. 4. A). Svaki pregradak ima po jedno slovo. Slova su mali olovni bridnjaci (četverostrani). Na donjem kraju učvršćene su iglice onim redom, kako zahtijeva dotično slovo, znak ili brojka (Sl. 6.). Uzet

*) Sliku i pojedine dijelove te sprave donášamo u jednostavnim crtama. Kako je ta preuredjena sprava najnovije djelo, ne ima još svoje slike. Mislimo da će i ovo dovoljno biti za razjašnjenje. Ur.

ćemo slovo L. Igllice su u bridnjačicu i to pet u ovom obliku: \vdots
 Dadu li se dolje i to s desne strane još dvije iglice, eto: $\vdots = L$.

Tim načinom priredjuju se i ostala slova, a rabi se samo velika abeceda. Igllice nisu u naopakom položaju, kao što su tiskarska slova, nego baš u onakovu, kakovu ga vidimo kad je već odtisnut. Dakle ne ovako: \vdots nego \vdots za slovo L. Osim slova treba i znakova, te brojaka.

U donjni kraj kutije smješta se dvostruko ravnalce t. j. sa dvije stijene. (Sl. 5.) Ovo ima odozdol sa svake strane po dvije

Sl. 5. Ravnalce (umanjeno).

a — nožice,

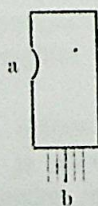
b — prazan prostor med stijenama, kamo dolaze slova.

nožice. (Sl. 5. a). Poklopac imade iznutra okvir sa jamicama (rupicama) (Sl. 4. c) u koj se utiču nožice ravnala.

U donjem je dijelu kutije, mali zatik, a taj je s toga, da se okvir iz vana pričvrsti na poklopac, koj je na donjem kraju u sredini provrtan. (Sl. 4. d). Izpod okvira je debel sloj puštenine (Sl. 4. f), da iglice ne dospiju u drvo, pa da se ne slome.

Hoćemo li pisati, začeti ćemo ovako:

Kutija se otvori, da je poklopac s lijeva. Okvir se u poklopcu digne, pa se umetne papir iste veličine. Cijeli arak ne stane, nego polovica. Hoće li se na cijeli arak pisati, tad se tako umetne, da

Slika 6. Slovo sa strane sa iglicama (prema naravnoj veličini za slovo I).

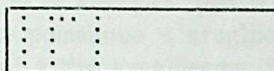
a — zarez,

b — iglice.

hrbat arka na lijevo dodje, a donjna se polovica najprije metne pod okvir. Bode se sada na toj strani. Kad je izpisana ta polovica, stavi se gornja tako, da je i opet hrbat arka s lijeve strane, pa se bode na gornjoj, t. j. četvrtoj strani arka.

Kad se je papir lijepo pod okvir složio, zatikom se učvrsti okvir, ravnalce se postavi odozdol, da dodje s nožicama u rupice.

Sad se potrebno slovo uzme i zabodne s lijeva (Sl. 4. e) tako, da onaj zarez (Sl. 6. a) u bridnjaku gore dodje. Na taj način bit će slova preokrenuta. (Sl. 7.) (Ubodemo li iglicom po točkama tih slova i obrnimo drugu stranu, eto nam gotove riječi.) Drugo slovo dobode se do prvog, a kad se je to zabolo, onda se istom prvo izvadi, da slijepac znade gdje je prestao. Slovo se tik slova zabosti mora. Ako je riječ gotova, onda se zadnje slovo ostavi, a do njeg se metne još jedan prazan bridnjak t. j. bez iglica, tako zvani „špacijum“, a sad se istom uzme potrebno slovo druge riječi.

Slika 7. Izgled izbodjenih slova u ravnalcu za riječ „ili“.

Kad je izpunjen prvi redak i zadnje slovo izvadjeno, izvadi se ravnalce i malo gore pomakne dok nožice ne zapanu u jamice. Tu se — kao i kod svakog reda — i opet počima s lijeva bosti.

Dogodi se, da koje slovo dva puta izasebce dolazi n. pr. najjači. Tu se onda ovako radi:

Zabode se najprije *n*, a onda *a*; *n* se izvadi i *j* se dobode. Sad se ne uzme *a*, nego *j*, a na njegovo se mjesto dometne „špacij“ iste debljine,¹ a istom do ovog se *j* na novo dobode. „Špacij“ se sad spravi, *a* izvadi, a jer ga ponovno trebamo u gornjoj riječi, dometne se na novo. Može se dogoditi, da nam jedna riječ svršava sa istim pismenom s kojim se druga začimlje, n. pr.: Noj je . . . Tu ćemo opet ovako postupati:

Zabode se *n*, do njega *o*; *n* se sada izvadi, a do *o* se zabode *j*, ali taj *j* odma izvadimo, a ostane samo *o*. Do *o* se metne špacij iste debljine kao i *j*. Jer se začimlje druga riječ, pa se mora dalje začeti, stavi se još jedan špacij, a tad se istom dobode *j*. Sad se tek izvadi *o*, sprave špaciji i dalje se radi.

U početku mora se lagano začeti, jer se lako dogodi, da bi dijete gdjegod zapelo iglicom, pa bi se ova otrgla, a tim bi krnje slovo bilo.

Kad se je potrebno napisalo, papir se izvadi i preokrene, pa imamo izbockana slova. Ako je papir nešto deblji, to se slova bolje napipati daju.²

¹ Svi bridnjaci sa slovima nisu jednako debeli. *M* n. pr. treba više prostora od *L*, a još više od *I*, pa su špaciji troje debljine kao i slova.

² Na taj način može i sam učitelj sastaviti slijepcu nekoliko štiva. Ima li 2 ili 3 slijepca, tad uzme 2 ili 3 lista, koja se na jednom mogu probosti. Ne ima li sam vremena, može uputiti boljeg učenika, koj bi u pravo vrijeme priredjivao ovaka štiva.

Pravopisu će se priučiti slijepac čitanjem, čistim izgovaranjem, diktovanjem, gdje valja osobito paziti, da se svaka riječ tako izgovori i naglasi, da se pročuje svaki glas. Svakako će se kod slijepca najsgodnije upotrebljavati „fonetički“ pravopis t. j. da piše kako čuje ili izgovara. Naravno da će učitelj uputiti dijete u sva slovnička pravila, počem i onako uzimlje slovniciu kao posebni predmet; no taj se već po svojoj naravi spaja s pismenim radnjama.

Slijepac uči slovniciu sluhom, te mu ostaju u pameti manje izreke, koje uče ostali njegovi drugovi.

Pri obuci u pisanju posvetit će se slijepcu više vremena, no čim se uputi u spomenuti Kleinov aparat, bit će laglje; spominje se, da za taj posao rabi deblji i jači papir.

Da se dijete upozna s pravim sljepačkim, pupčastim (Braille-ovim) pismom u pučkoj školi, iziskuje se od učitelja nešto veća spretnost i vještina.

4. Obuka u računstvu i oblikoslovju.

Za tu obuku treba slijepcu brojakâ, koje može pipati; mala ruska računaljka, koju može po svojoj volji staviti preda se na klupu, računarska sprava Španjolca D. C. Nobreda y Lopeza iz Madrida, (koji je u povećanoj mjeri pačinio sljepački uzgojni institut u Beču, stoji 15 for.) — Ta španjolska računarska sprava jest škrinjica, kojoj je jedna polovica razdijeljena u 486 četvornastih malih pretinaca (sličnih, nu mnogo manjih nego su oni za slova u slici 4.), u koje se smještaju potrebne brojke. Druga pak polovica (pokrov) ima 16 dugoljastih pretinaca, kamo se spremaju brojke, koje su u više eksemplara nazočne. (Slično je sa slikom 3. u II. svezku str. 58.)

Spomenute su brojke obična tiskarska slova s oznakom na gornjoj strani. Na glavici je slova priljevena brojka. — Te se brojke u pretince poslažu onako jedna pored druge, kako učitelj piše brojke na ploči pred inom djecom. Tako ima slijepac med prstima sve računске operacije, njihove slike, baš kao i druga djeca pred svojim očima. — Metoda ostaje ista i za slijepca; treba pri predavanju tek nešto više obzira spram njemu. — Videći učenik se upoznaje brojkom kroza to, što mu se predpisuje, a tako isto i s operacijama, dočim slijepac upoznaje brojke opipom — svojim prstićima. Videći učenik brojku napiše, dočim si slijepi brojku u pretincu postavlja i tako rješava računsku zadaću. Prvoga pita učitelj: „Koju si brojku napisao?“ — ovoga potonjega: „Koju si

brojku postavio na stranu?“ — Za bolje razaznavanje dijelova od cjeline, treba da učitelj med rukama slijepca razdijeli kaki predmet. — Pod nadzorom učiteljevim bavi se slijepac s malom ruskom računaljkom, što ju ima pred sobom na klupi, dočim ostali učenici prate tok obuke na velikoj računaljki. — Učitelj daje, da n. pr. videći učenik Dragan pomakne četiri krugljice, to isto ima da učini i slijepac — Milan. —

Učitelj: Koliko si pomaknuo krugljica, Dragane?

Dragan: Pomaknuo sam 4 krugljice.

Učitelj: Koliko si ti krugljica pomaknuo na stranu, Milane?

Milan: I ja sam pomaknuo 4 krugljice na stran.

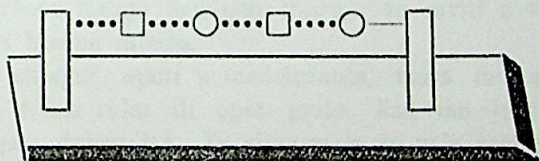
Učitelj: Pomakni k tim krugljicama još jednu; — koliko ih je sada, Dragane?

Dragan: U svem ih je sada 5 krugljica.

Učitelj: Nuder ti, Milane! pomakni još 2 krugljice; — koliko imaš sada krugljica na strani?

Milan: Sada imam na strani 7 krugljica. ltd.

Treba znati, da je sgodnije ako se u prvi početak daju slijepcu brojke većeg obsega, da se prstići u slijepca laglje priuče na razliku i upoznavanje pojedinih brojaka. Najprije neka rabi ve-

Slika 8.

lika, samostalna slova (brojke) i računske znakove, a tek onda mu se daje da radi sa španjolskim računskim strojićem, u kojega su brojke manje (po objemu). — U napametnom računstvu brzo će slijepac prestići videćega.

(Praktični postupak kod predvježba računstvene obuke ostaje isti kao za videće tako i za slijepo dijete.

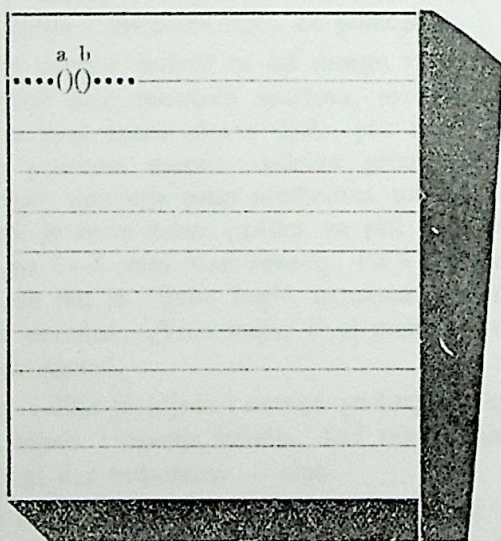
Preporučili bi osobito njegovanje napametnog računstva, a pismeno računanje sa slijepcem u nižoj pučkoj školi moglo bi posvema izostati.

Ta i u samim se zavodima najvećma njeguje napametno računstvo! Spomenuli smo nešto o računalu. Za prvi razred dovoljno bi bilo na jednoj žici nanizati 20 zrnaca. Žica bi se učvrstila na mali stalak (Sl. 8.). Sva ta zrnca da su kao leća () t. j. oštrijeg brida, a to s toga, da ih slijepac u skupini laglje razabirati

može, a i laglje primiti. Da mu se olakša posao, dobro je, da je 5. i 15. zrnce uglasto, 10. i 20. opet znatnije veličine.

Za II. razred uzima se rusko računalo. Ono da je položito, a jedan (gornji) kraj višji (Sl. 9.). Svaka 5. i 6. krugljica ili zrnce da je ili veće (a, b) ili drugog oblika, da se i ovdje slijepac brže snadje. Ako je gornji kraj višji, laglje mu je raditi. Red od reda mora biti tako udaljen, da se ne tiče 5. zrnce jednog reda sa onim drugog reda i da prstima može sgodno hvatati.

Želi li ipak koj učitelj naučiti slijepca i brojke, to može ove napraviti sa prije opisanom pisaćom spravom ili može na sličan način izbosti ih šivaćom iglom na otvrdjem papiriću, koj mora

Slika 9.

imati oblik, kao što ga kaže sl. 2. na str. 57. Brojke se mogu izrezuckati pilicom, pa se na isti način uredе kao što je rečeno i kod obuke u čitanju. Ur.)

Prema našoj naukovnoj osnovi, spaja se oblikoslovje sa računstvenom obukom.

Da slijepca upoznamo sa raznim geometrijskim oblicima, kutovima, plohama, tjelesima, moramo mu dati da sve to opipa. Što je okomito, vodoravno, koso; što je pravulja, a što krivulja lako će slijepac upoznati po školskom ormaru, stolu, ploči, krugljicama, spužvi itd. Sa kutovima upoznat ćemo najlaglje, ako uzmemo tu-basto šestilo ili slično učvrščena dva drvca, a može biti i metrača,

kako ju rabe zidari, tesari itd. Trokute, četverokute, višekute i druge likove upoznat će najbolje, ako mu takove podajemo iz tvrdjeg papira ili ljepenke i to u raznoj veličini. Razna tjelesa upoznati će pipanjem malih drvenih modela.

Postupak je jednak, samo što se slijepcu moraju pokazati svi dijelovi, da ih dobro opipa.

Bit će lijepa zabava slijepcu, ako mu se podadu poznati oblici u većem broju, da ih lijepo razvrsta. Razna proračunavanja neka obavlja napamet.

Hoćemo li ga poučiti u risanju, možemo i to. Treba nam kakov jastučić i gumbašnice. Ove naime zabode na gusto, glavicu do glavice, da dobije potreban lik. Tako ćemo ga naučiti narisati razne pravulje, krivulje i likove, a to je dovoljno.

Osim risanja možemo ga naučiti modelovanje. Za to nam ništa ne treba, do dobre zemlje. Poznate stvari neka pravi mijeseć ili valjajuć zemlju rukama. Za prvi početak neka izvalja kruglje, valjke, jajolike oblike itd. Od valjanih šibaka može opet slagati razne likove, pa slova i brojke praviti. Ne će li se zemljom raditi, može se i voskom ili još bolje posebnim voskom za modelovanje.

Nedovršene radnje zemljom moraju se zaviti u vlažnu krpu i spraviti na hladno mjesto.

Da se slijepac uputi u modelovanje, mora mu se pokazati kako mu je držati ruku ili opet prste, kad mu je valjati, razvlačiti, savijati, dubsti itd. Za slijepca je to vrlo zabavno a i koristno, jer si tim jača prste i cijelu ruku.

(Konac slijedi.)

D o p i s.

U Staromlazu kraj Ravne gore. (Slijepac Martin Kezele.) Onomadne sam Vam orisao — slijepce iz kršnog primorskog kraja, a sad se evo opet uslobodjujem, da iz ovog gorštackog hrvatskog predjela ocrtam život slijepca, koji je već radi svoje drevne starosti vrijedan, da se u ovom listu spomene.

Cijelo naše mjestance imade nešto preko tisuću duša. Ljudi su, što se u obće svega tiče, pak i očiju, vrlo zdravi, a tomu su sigurno uzrokom povoljni klimatički, moralni i higijenski odnošaji. Kako spomenuh, cijelo mjesto broji preko 1.000 duša, a imade samo jedno slijepo čeljade.

Martin Kezele starac je, koji je prevalio 87 lijeta, a još je čvrst kao drenovina. Očinja je vid izgubio pred kakovih dvadeset i pet lijeta. Najprije mu se — kako mi njegovi pripovijedahu — navukla nekakova magluština na oči tako, da je jedvice u svojoj blizini nalazeće se predmete razpoznavao. Poslije mu počеше oči krvariti, a onda mu se navuče bijela mrena i u onom zdvojenju otidje u bolnicu u Kraljevicu na liječenje. Tamo je sproveo kojih 15 dana, a jer se je — kako mi njegova svojad pripovijedaše — bojao, da ga liječnici — ne mogavši ga izliječiti — otruju, pobjegne preko noći iz bolnice kući. Poslije je išao k nekoj glasovitoj babi „vračarici“, e bi mu ona pomogla, ali niti njezina križanja, mrmljanja i medicine ništa ne pomogoše.

Bijedni narode, trebati će još mnogo vremena i poduke, dok nam se ostaviš ovih nesretnih stvorova, ovih parasita, koji su se prilijepili na tvoje inače zdravo tijelo, pak ti uništiše dušu i kesu.

Ovom prilikom moram svakako primjetiti, da se je prije „stari Martin“, dok nije ovim predjelima udarila željeznica, bavio kirijom, pak je imao dobru priliku za piti tako, da je svaki bogoviti dan po 5—6 vrea vina smicao. Pa i liječnici mu očitovahu i izrekoše, da mu je Vinko Lozić uzrokom sljepoći. Ta ne kaže badava ona narodna: „Vino moje, ti si meni krivo, da mi glava bez uzglavja spava“.

Istina, velika je bijeda i nevolja po čovjeka, kad izgubi očinja vid; ali je bijeda i nevolja tužnija, kad takov kukavac uza to još izgubi i drugi dar božanstva — sluh.

Tako mi je pripomenuti, da je i spomenuti starac već pred 6 lijeta izgubio i sluh, te ne čuje skoro ništa, dok ga dijete prstom ne takne, naznačiv mu tim načinom, da se primiče k stolici (jelu).

Ej Bože dragi! čudnovat mora da je u ovom slučaju duševni život takovoga nevoljnika, pak bi bilo veoma zanimivo, kad bi se mogle saznati sve njegove psihične kombinacije, koje jadnik u svojoj tužnoj i monotonj dokolici proizvadjja.

Adam Duić, učitelj.

Razne vijesti.

300godišnjica Jana Amosa Komenskog proslavila se i u našoj domovini na različit način. Bilo je govora svake vrsti, pa i zabava, sve u slavu ovog pedagoškog velikana. Nama se čini, da se ta sgoda nije uzela sa praktič-

nije strane. Poznato je, da je Amos osobito izricao „zornost“ kod obuke, pa eto lijepe sgode, da se iznese na javu: kako i u koliko se njeguje „zornost“ u našim školama.

Reći nam je, da se načelo „zornosti“ kud i kamo podpunije i točnije provadja u uzgojnim zavodima za — slijepce, nego li u našim pučkim školama, pa ipak ovima ne manjka ni jedno osjetilo. Odgovori s podpunim izrekama, nekoliko sličica, mali broj modela, natrpani zemljovidi, dva, tri fizikalna aparata itd. što se u našim školama može naći, ne odgovara postavljenim zahtjevima gornjeg načela. — —

Slava Komenskomu!

Podpora visoke vlade. I ove godine uslišala je visoka vlada molbu, te je dopitala podporu od petdeset for., kao pripomoć za izdavanje našeg časopisa. Na visokoj podpori zahvaljujemo se najsrdačnije, te ćemo nastojati, da se izkažemo vrijednim te podpore.

Okomito pismo uvedeno je obligatno u naše škole naredbom visoke kr. zemaljske vlade i to počam od buduće školske godine i to za prvi razred, pa će tako godimice redom dalje. Sad bi još trebovala odluka glede pločica (tablica), koje ne odgovaraju pravilama za okomito pismo radi svoje duljine. Reći nam je, da se u potonje vrijeme diže glas u obće proti pločicama, da su i one krive što raste kratkovidnost.

K životopisu slijepca Mate Kovača. Drago nam je, da možemo javiti, čije su ove dvije pjesme. „Нови Васпитаѣ“ veli u III. svezci na str. 96. da se je Mato naučio te pjesme od irižkog slijepca Pero. O njem veli spomenuti list: „Ovaj Guslar — Pera rođen je i živi u Irigu, a jedan je od najčjuvenijih pjevača u cijelom Srijemu. Glas mu je krasan i jasan kao zvono; pjeva u lijepom baritonu. Znade vrlo mnogo i lijepih narodnih pjesama. Na svakoj manastirskoj slavi vidit ćete ga okružena velikom gomilom naroda, koji sluša i uči njegove pjesme.“

Bili bi veoma zahvalni onomu, koj bi nam poslao obširniji životopis slijepog Pere, a po gotovo, kad bi mogli dobiti više njegovih pjesama, pa moguće i sliku. Žrtava od svoje strane ne žalimo.

To se zove „humanitarnost“! Ne davno je bila petdesetgodišnjica „gradjanske pivare u Plznu“. Za spomen toga dana podići će dioničari te pivare u točište za slijepce i gluho nijeme.

Bi li se tko kod nas poveo za ovim primjerom? Eto nam krasne sgode kod proslave dvadeset i pet godišnjice krunisanja Njegovog Veličanstva!

Treba nam manje riječi, a više — čina. Puna usta humanitarnosti, a prazno srce i slaba volja, ne znači još humanitaran biti!

III. sastanak austrijskih učitelja slijepaca ne će biti ove godine, nego na godinu. Obdržavati će se ili u Gradcu ili u Brnu.

Pedagogijski natječaj društva „Valentin Haüy.“ Društvo „Valentin Haüy“ razpisuje natječaj za sve prijatelje slijepaca francezke i inozemske o slijedećem pitanju: „Bi li valjalo reformisati držanje slijepaca u školi? — Bi li valjalo otvoriti posebni tečaj za držanje i uljudnost? — Naučna osnova za takov tečaj.“ Razprave imaju biti napisane francezki, bilo običnim pismom, bilo

Brailleovim. Ne smiju biti potpisane, već označene geslom. Pisci se umoljavaju da ih prije 1. lipnja 1892. pošalju glavnomu tajništvu društva „Valentin Haüy“, 14. avenue de Villars, Paris.

O razpravama će suditi upravni odbor „Zadruge Valentin Haüy“, a najbolja će radnja biti tiskana u časopisu „Valentin Haüy“. Pisac će te razprave dobiti srebrnu kolajnu i 25 odtisaka onog broja tog lista, u kojem će biti tiskana. Druga će najbolja razprava biti nagradjena brončenom kolajnom.

Udruženje slijepaca. U članku o zavodu u Varšavi — u ovom svezku — veli se, da su slijepci sami osnovali udrugu za međusobno podupiranje. Slična udruga postoji i u Englezkoj. Stariji pitomci kr. normal-kolegija u Londonu složili su udrugu, kojoj je zadaća: podupirati svoje članove. Udruga ta daje potrebno obrtno orudje, novac, pa i preporuke, da si sirotinja na pošten način služi kruh „u znoju svoga lica“.

Slijepci u Njemačkoj imaju takodjer sami za se svoje društvo sa sjelom u Berlinu.

Et o drugim zemljama već slijepci slažu udruge, a mi još niti za slijepce nismo složili udrugu!

Slijepac postao župnikom. U izvještaju sljepačkog zavoda u Yorkshiru navadja se, da je 1890. jedan pitomac istog zavoda postao župnikom u Barlyu (u Warfildaleu).

Javna zahvala.

Smatramo si najugodnijom dužnošću srdačno se zahvaliti svim onim slavim kr. kotarskim oblastima, koje su dobrostivo preuzele za svoje škole dva ili više primjeraka „Slijepčeva prijatelja“ II. tečaja (1891.), to nam tako pomogli umanjiti materijalne žrtve. To su pako slijedeće slavne kr. kotarske oblasti: Belovar, Delnice, Dugoselo, Garešnica, Gorica velika, Grubišnopolje, Gjurgjevac, Irig, Jaska, Karlovac, Klanjec, Koprivnica, Kostajnica, Krapina, Križevci, Križ, Mitrovica, Ogulin, Petrinja, Pisarovina, Pregrada, Sisak, Slunj, Stubica, Sušak, Sv. Ivan Zelina, Varaždin, Virginst, Vrbovsko, Zagreb i Zlatar.

Dao Bog, to nas podpomogle i ove godine, a našle se u njihovu kolu i ostale slavne kr. kotarske oblasti, gdje naš list još ni jednog predplatnika ne ima.

Uredništvo „Slijepčeva prijatelja“.

Dopisnica uredništva.

Budući svezak (zadnji za ovaj tečaj) izaći će prema koncu srpnja, pa molimo one p. n. predplatnike, koji bi u to vrijeme promjlonili svoje boravište, da nam označe za vremena kamo bi im poslali list.

Slijepčev prijatelj.

List za roditelje, učitelje i sve prijatelje
slijepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima
po dva arka. Cijena na godinu 1 for.
Za vanjsko državo 1 for. 20 nvč. Poje-
dinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima na cijelu godinu. U
zamjenu se primaju časopisi i djela. Ru-
kopisi i novci šalju se urođničtvu — pošta
Velika Gorica. Rukopisi se ne vraćaju.
Oglasi se primaju prema dogovoru.

Poštovanim čitaocima.

Ovim svezkom svršujemo treći tečaj. Poznavajući naše književne poteškoće, odlučili smo svoj rad udesiti na drugi način, uvažujući također želju neke odlične osobe u nadi, da će nam rad uspješniji biti. Dosadanje ime „Slijepčev prijatelj“ napuštamo, te ćemo izdavati od mjeseca listopada ove godine nov list, koj će poput „Slijepčeva prijatelja“ promicati interese ne samo slijepaca, nego i gluhonijeme djece pod imenom:

„Radiša“.

List za promicanje uzgoja, obuke, obskrbe i inih probitaka slijepih i gluhonijemih.

„Radiša“ će izlaziti mjesečno u nešto većem formatu i finijem papiru, a izdavati ćemo ju u zajednici sa p. n. g. Ivanom Rolfom, učiteljem u zemaljskom zavodu za gluhonijeme u Zagrebu.

Da se članci jedne struke ne mješaju sa člancima druge struke, to će „Radiša“ izlaziti u dva dijela po pol arka. U prvom dijelu biti će članci o slijepcima, na posebnoj polovini arka, a u drugom dijelu biti će

članci o gluhonijemima i opet na posebnoj polovini arka. Prvi dio bit će pod našim uredništvom, a drugi će dio uredjivati p. n. g. Ivan Rolf.

Cijena je „Radiši“ na cijelu godinu 2 for.

Dosadanje naše vrijedne predplatnike molimo, da nam i pod novim imenom ostanu vijerni, makar nam je i obećana moralna i materijalna podpora visoke vlade. Čim je veći broj p. n. predplatnika, tim ćemo i mi moći više žrtvovati i kraj manje cijene lista.

Pošto jedan i drugi dio „Radiše“ čini neku cjelinu, to se jedan dio bez drugoga ne će dati. Prvi broj „Radiše“ izaći će za par dana i slat će se na ogleđ.

Rukopisi i predplata za „Radišu“ šalju se upravi, Zagreb, Vinogradska cesta 17.

Zahvaljujuć se svim p. n. predplatnicima i suradnicima na dosadanjoj podpori „Slijepčeva prijatelja“, molimo najuljudnije naše dužnike, da svoje račune što prije namire.

U zamjenu šiljane listove molimo upravljati na dosadanju adresu, sve do konca ove godine.

Uredništvo.

Slijepci u Crnoj gori.

Odlomak patološke radnje dra. [P. Miljanića] (Cetinje).¹

Slijepih ima 179 muških i 174 ženskih, ukupno 353

Kao što veli profesor Kon, svako oslijepjeno oko ima za naučno ispitivanje uzroka sljepoće i za predohranu istu važnost kao i sljepilo na oba oka. No namjera naša nije bila da se pišu naučne rasprave, već da se sazna cifra nevoljnika, koji u opšte nemaju vida, ne mogu da rade nikakav posao ni zanat i ne vide ići

¹ Oveća ova radnja, koja razpravlja o umobolnima, gluhonijemima, pada-
vičavima i slijepima, objavljena je u „Otačbini“. Donašamo samo onaj dio, koj
govori o slijepcima. Ur.

bez tuđe pomoći, te su time na teret svojoj porodici i okolini. Iz dobivenih podataka izlaze samo bolje na vidik mučne prilike, u kojima naš narod u ovim krajevima vijek provodi. A strogu naučnu važnost imaju samo cifre i na njima osnovani zaključci iz specijalnih očnih klinika i zavoda za slijepce. Tako n. pr. u Njemačkoj, gdje je ljekarska pomoć dovoljno pristupna, izveden je na osnovu opširne statistike taj žalosni rezultat, da se iz 1000 slučajeva sljepoće samo 225 nije nikako moglo otkloniti, 449 možda moglo izbjeći, a 326 apsolutno moglo otkloniti da je bilo samo na vrijeme medicinske pomoći. Urođeni nedostaci, donešeno na svijet sljepilo, po tim izvodima, iznose 1—2%, spoljne povrede 20—29%, gnojenje očiju novorodjenih 2·5—11% itd.

Listu s pitanjima, koja su udešena po Magnusu i skraćena, i od kojih bi se prema našim prilikama mogla još neka izostaviti ili preinačiti, popunili su naši Crnogorski sveštenici dosta jasno. Mnogi su radi više sigurnosti popisali i jednoočne slijepce sa običnim uzrocima: od puške, od udara kamena ispod maljića, od brstine, „samo zaboljelo“ itd, što nije ulazilo u naš plan, pa ih i ne uzimamo ovde u obzir.

Gdje su se našli ovaki izrazi: pala mu mraka na zdrave oči, stvorila se navuka na oba oka, oslijepio na pravdu božju, navukla joj se mrijena, pala mu tmora, a s dodatkom kod sviju ovih osobitih načina izražavanja, da vidi samo sjen ili vatru u pomrčini, — pobilježili smo obaška i stavili na račun vjerovatnosti dvostrane katarakte. Broj takih lica iznosi 116, kojima bi se, naravno da je pristupačnija ljekarska pomoć, moglo operativno pomoći. Sudeći po odgovorima na 6. tačku, kao i po anamnezi više od stotine, koje smo operisali za 7 godina u bolnici, nasljedje igra vidnu ulogu pri postanku katarakte. U Crnoj Gori, gdje rodoslovnu čitulju svak znade, može se raspitivanjem konstatovati patološko nasljedjivanje u mnogim porodicama. Mnogi bônik ne zna dobro svoju anamnezu bolesti i kad se rodio, ali će znati da vam priča, kako je tome i tome po očinoj ili materinoj strani, po pretcima „famelja fasna“ od pameti, od kamena, padanja s gore itd. Učeni specijaliste uz navod istorika, da je bilo više slučajeva katarakte u mnogim pasovima ingleskog vladajućeg doma, mogli bi se koristiti kao dokazom i nekim popunjenim listama našeg popa crnogorskog.

Gornjih 353 slučajeva slijepih po svome uzrastu dijele se ovako:

Od 0—5 g. ima ih	4	Od 15—20 g. ima ih	12
„ 5—10 „ „ „	11	„ 20—25 „ „ „	5
„ 10—15 „ „ „	10	„ 25—30 „ „ „	6

Od 30—35 g. ima ih	7	Od 65—70 g. ima ih	34
„ 35—40 „ „ „	9	„ 70—75 „ „ „	56
„ 40—45 „ „ „	11	„ 75—80 „ „ „	17
„ 45—50 „ „ „	11	„ 80—85 „ „ „	41
„ 50—55 „ „ „	22	„ 85—90 „ „ „	20
„ 55—60 „ „ „	17	„ 90—95 „ „ „	11
„ 60—65 „ „ „	40	Bez označenja „ „ „	8

A 115 godina ima Gjurica Četkov Rutešić iz Grahova, koji ima sina, veli popo, isto slabog vida, i on u dnevi ušao.

Po vremenu kad je koji oslijepio ima ih:

Slijeporodjenih	16	Od 45—50 god.	22
Od rođenja do 5 god.	26	„ 50—55 „	14
„ 5—10 god.	2	„ 55—60 „	16
„ 10—15 „	5	„ 60—65 „	36
„ 15—20 „	5	„ 65—70 „	27
„ 20—25 „	7	„ 70—75 „	22
„ 25—30 „	10	„ 75—80 „	19
„ 30—35 „	8	„ 80—85 „	12
„ 35—40 „	10	„ 85—90 „	5
„ 40—45 „	13	U 100 god. 1 (pom. Gjurica)	

Neoznačeno kad su oslijepili njih 121.

Iz ove tablice pojedinih grupa uzrasta vidi se da je glavna epoha gubitaka očiju od 0—5 godina usljed gnoja na očima, kao što ćemo niže vidjeti, bolesti i nedržanja, kako se neki odgovorači lijepo izražavaju. Zatijem ide perioda najmanjeg gubitka od 5—15, a odatle ide progresivno s godinama snage i intenzivnog rada čovjeka sve do 45—50; opada u 50—60 decenijumu i opet se u 60—65 diže do najviše visine (36), pa onda postupno pada do duboke starosti.

Svi su slijepci pravoslavni, osim 3 muhamedanca i 4 katolika.

Ako broj 353 razdijelimo na ukupni broj stanovnika Crne Gore, onda na 10.000 dolazi 21·4 slijepih. (Prevelik postotak! Ur.) Po Majeru na svu Evropu pada 9·19 slijepih na 10.000. Na sjed. sjeveroamer. države 5·27, na Holandsku 4·46, na Austriju 5·55, Švajcarsku 7·61, Dansku 7·86, Švedsku 8·06, Belgiju 8·11, Francusku 8·37, Britaniju 9·85, Italiju 10·16, Španiju 11·26, Ugarsku 12·01,¹ Norvešku 13·63. Po podacima ruskog centr. komiteta od 1886. g. opšta suma slijepih u 50 gubernija evropske Rusije, u gubernijama carstva Poljskog i Kavkazu iznosi 189.872 (muških

¹ Hrvatsku i Slavoniju 14·20 Ur.

94.056 i ženskih 95.816). To znači da na 10.000 stanovnika obojeg spola dolazi 20 slijepih. Po geografskom rasprostiranju srazmjera sljepoće u 50 gubernija evropske Rusije, osobito u sjeveroistočnim dijelovima, mnogo je jača nego li u Poljskoj i Kavkazu. Sela bez varoši daju 23 slijepa na 10 hiljada. Uzrok te najjače do sad proporcije sljepoće ruskog „njezda“ leži u klimatičkim i drugim uslovima, udaljenoj ljekarskoj pomoći, a najviše u „kurnim izbama“ (dimnjavim kolibama), prašinjavom mlaćenju žita, gorenju torfa i suhog busenja za nagnojavanje zemlje. Pored raznih očnih bolesti tu dolazi i zarazna trachoma.

I u nas u Crnoj Gori seljački stanovi su vrlo rdjavi i nehigijenični, prave se ujedno za ljude i za stoku; nose razne nazive: kuća s konobom, čardak, savardak, dubirog, koliba, glada, kula, previjača itd. i svi su mračni, niski i zagušljivi (o tome opširno u „Grlici“ 1891. god. javno predavanje u zetskom domu moje malenkosti). Zbog tih loših stanova imamo razne očne bolesti, ali hvala bogu još n e m a m o t r a h o m e. (? Ur.)

„Zemljoradnici, veli dr. Martin, izloženi su svima nepogodama godišnjeg vremena, snijegu, kiši, vjetru i prašini; oni žive vječito u neprijateljskoj atmosferi. Studen im nagoni suze na oko, suha zemlja, koju oru, diže se u prah; upada i razdražuje oči, a pognut položaj tjela pri radu nagoni mu krv u glavu i škodi očinjem vidu. Dodajte najposlije k ovim uzrocima nehigijeničnost i nečistoću svuda i u svemu.“

Crna Gora, poslije ruskog seljaka, ima najvišu cifru sljepoće: 21.4 na 10.000. Medju ostalim opštim i posebnim uzrocima ne treba zaboraviti ni taj, što je Crnogorcu od ranog djetinjstva oružje u ruci i što je neprestano vodio neravnu borbu s neprijateljem.

Etiologija ili uzroci sljepila, koji su i kako pobilježeni u našim listama, daju ovako poredjenje: Od rođenja ima slijepih 16, medju kojima su najbliži srodnici: dvije sestre tri brata, a Tomo Vujačić iz Grahova ima petoro djece i sva su slijepa. Povrede od udara drvetom, brstinom u oko ili udarca po glavi 18; od puške 5; osje od žita („posjeklo ga pero od pšenice“, „uljglo joj se osje kad je vrlo“, „nečesova trava ušla mu u oko“ itd.) 5; od mine 14; od gnoja u očima odmah po rođenju 6; od gnoja u docnijim godinama 6; od tifusa 6; od krasta (varirole) 10. Kao redji uzroci navedeni su: pripeka ilinštaka u oči djetetu u kolijevci, od frusa mrase), izgorjelo dijete u vatri, žalost i neprestani plač za poginulim sinom, — po jedan put.

Medju uzrocima osobito monokularnog sljepila nahodimo često pušcanu ranu. Ima čoravih i amavrotičnih na oba oka iz raznih bojeva 1875—8., 1862. pa i 1858. god. Kao primjer žrtava pojedina za narodnu stvar vadimo iz formulara ove slučajeve: Božo Jovović 85 god. star, rođen u Zabrdju u Pivi, gdje i sad živi. Imao je šestero djece, četiri sina i dvije kćeri, tri su poginula jednoga dana, a starca od 70 godina dohvatila puška u istom boju i slijep ostao. Drugome pored sljepoće na oba oka od puške na Grahovcu (1858.) još i danas toči marza (gnoj) iz rane u kuku. Treći u svojoj 27. godini izgubio desno oko u jednom boju, a u 50. god. lijevo u drugome. Četvrtom propalo jedno oko od noža u djetinjstvu, a drugo u boju na Vučjem Dolu itd.

Brojna razlika slijepih medju muškima (179) i ženskim (174) posve je neznatna, što na 10.000 stanovnika iznosi 10·84 i 10·54. To je dokaz da je Crnogorka podvrgnuta sa malim varijacijama svim štetnim uslovima u životu kao i muško. Kao što smo vidjeli 14 lica izgubilo je oba oka minavanjem, ali se u sveštenika, koji su pobilježili i jednoočnu sljepoću, nalaze mnogobrojni slučajevi gubitka vida od eksplozije pri vadjenju kamena. Većina istih izgubila je vid prije rata u Carigradu, Anadoliji, kuda je s obližnjim Bajićima i Paštrovićima hodilo mnogo Crnogoraca i mnogo se zanimalo lomljenjem kamenja u majdanima. Neki iz njih postradali su tim načinom poslije vojne u svojoj zemlji, gdje su se posred neprohodnih krševa gradili, a i sad grade široki šoseini putovi. Gubitak vida, uslijed spoljnih povreda kod ženskih, opaža se više pri žnjivu, mlaćenju, vršitbi snoplja, čuvanju stoke, a kod muških najviše od mine i puške.

Naputak roditeljima škrofulozne djece.

Po dru. Esmarču priredio Fr. Gudl.

Opazimo li dijete sa oteklinom na vratu koja je podulje vremena na istom mjestu, označujemo ju jednostavnim izrazom: „škrofuli, škrofli“, prem takove otekline mogu biti i na drugim mjestima.

Čitatelji ovog lista znadu već od prije, da uzrokom sljepoće može biti i škrofuloznost.

Glavni uzroci škrofulozne bolesti jesu: nasljedstvo od roditelja, t. j. ako su i roditelji škrofulozni, nečist zrak (uzduh), nečistoća kože i neshodna, slaba hrana.

Roditeljima škrofulozne djece preporučili bi ovo par redaka, a razumijeva se samo po sebi, da kraj ove upute, treba i liječničke pomoći.

Da škrofuloznoj djeci pomognemo, treba:

1. Da su vazda u svježem zraku.

Ništa tako ne kvari i ne truže uzduh, kao što mnogo ljudi, osobito u tijesnim prostorijama, a po gotovo ako se ne mogu dovoljno vjetriti. S toga se imaju djeca, što je više moguće zadržavati u prostom zraku.

Glavni izvor škrofuloznosti jest i spavanje u zločestim i prepunjenim sobama. Ložnice (spavaće sobe) imaju biti po mogućnosti prostrane, zračne, svjetle i suhe, koje se danomice dobro vjetriti mogu. Koje sobe mogu to sve imati, imaju se za spavanje rabiti.

U malenim i tijesnim sobama smije samo malo ljudi spavati, jer jedan drugomu kuži zrak.

Kreveti na perina jesu zdravi. Strunjače imaju se frižkom slamom, morskou travom napuniti; za pokrivala najbolji su vuneni pokrivači. Sva posteljina mora se često zračiti, jerbo se u njoj nagomilavaju škodljiva izparivanja.

Prenapunjene školske sobe prouzrokuju često škrofuloznost. S toga je dužnost učitelja, da se skrbe za čist i zdrav zrak u školskim sobama; ako pak to ne može biti, bolje je škrofuloznu djecu ne šiljati u školu, dok ta bolest ne popusti.

2. Djeca moraju se u čistoći držati.

Svaki nemar i svaka nečistoća na tijelu može škrofuloznost prouzročiti; svaka nečistoća kože pogoršava istu, prouzrokuje čirove, kraste, koji odulje vremena na koži ostaju. Vodom i sapunom ne smije se kod djece škrtariti. Svako dijete neka se od glave pa do nogu pere ili mokrom spužvom ili platnenom mokrom krpom tare, ili pak, da se čitavim tijelom u mrzlu vodu uroni, pa onda do suha otare. Čim je voda hladnija, tim je njezino djelovanje bolje i zdravije.

Za škrofuloznu djecu najzdravija su ljetna morska kupališta. Gdje to ne može biti, mogu se nekim načinom zamjeniti mokrim oblozima, koji se ovako priredjuju: U jutro, sat prije ustanka, digne se dijete sa kreveta, preko istog stavi se suhi vuneni pokrivač, na taj opet razastre se u mrzlu vodu umočena plahta (ponjava). Na tu se sad položi dijete, pak se okrajcima plahte poprijeko umota tako, da mu viri samo glava. Sad se tako umota i

sa onim vunenim pokrivačem i ostane ležati. Stvar je dakle sasvim jednostavna.

U tom će se pvoju dijete oznojiti, a za sat kasnije odmota se i izvadi, pa najprije mokrim, tada suhim platnenim otiračem otare, a najposlije odpravi u svijež zrak.¹

Naopak i zločest je običaj, koj jošte i danas postoji, da se sisajućemu djetetu ne pere glava, te se tako na njoj napravi debela gadna kora, jer da ta kora tobož čuva mekanu glavicu, a nekoji opet tvrde, da će onda imati bolje i jače vlasi (kosu). Često prozroči taj gad na glavi djeteta čirove, upalu očiju i ušiju, nateklinu vratnih žlijezda itd.

I kod najsitnije djece mora se glava danomice brižljivo prati mlačnom vodom i spužvom, a u nuždi takodjer i sapunom. Vlasi se imadu na kratko šišati, često očesljati i okefati.

3. Hrana mora biti lako probavljiva i izdašna.

Prenatrpavanje želudca sa malo hranivom i teško probavljivom hranom kvari želudac, pa ako se na takav način probava često uznemiruje, bit će dijete škrofulozno.

S toga valja hranu birati u prvom redu iz životinjstva, naime: mlijeko, meso, mast, jaja itd., gdje u supor bilinska hrana, po imence: korun, sve tjestenine (i kruh) imadu se razmjerno i primjerice davati.

Kao dodatak mesnim jelima, pristaje najbolje lako probavljivo varivo.

Čuvati se valja: peciva, sladkiša, nezrela i sirova voća; tako isto kave i čaja.

Kao piće valja svježa voda, dobro mlijeko i danomice najmanje jedan put po nešto dobra vina.

Ista neka se podavaju uvijek u svoje vrijeme, te da medju obrocima djeca nikad ništa ne jedu. Želudac treba za svoju probavu mira.

Zatim je potrebno, da se djeca priuče redovitomu, urednomu i pravilnomu življenju, pa da u stanovito doba jutrom ustaju, a večerom idu na počinak.

Djeca napadnuta od škrofulozne upale očiju ne podnose rado sjaj dnevne svjetlosti. Takova si djeca obično sakrivaju lica u jastuke, pokrivaju oči rukama, ili traže najtamnije zakutke soba.

¹ Naši liječnici preporučuju jodnu kupelj „Lipik“, koja da je vrlo ljekovita u ovakovim bolestima. Topuske kupelji da su takodjer dobre. Ur.

Čim se takova djeca više uklanjaju svjetlu, tim više im se i oči upaljuju.

Zato imadu roditelji nastojati, da djecu pozabave čim samo mogu, da se ne uklanjaju svjetlu, već da ga podnašaju, pak će upalu očiju zapriječiti u svom zametku. — Ako li je već upala preuzela mah, to je najbolje, da se djetetu često i dulje vremena uroni lice u mrzlu vodu. Zdjela napunjena mrzлом vodom stavi se na stolac, pa se uroni lice u vodu i pridrži u vodi najmanje 10 do 15 sekunda. S početka opiru se djeca tomu odvažno, te se moraju siliti, da to čine, nu brzo se priuče na to, čim počute blagi uspjeh.

Uronjivanje mora se često i tako dugo opetovati, dok bolest očiju nepopusti. Razumijeva se samo po sebi, da se u takovim slučajevima valja obratiti i na liječnika, pa se strogo držati njegove upute.

O potrebi društva u korist slijepaca za svaku zemlju.

Društvo „Valentin Haüy“ u god. 1890.

U izvještaju o 7. kongresu učitelja slijepaca u Kielu (1891.) navedeno je, da je slijepac Maurice de la Sizerane podnio razpravu o potrebi posebnih društava u korist slijepaca, osvrćuć se na francuzko društvo „Valentin Haüy“. („Valentin Haüy“ bio je prvi, koj je svijetu dokazao, da se mogu i slijepci obučavati (1784. u Parizu), pa se zato nazvalo društvo njegovim imenom. Ur.) Njegovo predavanje donášamo u prevodu, izpustiv nekoje sitnice.

1. Svrha takovih društava.

U kojoj se zemlji zanimaju za slijepce, potrebno je i posebno društvo. Naše vrijeme osobito napreduje. S toga mora, da dioba posala posvuda zavlada, tako u djelima ljubavi, kao što i u onima umjetnosti ili pak obrta. Svemu se hoće nauke i djelatnosti, da se što točnije prouči. To je dobro, jer je koristno. Ali je i potrebno sva podijeljena nastojanja svesti u jedno središte. Najprije nam je analizirati, nu analiziranje u djelima milosrdja, te u umjetnosti, dovede lasno do razsula; tada stupa siuteza na dnevni red, te podaje složnost i život. Stoljetnom je predajom moralna i religiozna

atmosfera naše Francezke za čovjekoljubna djela isto tako blagoslovna, kao i fizično podnebnje tropičkih zemalja za vegetaciju. Svako sjeme za narodni boljak poraste i razširi se kao u vlastitom življu.

Dobrotvorni zavodi za boljak slijepaca mnogobrojni su. Nu, da svi ti raznovrstni zavodi žudjenoj svrsi zadovolje; da sve sile, koje se tomu radu posvećuju, svoj uspjeh polučē, moraju se te pojedine skupine sdružiti u jednu cijelost i raditi međjusobno vazda izmjenice, t j. mora se nekim načinom stvoriti savez, kao most, kroz koji se izmjenjivati mogu sva mnijenja za obćenito dobro. Taj savez ne smije biti služben niti izveden silom, nego da je prijateljski, slobodan i pristupan, da je postao jedino iz privatnog ponukanja.

I slijepci, kao individui, trebaju isto tako društvo, kao i zavodi, koje će se za nje zauzimati, radeć za njihov boljak. Ima u istinu raznih pitanja, koja se tek proučavati imadu; učiniti je još mnogo koraka koji bi veoma korisni bili po obće dobro, ali osobitoj svrsi pojedinog zavoda ne prijaju. Na pr. ako se radi o tom, kako da se snizi cijena knjigama reljefna tiska, što je osobite znamenitosti za škole i pojedine slijepce; ili gledom na obskrbu odpuštenih slijepaca.

Dodje li do pitanja, to će tiskarne ili žalibože do sada rijedki obskrbni zavodi, koji su svi spojeni sa školama, upotrijebiti svoja nastojanja, svoje novčane žrtve samo za knjige, koje su im potrebne, a za maleni broj svojih bivših gojenca. Što se ostalog tiče, običaje se reći: „Dakako, da je potrebno učiti, — taj bi korak bio uspješan, — žalibože nismo za to sposobni, — manjka nam vrijeme i novac“ —, nu godine prolaze, društva se izmjenjuju, nitko ne će da poprimi i izvede najnuždnije poboljšice, pa tako ostaju slijepci u očekivanju i prijegoru. Bilo bi zaista potrebno, da dobročinitelji slijepaca nadju upute i valjano vodstvo u samim zavodima. Najvećma ogorčava, kad se tko odbija riječima: „Taj slijepac ne zadovoljava propisanim uvjetima naših ustanova — on je premlad — on je prestar — to je pitanje veoma zanimivo, ali ne zasijeca u naš djelokrug!“ Pa kad se pita, kamo bi se obratilo, dobiva se samo neizvjestan, nepodpun, donekle kriv odgovor, jer taj osobiti zavod, koji je svojim vlastitim dnevnim poslom zabavljen, ne zna sve, pa u istinu i ne može sve znati što je potrebno, da odgovara na različita pitanja.

Obćeniti zavod ima upravo zadaću zadovoljiti svim tim potrebama. Ima se zanimati sa svime što se slijepaca tiče. Stara riječ

neka mu je moto: „Slijep sam i ništa mi nije tuđe što se sljepoće tiče.“

Ovakova udruga da nije spojena sa nijednim pojedinim zavodom, jer bi se moglo dogoditi, da bi se ona više bavila ovom ili onom vrsti zavodskih pitomaca, bili sad ovi u zabavištu, glazbenoj školi, radionici ili u utočištu (obskrbilištu). Da ovakova udruga zadovolji svojoj zadaći, to mora ona sakupiti najvrjednije zastupnike svih sljepačkih zavoda. Ono da je središte, u kom se stiču sve sjajne zrake. Potreba obćenite udruge nije se jošte nikad poricala, a danas se to jošte manje može.

Izvjestaj o radu našega društva pokazuje koliko je već učinjeno za slijepce i neznatnim sredstvima. Odulje vremena obstoje takova društva u Englezkoj, Njemačkoj, Italiji, Rusiji. A sad da čujemo o francezkoj takovoj udruzi u korist slijepaca. Ako i nije bogata novcem, poput sličnih društava u inozemstvu, ali ne zaostaje u ljubavi i vrstnoći; nigdje ne postoji marljivije i gorljivije središte.

2. Uredjenje „društva Valentin Haüy.“

To društvo nije nova udruga. Ono postoji 9 godina. Njegovi življi približavahu se medjusobno, pa se malo po malo grupirali. O tom će biti govora u IV. dijelu ovog predavanja. Namjera je tomu društvu udružiti sve osobe i djela koje se zanimaju sa slijepcima. Znatan je to rad. Upravni odbor sa 30 članova razvrstao se je u pojedine odsjeke, koji si razdijeliše poslove. Takova je razdioba bila nuždna, jer u upravi nije samo ljudi plemenita srea, koja svakom nevoljniku pružaju pomoć, nego i takovih, koji su skroz proučili pitanja tičuća se sljepoće, pa tako postali mjerodavnim osobama.

Koristnije je sakupiti sve izjave koje su izrečene o jednom predmetu, nego li takov dati na razpravu tridesetorici osoba. Prema tim nazorima razdijelio se je upravni odbor u ova tri odsjeka:

- I. Nadzor i propaganda.
- II. Proučavanja i publikacije.
- III. Profilaksa, statistika i obskrba

Zadaća je prvomu odsjeku: voditi financije i račune, iztraživati najbolja sredstva, povećati društvene prihode, javna predavanja, dopisivanje, sveza sa novinstvom, objave, koje mogu narod uputiti u pravo stanje slijepaca.

Drugomu je odsjeku svrha proučavati razne sustave znanstvene i obrtne obuke, učila, sprave, orudje, popravke i razširivati

nove izume. Zanima se sa školskim spravama, da se uvedu jednolični sustavi. Ocjenjuje spise koji se imaju tiskati, bavi se posebnom tiskarom, razprodajom knjiga, te nastoji da su takove knjige što jeftinije.

Trećemu je odsjeku proučavati profilaksu sljepoće, te uspjehe objaviti, sabire statističke podatke, upućuje roditelje ob uzgoju slijepce djece, koja su još u domu, u obće brini se za sve slijepce, ako su vrijedni podpore.

Upravni odbor sastaje se najmanje jednom svake četvrt godine. U tim sjednicama izražuje se i izpitava stanje društva; odsječni tajnici čitaju svoje izvještaje, doznačuju se i razpravlja se o novčanim sredstvima, koja se traže od pojedinaca.

Odsjeci se sastaju mjesečno jedan put pa proučavaju temeljito sve predloge generalnog sekretarijata. U njihovim pomno vodjenim zapisnicima usredotočen je sadržaj svih društvenih razprava. Prema potrebi traže odsjeci mnijenje pojedinih špecialista, koji su članovi društva, da svojom izjavom pospješe rad dotičnog odsjeka.

Treći odsjek brine se o obskrbi slijepaca, a to mu danomice zadaje sve više posla. S tog razloga i treba ovaj odsjek puno pomagача; ali ih ima i marljivo upotrebljuje.

3. P r o p a g a n d a.

Ova se riječ u zadatku prvog odsjeka ne smije uzeti u užem smislu. Društvena je propaganda veoma obsežna, a amo spada sve što se tiče slijepaca.

Djelovanje se njezino proteže na sve ono, što bi moglo privući većinu da radi na uhar slijepaca. Na pr. da se slijepcima pribave što unosnije radnje; nekoji obrti da bi bili mnogo unosniji po slijepce, ali treba i pripomoći občinstva, da ga se nauče. Nekoji zavodi okorišćuju se neznanjem občinstva na štetu udruge. Oni javljaju, da oni sami mogu činiti neko dobro po stanovitu vrst slijepaca. Društvo „Valentin Haiiy“ postupa inako. Ono radi za sve do sada osnovane udruge, upoznavajuć s njima občinstvo. Za se ne traži ono prvenstva. Ono ne oglašuje u novinama ovako: „Slijepci se moraju sažaljivati. Do sada se je za nje malo učinilo. Hvala gospodinu N. N., koj je osnovao društvo, koje će jedino kraj učiniti toj nevolji, a pod konac: Čast gospodinu N. N., a občinstvo neka što bolje podupre ovo društvo.“

Naš je zadatak posve različit. Hvala Valentinu Haiiyu i njegovim nasljednicima da se tekom jednog stoljeća iole sposoban

slijepac može poučiti u intelektualnoj i obrtnoj obuci u posebnim školama, da može biti samostalan.

Kasnije oslijepeli može u mnogom slučaju naučiti kakav obrt, nu žalibože ne vjeruju svuda, da sljepoća nije nesvladiva zapreka, da bi se mogao preduzeti kakov koristan rad. Često se ustručavaju tražiti slijepčevu uslugu ili rad.

Dakako da je potrebno, da dobrotvori slijepaca osnuju i koju zakladu, te ih tako podpomognu u njihovu radu.

„Društvo Valentin Haüy“ baš je s toga i osnovano, da radi proti odnemarivanju, da usredotoči sva nastojanja, sav rad, da proučava razne zadatke koji su na boljak slijepaca, te da se brine za nje. Glavno je tajništvo uvijek pripravno na uslugu i slijepcima i njihovim prijateljima, štiteć jedne, upućujuć druge.

To je naša zadaća, koju širimo pod raznim oblicima. Pisci i novinari šire naše misli, kiteć ih na razan način u pojedinim sgodama. Odsjek ovaj uztrajan je u svom radu. Na prvom mjestu pokazuje on kašnje oslijepelim i roditeljima slijepaca, kako i slijepac može i mora koristiti; on pokazuje i obćinstvu čemu se slijepac upotrijebiti može i smije.

4. Tehničke radnje „društva Valentin Haüy“.

Do nedavna nije znao koj izumitelj koristnog aparata za slijepce gdje bi našao skup odličnih vještaka, koji bi izpitali i preporučili taj izum. Ako se je obratio na jednog stručnjaka, to je samo jedna osoba izrekla svoj sud. Ako li je predao kojemu zavodu, to ovaj ne ima tolikog auktoriteta, jer su učitelji svojom službom zaokupljeni, te im ne dostaje vremena da prave pokuse. Tada se mora u gdjekojim slučajevima tražiti savjet bilo u knjižnicama, bilo u sljepačkom muzeju, da nije dotično pronašašće već poznata ili po kojem društvu već proučena stvar.

Odsjek za študije i publikacije „društva Valentin Haüy“ baš je skupina za ovu špecijalnu znanost, ona je tiflogijskijska akademija. Ovaj odsjek imade špecijalista, koji su proučili raznovrstne sisteme i aparate i proučavaju sve, što zasjeca u njihovu struku.

Upliv je društva velik. Dobrim savjetima pomoglo je mnogim izumiteljima, uputiv ih na praktičan put, druge je odvratilo od bezuspješna posla.

Osobit rad posvjećuje društvo raznim knjigama za slijepce, da se prodavaju u što manju cijenu. Knjige za slijepce još su uvijek znatne cijene. On n. pr. plaća 7—8 for. za knjigu, za koju

videći plaća 40—60 nvč. Radi takove cijene kupuju slijepci samo one knjige, koje su im neobhodno potrebne, kao n. pr. knjige glazbene struke. Svoje nazore i svoj rad obznanjuje društvo u svom časopisu „Valentin Haüy“. Slijepce pako upućuje i sdružuje „Louis Braille“, a prilogom ovog lista „Revue Braille“ upoznaje slijepce sa napredkom ostalog svijeta. „Biblioteka Brailleova“ postala je iz gornjeg uzroka 1886. Iz nje si posudjuju slijepci razne knjige, da se njima zabave u prostim časovima ili opet štogod pouče.

Knjige za ovu knjižnicu priredjuju prepisavanjem mnogi dobrotvori, o kojima nam je nešto reći.

Broj takovih vrijednih pomoćnika umnožava se danomice, pa se nadamo, da će se polag potrebe i povećavati. Prepisivanjem čine naši kopisti propagandu u korist slijepaca. Mnoge gospodje hotomice ostavljaju ploču, šilce, započetu knjigu; dakako da ti tvrdi papiri, popunjeni sa osobitima točkama pobudjuju pozornost posjetnika. Pita se za njihovu porabu, te se pruža prilika našim milim prepisačima da se iztaknu kao apoštoli sljepačke stvari. Oni tumače kako se i zašto se obučavaju slijepci; koje obrte mogu naučiti, oni govore kako im se može pomoći na shodan način; da kupuje njihove radnje.

Ovakovim postupkom dobivaju slijepci mnoge glasovire na popravak i mnoge učenike, da ih poduče u glazbi. Tim načinom prodaje se i mnoga roba iz našeg skladišta. (Ovo društvo imade prepisivačica i iz najotmenijih krugova. Svaki prepisivač ili prepisivačica odabere si koju knjigu, koju želi prepisati. Društvu se za tim javi, a ono dade potrebitu spravu. Razumije se, da se takov mora prije dobro uputiti u Brailleovu abecedu. Ur.)

Dobivamo i darove. Veletržci papirom daruju nam papir; nekoje tiskare prikazuju nam prvence svojega rada. Ostavi li nam koj slijepac knjige iza smrti, to ih razdijelimo bilo zavodima, bilo slijepcima!

Ako je i „Brailleova knjižnica“ u Parizu, to nije ona samo za pariške slijepce. Do 20 svezaka šalje se tjedimice u pokrajinu ili u strane zemlje. Na stanovite dane šalje se sanduk knjiga u takov grad, gdje je neki broj naobraženih slijepaca, da ih prouče, ne plaćajuć za to ništa. Iza nekoliko tjedana pošalje se drugi sanduk knjiga, a prvi se odpravi u drugi grad. „Knjižnica Valentin Haüy“ imade opet sbirku raznih radnja, koje zasjecaju u sljepačku struku, pa se njome može dobro okoristiti svaki špecijalista. „Muzej V. Haüy“ osnovan je 1886., a imade po prilici 2000 predmeta. U njem su stvari koje su se rabile ili se rabe kod intelektualne i

obrtne obuke. Ovakova kujižnica i muzej omogućuju, da se čovjek brzo uputi u ovu ili onu stvar, a da ne mora proputovati razne zavode po raznim zemljama.

5. Profilaksa i statistika.

„Društvo V. Haiiy“ ne radi samo o tom, da slijepcima pomogne, nego radi i o tom, da se sljepoća umanjí. U tu svrhu izdalo je dijelce: „Naputak majkama, da očuvaju novorodjenče od sljepoće.“ Ovo dijelce razdaje se na sve strane, a u nekim mjestima daje se svakoj osobi, koja najavi porod. Društvo sabire dalje razne podatke o stanju slijepih obrtnika, koji je obrt unosniji itd.

6. Obskrba.

Obskrba je slijepaca kruna svemu radu. Bez nje je neplodna i najbolja obuka.

Društvo „V. Haiiy“ obraća svoju pažnju i na obskrbu slijepaca, a to tim više, što je malo zavoda, koji bi se brinuli za odpuštene pitomce.

Misli se, da se daje zaštita, a ono se daje podpora. Podupirati i zaštititi nije svejedno. Drugo je vrednije od prvog. Laglje je dati novca, a na dalje ništa ne misliti, nego naći rada, dati savjet, preporučiti, riječju: neprestance pratiti slijepčev život.

Posebno nam znanje ne treba, ako dajemo novca, ali davajuć zaštitu, žrtvuje se puno vremena, nameće se puno briga. Istina je da će darovatelj steći više laskave hvale, nego li onaj, koj daje savjet i zaslužbu.

Zadaća je društvu „V. Haiiy“ davati zaštitu, a ne podporu. Ono ne dijeli puno novca (a zna i zašto), ali si daje puno truda, pokazuje puno dobre volje i mara, česa — hvala Bogu — ima u obilju. Pravo se veli: „Nije najveći dobrotvor onaj, koj najviše daje, nego onaj, koj bolje daje“. Na umu nam je i Delessertova izreka: „Siromakom se najbolje pomaže, kad im se omogući, da si sami pomognu“.

Tako postupamo prama onima, koji se mogu uzdržavati sami ili uz pripomoć. Drugima nastojimo otvoriti vrata utočišta. Društvo sdružuje tiflofile (Typhophile), ali sdružuje i slijepce, te čini iz njih tiflofile. Ono potiče imućnog slijepca, da se u dokolici zanima sa siromašnim slijepcem. U časopisu „Louis Braille“ čita se više puta, kako si slijepci međjusobno sami pomažu. Ima ih, koji druge uče čitati i pisati, da i raditi. (Da se slijepci sami međjusobno

pomažu, nalazimo u Englezkoj, Danskoj i Ruskoj, a u zadnje vrijeme početak je i u Njemačkoj. Da pako slijepac slijepca uči i obrt iz dobre volje, čini se to samo još u Danskoj. Dapače oni u toj zemlji obučavaju i videće. Ur.)

Naše društvo crpa korist i iz dobrotvornih zaklada, koje su s njime u nekom odnošaju. Tako n. pr. „L' oeuvre des faubourgs“ prima obitelji slijepaca, koje mi preporučamo. Naši su koraci raznoliki i mukotrpnji, a nije ih moći nabrojiti, nisu uvijek ni uspješni. Dobro se čini radi dobra. Gdje bi ostala zasluga, kad bi nam svaki korak uspješan bio? Medju inima velika je poboljšica i ta, što je društvo uspjelo, da su sva željeznička društva dala tu polakšicu, da se pratioc slijepčev u stanovitom razdobju badava vozi, ako onaj, kojeg vodi, ide po svom obrtu. Razdijeljeno je 184 takovih bezplatnih karata medju 95 slijepaca.

Z a k l j u č a k.

Udružiti sve osobe i udruge koje se bave sa slijepcima; proučavati, uporabiti i razširiti sve što je na boljak njihovoj obuci; domoći neukima do praktične poduke; naobraženima naći zasluzbe; riječju, sve vrijedne slijepce zaštićivati: to je svrha „društva Valentin Hallij“.

Nekoji bi sve iziskivali, zahtjevali od vlade, kao za slijepce, tako i za videće. Sve, što god vlada čini, lagano se primiće kraju. Kršćanska ljubav nalaže nam raditi na tom velikom djelu za boljak sudbine slijepaca; ne da od vlade ništa ne tražimo, nego da ne tražimo sve. Odakle onda novac, kojega mnogo treba? Ima i ovdje darežljivih ljudi.

Bolje je nastojati, da se ukažemo vrijednima rijedkih darova, nego li gramziti za njima. Bogatstvo je samo onda trajno i koristno kao kod djela milosrdja, tako i kod pojedinaca i cijelih naroda, kada se malo po malo privredjuje radom i kada se pokazuje kao Božja plaća za trajno nastojanje.

Dobrotvorne udruge ne trebaju mnogo imetka da provedu šta velikog, jer bogatstvo nije sve, a djela milosrdja, kao i sreća pojedinaca izyire iz čistijeg i svetijeg izvora.

* * *

(Pripomena uredništva.) Cijenjeni čitatelji upoznali su se sa radom u korist francezkih slijepaca. Mislimo, da ne će škoditi, ako se sada osvrnemo i na naše okolnosti. Istina je, posebnim se društvom ne možemo pohvaliti, ali zato ipak nije kod nas sve tako

pusto, kako bi čovjek u prvi mah pomislio. Kako je to tek novo polje kulturnog nam rada, ne možemo se podičiti sa velikim stvarima, ali ipak je nešto tu, što nam podaje, bar neku utjehu.

Čuli smo da je upravni odbor društva „V. II.“ podijeljen u tri odsjeka. Prvom je zadaća: nadzor i propaganda. To se vrši i kod nas, ako i drugim načinom. Pazimo naime, da se kod nas ne uvuku krivi nazori ob uzgoju i obuci slijepaca. Dogodi li se to, eto nas odma sa uztukom. Da propagandu tjeramo u korist naših slijepaca, dokazom je i naš list, pa i posljedna izložba u Zagrebu. Da se kod nas radi o proučavanju i o publikacijama, ne treba dokaza. Što društvo „V. II.“ imade u velikom, imademo mi u malenom. Svoj „sljepački muzej“ imademo, a u njem raznovrstnih knjiga, nešto učila i drugih stvari vrijednih ipak koju stotinicu forinata. Ne možemo reći, da se kod nas ne radi i na profilaksi, statistici i obskrbi.

Pokojni dr. Selak bavio se je profilaksom, što dokazuju njegove radnje o Blennorrhoei neonatorum i Trahomu, a da se nije tako rano preselio u vječnost, zaista bi i više toga učinio. Sgodnih naputaka za majke podali smo i mi i to tri puta, ali se je naše novinstvo slabo odazvalo našem glasu, jer ih je malo, koji su donijeli ovakove upute. Mirovati ne ćemo, pa ćemo si već naći put, da nam se ostvari i ta želja.

O našoj statistici slijepaca možemo se najpovoljnije izraziti, jer ona u ničem ne zaostaje za ostalim i najnaprednijim narodima, što je na čast g. Zoričiću. Uvažuje li se još nekoji naši predlozi, da se naime statistika slijepaca provede naknadno po samim liječnicima, obzirom na nekoja pitanja, to bi pretekli mnoge narode. Obećano nam jest, pa se nadamo, da će se i izpuniti. I obskrba je tuj. Poznato nam je, da kod nas još i danas slijepac slijepca uči guslati i pjevati, da si bar nekim načinom privrijedi svakdanji krušac. Ovdje ne smijemo prešućeti i „Božićno drveće“ koje se godimice daje u Zagrebu nastojanjem nekolicine plemenitih ljudi, a daruju se mali slijepci koječime.

Osim toga je i nekoliko naših slijepaca u raznim zavodima, bilo na trošak zemlje (1), pojedine občine (1) ili koje zaklade (3).

Kad bi i mi imali skup odvažnih i zauzetih ljudi, mogli bi više toga nabrojiti, ali što nije, može još uvijek biti. Dao Bog uskorilo se!

Praktična uputa.

III. dio.

Slijepac u nižoj pučkoj školi.

Priobučuje Stj. Širola.

(Konac.)

5. Z o r n a o b u k a .

Zorna obuka tvori svojom naučnom gradjom, oblikom, jednom riječi svim, prelaz iz domaćeg u školsko obrazovanje, ona je n a r a v n a p r i p r a v a p r a v e š k o l s k e o b u k e. Ona podražava sve duševne sile, te ih usavršava, da budu djelatne, jer će take trebati kod obuke; ona podava djetetu sva ona predznanja, na koja se upiru svi učevni predmeti u školi. Već u zornoj obuci predleže početci vjeroučne, jezične, računstvene, zemljopisne, prirodoslovne itd. obuke; nju valja vazda upotrebljavati za razvoj prvih pojmova. — U kratko: Zorna obuka jest temelj, na kojem se gradi cijela učevna sgrada..

Ta obuka je po slijepca mnogo važnija, nego li po zdravo dijete, upravo s toga jer mu manjka vid (zor). Treba da sva sila raznih objekata predje kroz njegove ruke, valja mu prikazati i reći njihove sastojine, oznake itd., da si može stvoriti pravu p r e d o č b u (predstavu) o predmetima, koji ga okružavaju. Ako se važni taj posao propusti, tada će si slijepac po onom, što je čuo (a nije opipao) stvoriti tek f a n t a s t i č n e p r e d o č b e, pojedinih predmeta, kaka u sбилности ni ne obstoje.

Pri zornoj obuci valja opipu priskočiti u pomoć njuhom, okusom i sluhom Glavno, na što treba da učitelj pazi, jest: da nastoji i bdije savjestno, da li će njegov slijepi učenik točno i pravo, valjano stvari opipati. Imade vrlo malo djece, koja bi to razumjela (to se je opazilo kod primanja u sljepačke zavode), ili pipajući hvataju pre jako i prebrzo, — no utiske opipane kombinuje duša tako brzo kao one vida, — ili u obće ni ne ume opipati, jer su im prsti preukočeni ili pak premeki. Uzrok tome nalazimo u nemarnosti domaćega uzgoja, u nazrijevanju, da slijepo dijete ne ima sposobnostih, da se naobrazi i da se je već rodilo za nesreću. Slijepo dijete mora da prožive prve godine svoga života u kakom kutu sobe. Ondje mu je svijet —, ondje zapušteno sjedi tek kao predmet sažaljevanja. Vrlo rijedko, da bi mu kogod dao u ruke igračku. Ako je dijete mirnoga temperamenta, tad mu ruke vise niz tijelo kao da spavaju, tako se ne

razviju mišice, pa prsti ostaju negibivi i ukočeni. Ovakovo dijete priučiti na opip vrlo je teško; dijete izpruži prste preko predmeta, no ne osjeća posve ništa. Tek nakon nekoliko godina i to tjelovježbom može se postići, da mišice u ramenima ojačaju i prsti budu gibljiviji. — Kao što ovdje sprječuje opip napetost i ukočenost prstiju, tako biva isto i u protivnom slučaju t. j. ako su prsti premeki i pregibki — U slijepcu je nagon za gibanjem i radnjom isto takav, kao i u zdravu djetetu. On se ne usudjuje izaći iz svoje sobice, pa nastoji da tu udovolji svome nagonu za gibanjem. — Vrta se, okreće rukom oko ramena (kruži njome), okreće glavu — proti svjetlu — lijevo ili desno, lupa rukama, maše i giblje šakama i prstima ovamo ili onamo, mahne sad lijevom sad desnom rukom mimo oka, da se mijenja ono slabo svjetlo s podpunom tamom. Ako mu je i ta podražica slaba, a ono tura prste u oči, zabode dapače prst pod jabučicu oka, da mu jače godi . . . Tim zlim navadama, koje je vrlo teško odučiti, postaju prsti meki, gibki, skoro spužvasti tako, da im posve ponestane snage za kakim nježnijim opipom. Tu se preporuča tjelovježba i kretnja u svježem zraku.

Što se tiče učevnoga puta kod zorne obuke, to je taj vrlo dobro poznat svakome učitelju. Preduzimalje se zrijeње i opisivanje predmeta, koji nas okružuju: škola i školski namještaj, stan, čovječe tijelo itd. . . . Praktični postupak kod zorne obuke posve je jednostavan. — Učitelj pokaže zdravoj djeci uzmimo stolac, slijepca pak izvede do stolca i dade mu opipati sve dijelove. Za tim mu pokaže noge, sjedalo, naslonjalo itd., te upozori da li je obojadisan ili nije itd. Učitelj razlaže tako i opisuje slijepcu predmet, no to prate i slušaju podjedno i ostala zdrava djeca, koja dotične dijelove predmeta i sam predmet zriju svojim očima. Pri opisima prozora, vrata itd., može se udesiti, da slijepac stane na stolac, da laglje opipa itd. To ne će krnjiti pozornosti ostale djece, nego će ju dapače držati u napetosti, jer će im se u duši poroditi pomisao: „O, kako smo mi sretni, što vidimo sve oko sebe. Hvala Bogu!“ . . .

Učitelj će svog slijepog učenika u prosto (izvanškolsko) vrijeme povešti izvan školske sobe po drugim dijelovima školske sgrade i oko nje, svagdje će slijepac pipati, da ne bude stranac u svom drugom domu. Odvest će ga i u vrt, te mu pokazati zeline, grmlje, drveće, govoriti o znamenitosti istoga, o koristi itd., a slijepac će njuhom i opipom razlikovati ružu od ljubice; slijepca valja upoznati s domaćim životinjama, koje će on razpoznavati po

njihovim različnim glasovima, upoznat će ga s raznolikim gospodarskim i ratarskim orudjem, sjemenjem itd. Sjemenje će moći slijepac razpoznavati uz opip i okusom; on može sjemenku i izgriziti itd. — Razumije se, da će mu se dati u ruke i upoznati ga s raznim mjerama, utezima, a pokazati i novac; — ovaj posljednji upoznat će on opipom i sluhom, po veličini i kovi — srebro zveči jasnije od bakra, ovaj jasnije od zlata. — Učitelj će izvesti slijepca van, u tu božju narav, te ga tu upozoriti na raznolike stvari. On će vrlo dobro upoznati već po kretanju, je li mu na putu drvo, kamen, kuća, plot itd. po zračnim valovima i svojim čustvom (das Gemeingefühl). — Pripovijesti, kojima se popraćuju opisi pojedinih predmeta kod zorne obuke, osobito će zanimati slijepca, a mi znamo, da se pripovijedkama i mnogo postizava. (Vrlo je dobro ako učitelj uputi po kojeg boljeg učenika, da donasha slijepcu razne predmete i na njegove upite po mogućnosti odgovara. Djeca će to činiti sa osobitim veseljem. Dogodit će se, da mu ne će moći odgovoriti na gdje koje pitanje. Za taj slučaj neka učitelj slijepca upozori, da se na nj obrati, što nikad propustiti ne će. Mnogo obćenje sa dobrim i naprednim učenicima olakotit će učiteljev rad u velike. Ur.)

6. S t v a r n a o b u k a.

a) Zemljopis i povjest.

Kao učevna sredstva za zemljopis treba za slijepca razne modele, zemljovid i globus.

Kod uporabe globusa valja da slijepac kažiprstom lijeve ruke vazda drži jednu određeno mjesto, a odavle će desnom rukom tražiti dotična mjesta i objekte, koji se traže.

No tih sredstava mnoge pučke škole ne imaju. No tome je lako doskočiti. Učitelj može pripremiti iz ljepenke reljefnih zemljovida. Ako se raztopi i natare u posudici sadra ili tuš u Gumi arabicumu, može debelim perom nacrtati rijeke, gore; nacрте mjesta, zavičaja, kotara itd. U take se zemljovide crta samo ono, što je najvažnije. Medje se točkaju (•••••), gore se crtaju (<<<<<), željeznice se rišu prekidanim crticama (— — — —), ceste crtama i točkama (— • — • — • —), rijeke uzporednim crtama (=====, što označuje ujedno obje obale), a gradovi se označuju debljim točkama (⊙) ili malim krugovima (○). Ili se sve to može nacrtati razredjenom gumom, pa onda risarija pospe smrvljenim pečatnim voskom. Ako se to malo ogrrije imat ćemo kartu za slijepca, koji

će moći izbočene crtarije opipavati. Mi si ne možemo ni pomisliti zemljopisne obuke pri slijepeu bez takih karata. Dobro obučavani slijepac znat će vazda pogoditi mjesto, tok rijeke, položaj gore itd.; ta znamo da i zdrava djeca znadu zakriti oči i reć bi napametno tražiti stanovita mjesta.

Razne formacije tla može učitelj predstaviti slijepeu pod prstima, dokle ostaloj zdravoj djeci crta na ploči. U tu svrhu može uzeti gnjecave zemlje, koju primjereno nakvasi uljem; ta masa ne će otvrdnuti, pa se iz nje može načiniti oblik huma, brijega, zaravanka, klanjca itd. Sgodni modeli naravno da će učitelju olakotiti posao. Može si ih sam prirediti iz sadre. Slijepac će po modelu lako sam patvoriti druge.

Obuka u zemljopisu počinje naravno sa zavičajem. Učitelj može kadkad povesti slijepca sobom na šetnju te ga upoznati sa tлом. Može ga odvesti do potoka ili rijeke, baciti tu kakov kolčić u vodu i dati mu da i dijete stavi kakov štап u vodu, te ga tako drži, po čem će ono brzo zamjetiti smjer toka vode. Sad mu može učitelj razložiti lijevu i desnu obalu, te mu pokazati pijesak, mah, travu ili grmlje, što već uz obalu i na obali ima i raste.

Upozoriti ga može na razliku med grabom, potokom, rijekom; lakim i brzim tokom vode, na vode stajačice i tekućice itd. Učitelj će odvest slijepca i na kakov brježuljak; time, što će se dijete uzpinjati i ponešto umoriti, stvorit će si jasni pojam o „brijegu“; a na glavici brijega lasno će zamjetiti, da je ondje zrak čišći, da se više giblje, nego li dolje na podnožju brdeljka. Pri toj se sgodi može doći do viševrstnih opazaka. Učitelj će povesti slijepca kroz šumu; tuj će on srkati posve drugi zrak, čuti će šušanj i gibanje vrhunaca i lišća, zamjetit šumsku tišinu, slušat cvrkutanje ptičica, romon šumskog potočića itd. Znatiželjan slijepac pitat će sad za ovo, sad za ono, što će već njegovu pozornost pobuditi. Bude li ga tako učitelj višeputa poveo po njegovoj užoj domovini, tad će brzo znati dovesti u sklad ovo s onim, što će napipati na karti u školskoj sobi.

Imamo li razne modele za fizikalni dio zemljopisa bit će obuka i zanimivija i uspješnija ne samo kod slijepca, nego i kod ine djece.

(Kod obuke u povjesti jednoličan je postupak. Čim je tumačenje življe, tim će slijepac radje slušati. Kad bi naše pučke škole imale sbirku raznih historičkih predmeta, dakako da bi i po slijepca i po inu djecu bolje bilo. I koliko bi i zanimivija i poučnija bila obuka u povjesti, kad bi n. pr. kod knjigotiskarstva

imali razna slova, drvena i lijevana itd. Modeli starih strjelica, tvrdjava itd. itd. dobro bi došlo. — Nije toga još ni u Nje načkoj, pa kako bi kod nas bilo! Ur.)

b) Prirodopis i prirodoslovje.

Knjigu naravi, u koju je Bog jakim crtama svoje mudrosti, dobrote i svemogućstva bilježio, raztvoriti pred slijepcem nije tako teško, kako se u prvi mah pričinja. Da ju ostavimo pred njim zatvorenu, značilo bi griješiti protiv njega i žalostni mu obstanak još većma izolovati.

Kao učevno sredstvo služi priroda sama, pa ako ne bi ova pristupna bila, pomoć ćemo si nadjevenim životinjama i modelima.

a) *Životinjstvo*. Obuka je u životinjstvu laka. Slijepac opiplje živu ili nadjevenu životinju — naravno pod rukovodstvom učitelja, — dočim ju istodobce zdrava djeca zriju, a učitelj razlaže. Slijepac će primjerice točno zamjetiti, da je dlaka u mačke meklja, nego li ona u psa, da joj je glava okrugla, dočim je ona psa dugoljasta, — on pipa gubac, broji zube, na nogama opipava čaporke, pandje (jesu li oštrije, tuplje, jače ili slabije zavite). Pa i boja pojedine životinje može mu se naznačiti, ako se posebice životinja njome iztiče, ili razlikuje od druge koje životinje. Upozoruje se na tjelesni ustroj životinje i na način njena života.

Naravno, da valja učenika upoznati i sa životinjskim glasovima, kojima se pojedine već životinje glasaju, te se prema tome i imenuju. Spomene se, kako je Bog obskrbio i najmanju životinju i kako se za nju brine. Eno, grobar unaša jajašca u strvinu, da se mladi, koji će se iz jajašca izvaliti, mogu odma hraniti; leptiri nesu jaja na listiće, koji se sviju, da im bura ili kiša ne pači, pa gusjenice odma hrane nadju itd.

Kod p t i c â razaznat će slijepac lasno opipom posve točno, je li kljun kratak, odebeo, tanak i dulji, zavit jače ili manje, kake su noge, prstići, pandje itd. Učitelj će oživiti interes učenika, bude li pitao n. pr.: „Čemu orlu oštar vid, jaka krila, jake pandje? Zašto imadu močvarice duge noge i kljunove? itd.

Zmiju, ribu, kornjaša, leptira i sl. lasno si učitelj dobavi i upotrebi kao učevno sredstvo, da slijepac dobije i o tijem životinjama kakov pojam. Ako nam nisu pri ruci koje životinje; lako ih predstavimo slijepcu kojom poznatijom; n. pr. slijepac već poznaje mačku, posve lako možemo dovesti u sklad s pojmom mačke pojam o „lavu“.

Način života, korist ili šteta i slična svojstva imaju se kod svakoga opisa tako udesiti i razložiti, da ih slijepac dobro upamti.

Ako su preparirane životinje posute arsenikom, ne smiju se dati djetetu u ruke, jer bi mu se mogle i najmanje rane na rukama otrovati i na zlo uzeti!

b) **Bilinstvo.** Za tu granu prirodopisne obuke moći je za cijelo u svakoj pučkoj školi posve lasno dobiti nužna sredstva. I onako se preduzimalju najvažnije, domaće biline (hranive, uresne, ljekovite i otrovne). Slijepac opipava da li je korjen čupav, gomoljast, podanast itd., da li je stabljika zelina ili drvena; da li je list okrugao, srcolik ili dugoljast, nazubčan, gladak ili narojtan itd.; da li je gladak, hrapav, dlakav itd. On će razaznati cvijet i njegove dijelove. Ako mu blazinice prsta nisu dosta nježne, neka piplje jezikom — ili ustnama, — no te ne smiju biti ni odviše vlažne ni odviše suhe. Nazubčan list će n. pr. brzo prepoznati, ako okrajkom povuče samo preko svojih ustana. Pa i miris i tek pojedinih bilina doprinijet će mnogo lagljem upoznanju istih, o tom nas uvjerava cvijeće, pa pelin, kiselica i dr.

Odatle se u kratko vidi, da se slijepac može uputiti u bilinstvo bez teške muke zajedno sa svojim zdravim sudruzima. O kakom botaničkom sistemu ne možemo podrobno da govorimo, dosta je da označimo glavno pojedinih biljevni grupa.

c) **Rudstvo.** Rudstvo nam daje doista mnogo poteškoća; no ipak nešto se daje postići.

Mora da se ograničimo opet tek na četiri slijepčeva osjetila. Nekoje će rude razpoznavati okusom, nekoje njuhom, a nekoje opet opipom i sluhom.

Sol, salitar, alaun itd. razpoznat će okusom; sumpor, vapno, zemlju i dr. — njuhom; kovi (novac) razlikovat će po zvuku; — mastilovke prepoznat će opipom i njuhom. — Glavno što nauči, naučit će opet opipom; slijepac će znati, da li je ruda surova, hrapava, kakova je oblika, je li kovina ili nekovina — sve svojim opipavanjem. Moći ga je uputiti i u tvrdoće ruda, ako jednom o drugu ili drvom, iglom, noktom crta.

Obučavajuć slijepca u prirodoslovju, upoznati ćemo ga sa najznamenitijim prirodnim pojavima. On će prisustvovati obuci zajedno sa zdravom djecom. Prirodni pojavi, jednostavni eksperimenti treba da su vrelo, odakle se crpi ta nauka. Pojedine aparate opipat će slijepac, valjat će ih — bude li to moguće — razstaviti pred njim, isto tako sastaviti i onda tekar eksperimentovati.

Eksperimenti s munjilom osobito mu se sviđaju. On čuje prasak munjevnik iskara, osjeća trzaj, ako se elektrizuje, što vrlo rado čini.

Upoznati nam je slijepca u obće s aparatima, koji su u životu češći.

Razlagati slijepcu o svjetlu, ostaje kolik pravi zvuk. No što je najpotrebnije i najvažnije u nauci o svjetlu, mora se reći i slijepcu.

7. Pjevanje.

Učevni način isti je i za slijepca. Osobita sklonost k pjesmi dovesti će ga dotle, da će se veoma radovati onom času, kad se imade pjevati, a i sam će rado i često pjevuckati.

U gradovima se negdje obučava školska mladež i u glazbi — kao vanredni predmet. Jesu li roditelji mogućni, neka mu dozvole, da se poduči i u glazbi i to onim glazbalom, kojemu najviše nagingje. Napredovati će vrlo lijepo, ako samo tanak sluh imade. Razumije se po sebi, da se sva obuka temelji na pamćenju. Učitelj će pred slijepcem nekoliko puta odigrati svaku vježbu, a slijepac će opetovati dok se ne nauči, jer si našima kajdama ne može pomoći. Glazba će mu biti vjeran drug kroz sav daljni život ili da ga u tuzi tješi ili da mu prikrati časove.

8. Tjelovježba.

Tjelovježba je slijepcu nuždnija nego li zdravome djetetu, jer je razvoj njegova tijela većim dijelom zaostao, mišice su mu slabije, a vrlo često boluje, ma bilo na ičem. Vježbe na spravama, na preči, ručama, ljestvama itd. neka izvadja, u koliko se to od njega može zahtijevati i to samo jednostavnije vježbe. Neka učestvuje i u igrama sa zdravom djecom, a pri tom ga valja i uputiti na opreznost, koja je njemu najpotrebnija. Valja ga priučiti, kako da sagiblje trupom, kako da giblje rukama i nogama, a naravno da će ga učitelj odučiti kakoj nespretnoj kretnji, koju je možebiti opazio na njem.

9. Gospodarstvo.

U prvi bi mah čovjek mislio, da se slijepac ne može poučiti u gospodarstvu, ali imade i naših seljaka — slijepaca, koji će nas o protivnom uvjeriti. Mnogo toga naučit će se slijepac slušajući. Imade li škola sbirku sjemenja, moći će se slijepac naučiti razli-

kovati razno sjemenje opipom, a gdjegdje njuhom i okusom. Sa raznim gospodarskim bilinama takodjer će se lako upoznati samo treba i ovdje polagano ići i preuzeto što češće opetovati. Uspjeh veselit će nas i same.

Cijepljenje, okapanje i prekapanje ne ćemo ga učiti, ali ga možemo naučiti plijeviti uz vrpce sijati i saditi bez velike poteškoće, a tako i gredice praviti. Svaki će rad obavljati najvećim veseljem, a to će učitelju biti najveća i najugodnija plaća. Svjestan će si biti, da je digao zapuštenog stvora iz praha i nekako ga bar osovio na vlastite noge.

U pčelinjak zači bojat će se, kad saznade, da bi pčela mogla ubosti, ali će opet s velikim veseljem slušati njihovo zujanje. Slušajući predavanje o stočarstvu imati će drugi pojam o koristi i njezi razne stoke, pa ako je seljak, tad će kasnije osobitom pomnjom njegovati i dvoriti stoku kao i ini čovjek.

10. Ručni rad.

U našim se školama ne njeguje ručni rad onako, kako bi se imalo. Na mnogim i mnogim seoskim školama ne njeguje se ženski ručni rad iz poznatih nam uzroka.

Gdje se djevojčice obučavaju u ručnom radu, tamo će se moći i slijepa djevojčica naučiti kačkati, plesti i veziti. Nauči li se samo kačkati i to je dovoljno, jer je bolje išta nego ništa.

U nekim školama dječaci pletu šešire, rezuckaju razne stvari, pa će se i slijepac rado primiti takovog posla. S početka bit će vrlo nespretnan, ruke će mu biti preslabe, no malo po malo nestati će i toga.

Ako bi gdje bila košaračka škola, to bi se u njoj mogao naučiti i slijepi dječak i djevojčica plesti košare, pa bi si tako bar nešto zasluživali.

Moguće da bi mu se sгода pružila da bi se mogao podučavati u modelovanju. Tu sgodu ne treba propustiti.

O modelovanju rečeno je kod oblikoslovja.

Dodatak.

11. Vježbe u pamćenju.

Pamćenje se ima u slijepaca osobito vježbati; oni su na nj mnogo više vezani, nego li ljudi zdravih očiju. Zdrav će čovjek stvoriti odma predočbu o nečem, dočim to nije tako lako slijepcu; čovjek zdravih očiju razpoložuje velikim izborom knjiga, a slijepac

ne. Pamet valja da je slijepcu riznica, u koju je pomno pohranio sve, što je kada čuo, slušao ili učio; ona mu je u neku ruku oružarnica, iz koje će vaditi oružje, koje će kadikad nužno trebati moći.

Skupna obuka jest slijepcu vježba u pamćenju. On prihvaća predstave, pojmove poredjuje jedan pored drugoga, da ih u istom redu opet pobuditi uzmogne. U svojoj tišini i samoći on je više duševno djelatan, pogled mu je odbit od svijeta i okrenut više k njegovoj sobstvenoj nutrinji; on promišlja ob onom, što je čuo, pipao, sve to u sebi preradjuje i u svoju pamet ucjepljuje, pa i zadrži; — zato se i pravom veli, da je u slijepaca pamet — vjerna!

Na osnovu upravo netom navedenoga valja slijepcu sve jasno, svatljivo i razumljivo razlagati, pa se ne smije prijeći dalje k drugoj gradji, dokle se stara dobro ne prouči. U slijepca je pamćenje tako razvito, da je kadar i najveće pjesme dugo pamtiti. O tom nas uvjeravaju najviše naši slijepci. Tko je sačuvao svu silu narodnoga blaga, pjesama, pripovijesti i rečenica? Tko pjeva uz javor-gusle pjesme o junaku Kraljeviću Marku i njegovu šarcu vile-nomu? Naši slijepci! Poznato je, koliko je tisuća stihova narodnih pjesama pobilježeno baš iz ustiju slijepaca. To je dovoljan dokaz, kako oni mogu da pamte i to dobro pamte.

U školi ćeš maloga slijepca učiti pjesmu ili štivo na pamet (na izust), ako odrediš, da u izvanškolsko vrijeme dodje k njemu koji od valjanijih suučenika, pa da s njime opetuje zadaću. Neka mu često pročita koje štivo iz kakove valjane knjige, koju učitelj dade iz „učeničke knjižnice“, — slijepac će točno pripovijedati za tim sadržaj čitanoga.

12. O b u z g o j u s r c a .

Obće je poznato da su ljudi, na kojima se nalazi kakova tjelesna mana, više manje obično razdražljive naravi. — U slijepaca valja razlikovati one, koji su od poroda slijepi ili su za rana oslijepili i one, koji su oslijepili poslije, te su već usvojili dobrani niz raznih predočaba. Ovi potonji obično su žalostni i tužni, vole osamu, te dobro spoznaju svoju nesreću. Znađu bo što su izgubili gubitkom vida. No uza to su ipak dobroćudni. Oni prvi ne imadu te samospoznaje, pa ako ih tko i upozori na njihovu nesreću (što je vrlo nespreno i nerazumno), to je oni ipak ne shvaćaju; s toga su oni u prkos svojoj nesreći vedri, veseli, a često i

razuzdani. Slijepci, od poroda slijepi, razdražljivi su, naprasiti, često i zlobni, nepovjerljivi i lukavi.

S onima, koji su kasnije oslijepili, valja vazda postupati vrlo ljubezno, pa ih gdjekad nastojati udobrovoljiti; oni treba da uvide, kako ih žalimo, da im znademo za boli, i da nas one bole. Dašto da ćemo slično postupati i s onima, koji su za rana oslijepili; no kod njih treba da se čuvamo srdjbe, a i nje same odučavamo od srditosti, zlobe itd. Pri tom se lako gubi svaka uztrpljivost, no odgojitelj slijepaca ne smije da ju izgubi; slijepac bo često sam ne zna što radi, on ne vidi, kako se njegovo ponašanje dojmlje drugoga. Treba samo razdraženost suzbiti mirom, jadrjivost — blagošću, zlobu — ljubavlju; slijepac valja da to zamjeti na uzgojiteljevu glasu — tako, da opazi, kako je svojim ponašanjem razžalostio svoga učitelja. Kad se je slijepac umirio, treba ga upozoriti, kako se je gadno ponašao, a valja govoriti, da se dirne u srce. On će tada doći do uvjerenja, da je uradio zlo. Iz praznih će mu očiju probiseriti suze žalostnice i molit će za oprostjenje, obećavajući da će se popraviti.

Ovdje mogu vrlo dobro poslužiti i dobre knjige, u kojima je govora o slijepoj ili nesretnoj djeci (ili primjeri iz sv pisma, n. pr. Job, Tobija). Učitelj će odrediti jednoga od boljih učenika, kojemu su oči zdrave, da na glas čita; njemu će se taj posao povjeriti u ime nagrade. Sgodni će primjeri dirnuti slijepca u srce, poučiti, kako mu je snosljivo podnašati sudbinu, a konačno i potaknuti, da uzorne primjere u svome životu nasljeduje.

U obće valja da bude učitelj u užem i stalnom obćenju s roditeljima slijepoga učenika, i da si bilježi njihova izkustva i opažanja, a gdje bude od potrebe da ih u koječem uputi i pouči. I drugu će učitelj djecu češće upozorivati (govorimo o školi, koju polaze djeca zdravih očiju, a medj njima je i slijepaca), da ljubežljivo susreću svoga slijepoga suučenika, da ga ne izsmjehuju, u njegovoj blizini da ne šapću, da mu budu u svako doba od pomoći, da si upišu u zasluge, ako mu uzmognu izkazati kaku ljubav prema onoj Isusovoj: „Što god učinite svome bližnjemu u moje ime, meni uč niste“ . . .

Spomenusmo dobre knjige kao pomagalo, kojim se najlaglje najsgodnije može raditi u uzgoju srca. Valja medjutim da primjetimo, kako se treba čuvati, da ne dodje do slijepca knjiga, u kojoj se crtaju krvavi prizori ili preoštro označuju osobe, koje su nepopravljive, zli karakteri ili takovi primjeri, gdje se nijeće vjera,

podanost vladaoeu, ubija rodoljubno čustvo ili ne poštuje domaći ustav itd. Slijepac je konzervativan, on takove stvari ne smije da čuje, inače je promašen uzgoj njegova srca.

13. Dobava učila.

Za siromašnu slijepu djecu mogu nabaviti učila požrtvovne občine, pa ako su učila i ponešto skuplja, valja pomišljati na to, da je to žrtvovano med siromasima za najsiromašnije. A gdje občine ne bi smogle, može se pokucati na srce darežljivih čovjekoljuba. A tko ne će da pomogne svome bližnjemu — slijepcu! Preporučili bi da nitko ništa ne nabavlja, a da se o tom prije ne posavjetuje sa izkusnom osobom.

D o p i s.

Kovačevac, mjeseca kolovoza. (Jakov Šegota. — Ana i Kata Jakim.) U Vašem listu čitao sam život vrloga pjevača slijepoga Vase Erora, koji više putuje po doljnoj Banovini, te ljudstvo zabavlja sa svojim lijepim pjesmama.

Usmjelio bi se reći, da u našoj gornjoj Banovini živi, tako rekuć, brat slijepoga Vase, a to je: Jakov Šegota. Ne ima čovjeka u čitavoj njegovoj okolici, koji ga ne pozna i koji ne će reći kada ga sastane: „Dragi Jakobec, kako je i imaš li što novoga (razumije se koju pjesmicu)?“

Isti se je rodio u Skakavcu, selu udaljenu od Karlovca 2 $\frac{1}{2}$ sata. Rodio se je zdravih očiju. U trećoj godini počeo ga oba uha boljeti. Ne imajući liječnika, liječili su ga njegovi prema raznim uputama. — Sa svojim lijekovima dotjerali su dotle, da je nastala upala u najvećem stupnju. Ta upala udarila je od ušiju u oči. Uši su mu po tom posvema ozdravile. — Usljed toga nastala je velika vrućina u očima, te najposlije se je navukla mrena na oba oka. Po tom je svaki dan bolest očiju sve to veća postajala, a on na njima sve to manje vidio. Za to je dočuo njegov tadanji župnik Mihael Ugrinović, poznat u ono vrijeme kano lječitelj očiju u onom kraju. On ga pozva sebi na lječenje. Oči mu je izpirao sa nekom vodom i mazao mašću, koju je imao za lječenje očiju. Žalibože ti mu lijekovi ništa ne pomogoše, pošto mu je nastupila posve-mašna slijepoća. — Tako je naš Jakobec slijep doživio evo starost

od 56 godina. Danas je još posvema zdrav i čil. Kod kuće se bavi pilenjem (žaganjem) drva. Prosjachiti od kuće do kuće ne ide.

Na glavna proštenja i sajmove dolazi, sjedne gdjegod, te svira na svoje gusle i uz njih pjeva razne, ponajviše pobožne pjesme. — Znade kadkad za izmjenu takodjer zapjevati uz gusle i koju narodnu veselu pjesmu. Dok ga narod spazi, sakupi se brzo množina oko njega, tražeći ga, da sad ovu, sad onu pjesmu odpjeva uz gusle.

Od svoje mlade dobe zapamtio si je krasotu bijeloga svijeta, te mu je najteže, kada ga tko za istu upita.

Radi njegovog krasnog pjevanja i guslanja pozivao sam ga više puta u društvo u kom sam bio, da nas zabavi.

Sve pjesme, kano i guslanje, naučio se je sam, pošto mu je dao Bog dobar sluh. Njegova je riječ: Ako te ne vidim očima, a ti govori, da te čujem i po tom da te upoznam, te da se i kasnije upoznamo.

Pjesama ima množinu, koje su, kako gore rekoh, ponajviše pobožnog (vjerskog) sadržaja, nu ima ih dosta i narodnih.

Buduć sam okupljen sa raznim poslovima, a on sada putuje po proštenju, to ću, bude li Vam trebalo (I te kako! Ur.) sakupiti ih nekoliko i poslati čim mi dopuste to poslovi. (Molimo. Ur.)

U selu Kovačevcu žive dva djeteta, imenom A n a i K a t a J a k i m.

Prva je stara 7 godina, a druga 12. Obadvije se rodile posve zdrave.

Mladja je u petoj godini imala žestoki dobrač. U dobraču zabolile je oči. U istoj bolesti navukla se je mrena na oba oka, te dijete sada ništa ne vidi. Predmete u kući može upoznati jedino pipanjem.

Druga, imenom Kata, sretnija je od svoje sestre u toliko, što joj svjetlost dopire u jedno oko, a na drugo, kao i sestra joj, ništa ne vidi.

Mrena joj se na oči navukla za vrijeme boginja.

Djeca se ista ne bave kod kuće nikakovim poslom. Starija po malo prede.

Roditelji su živi. Otac im je radi siromaštva otišao u Ameriku radi zaslužbe, a tužna majka muči se sa to dvoje nesretne djece.

Ovo je glavni razlog, koji me je potaknuo, da Vam pišem ovo par riječi i umolim Vas, da bi, ako je moguće, rekli koju za

tu sirotinju, kojoj, kako barem ja mislim, još bi se pomoći moglo. (Dakako. Kod prve sgode sjetit ćemo ih se. Ur.)

Ima u mom okolišu više nesretnika nu starijih, o kojih tako rekuć ne ima se što znamenita napisati. (Barem uzroci sljepoće. Ur.)

Marko Gašljenić, učitelj.

Književnost.

Gospodarsko-šumarska jubilarna izložba hrv.-slav. gospodarskoga društva u Zagrebu god. 1891. Priredio Janko Ibler. Sa 47 portraita i 22 slike. Zagreb 1892. Cijena 2 for.

Govoriti o vrijednosti ove knjige bilo bi i suviše riječi trošiti, jer si je svikuda stekla obću lva u. Kako je kod te izložbe bio i sljepački odjel, to se nalazi i o njem govor na str. 225. i 226. sa slikom uredjivača. U njem je u kratko i jezgrovito opisan „sljepački odjel“. Iz te knjige doznajemo, da je odbor izdao za „sljepački odjel“ ukupno 134 for. 19 nvč. Ovdje nije označena ona svota, koju je potrošio uredjivač mimo tog računa. Al je to i bio odjel, kakvog se je malo vidilo i kod većih izložaba.

Preporučamo svakomu da si ovu poučnu knjigu svakako nabavi, ako ju do sada nije nabavio.

Српске народне пјесме слијенца Раде Ранајлића. Vjerno pobilježio i za štampu priredio Manojlo Kordunaš. Novi Sad 1892. Cijena 80 nvč.

Što su i tko su naši slijepci-guslari, znademo svi dobro. Sakupljač gornjih pjesama pridonio je ponovni dokaz, da su naši slijepci „živa knjiga naša“, vrijedni, da im vratimo milo za drago. Da se bolje upoznamo sa slijepcem Rapajićem, priložio je sakupljač i njegov životopis.

Rapajić je rodom iz Žute Lokve, a imade mu oko 45 god. Tri dana iza poroda napala ga očna bolest, pa iza nekoliko nedelja izcurilo mu desno oko, a lijevo pobijelilo. Na ovo da ipak nešto prozire — malo vidi. Kasnije se je onako slijep dao u službu sve do 11. godine. Sa 15. godinom dobio se gusala, pa se učio od drugih guslara svirati i pjevati. Kako vidimo, slijepci i danas podučavaju svoje mladje supatnike, kad im nije dano drugim načinom priskrbljivati svakdašnji krušac! Kad će s'nuti sunce i na njihova vrata?

No naš Rada nije samo pjevač, narodni pjesnik, već i pripovjedač, koj i za šalu znade. Gospodin pisac obećava donijeti i njegove pripovijedke. Dao Bog! Nekoje pjesme da je sveo u jednu cjelinu (Guslar srbski, Oranje Marka Kraljevića), što priznaje sam Rada.

Prije nekoliko godina nastradao je Puška mu raznijela lijevu ruku i jedva je prebolio. Iza tog ostala su mu na njoj samo tri prsta: palac, kažiprst i srednji prst, pa ipak može njima vješto guslati!

Pjesme su mu u dva dijela. U prvom je dijelu 10 pjesama, koje je Rada priobčio sveučilištnomu profesoru L. Marjanoviću, a u drugom ih je dijelu 30. Što sakupljač u predgovoru veli, da je g. Marjanović izkrivio Rapajićeve pjesme, ne osvrćemo se, jer na nas ne spada.

O tim pjesmama možemo u kratko reći, da ih je sličnih u Kačića. Ljubitelju narodnih pjesama i prijatelju slijepaca preporučujemo ovu knjigu.

Verhandlungen des VII. Blindenlehrer-Kongresses in Kiel vom 3. bis 7. August 1891. Herausgegeben vom Kongress-Comite. Kiel 1892.

O 7. kongresu govorili smo u I. i II. svezku o. g. našega lista. Kako su se kod tog kongresa čuli sami odlomci nekih razprava, to je sad svakomu pružena sgoda, da takove razprave proučava kod kuće, jer je izvještaj tiskan po stenografskim bilješkama. Tom će se dakle knjigom okoristiti i oni, koji nisu mogli posjetiti taj kongres.

Razne vijesti.

Zemaljska zaklada za odgoj gluhonijeme i „slijepo“ djece, kako čitamo u „Službenom glasniku“, kupila je od Matilde Socias nekretnine u Zagrebu na Vinogradskoj cesti i to prvi put za 26.000 for., a drugi puta za 6.400 for. Tu su razna zemljišta i nekoje sgrade, kamo je već smješten zavod gluhonijemih.

Istoj zakladi predan je i zapis pokojnog Antuna Petkovića, posjednika u Zagrebu, i to 50 for., koje je namjenio bivšemu društvu za odgoj gluhonijeme djece.

Zemaljski zavod za gluhonijeme i slijepce. Doznali smo sa vjerodostojne strane da se kod visoke vlade radi o tom, da se uredi posebna sgrada u kojoj bi se obučavali gluhonijemi i slijepci. Pitomci bi imali zajedničku sgradu, upravu i obskrbu, a posebno učitelje. Dojdućom sgodom razpravljati nam je o zavodu za slijepce, pa ćemo onda reći koju obširnije o toj stvari.

Izložba učila. Kako je našim čitateljima poznato, bit će ovih praznika (ferija) izložba učila u Zagrebu. Među izlozcima biti će i nekoliko učila za slijepce, koje izlaže urednik ovog lista. Njegova je želja bila da se tom prigodom uredi i poseban odjel za učila, koja su potrebna slijepcima, ali nije uspio.

Karlo Sigmund Cređić umro je prije kratkog vremena, kako javlja „Blindenfreund“ i to u Leipzigu. Stokao si je glas s toga, što je prvi pronašao siguran uztuk očnoj bolesti, koja je poznata pod imenom: *Blennorrhoea neonatorum* (upala očiju kod novorođenčeta). Ova se bolest pojavljuje prvih dana po porodu, a pozna se po tom, što su vedja nabrekla, upaljena, a iz očiju curi sivkast krmelj. Zapusti li se ta bolest, dijete će oslijepiti. Tu bolest prouzrokuju sitne bakterije, koje je pronašao profesor Neisser, a prozvao ih „Gonokokki“. Ovi da se razvijaju u materinjem tijelu, a dospije li i najmanji dijelak u oči, bolest je gotova. O *Blennorrhoei neonatorum* izdao je dječec pokojni dr. Selak, gdje je više govora o Cređićovu postupku i njegovoj koristi. Žalibože da se njegovi predlozi nisu uvažili!

Prva glavna skupština društva austrijskih učitelja gluhonijemih bila je u Beču 18. travnja o. g. (Prvi zavod za ove osnovan je u Austriji 1779., a za slijepce 1804.). Kako doznajemo digla je i ona svoj glas proti nacrtu austrijskog školskog zakona glode obuke gluhonijemih i slijepih u pučkim školama. Nacrt tog zakona donesli smo u svoje vrijeme. Primjetiti nam je, da su i austrijski učitelji slijepaca u II. svojoj skupštini u Lincu (1890.)

digli glas, te tražili obvezatan polazak posebnih zavoda za slijepce. Sličan zaključak stvoren je i u IX. kongresu učitelja slijepaca u Kielu 1891.

Gluhonijemi slijepci. Našim čitaocima poznato je, da su Amerikanci prvi počeli uzgajati gluhonijeme slijepce. Zadnji izvještaj „Perkins-zavoda“ za slijepce u Bostonu za god. 1891. govori, kako se je razvijao uzgoj te obuka kod Helene Keller, koja je gluhonijema i slijepa. Još su tri ovakova nesretnika u tom zavodu. Taj izvještaj imade 408 stranica, te ga rad svog sadržaja i pouke osobito hvale.

U koliko nam je poznato, počelo se je i u Italiji baviti sa slijepcima, koji su i gluhonijemi, a mi, susjedi Italije, ne imamo zavoda za naše slijepce, kojima su sva ina osjetila dobro razvijena.

Čudno imenovanje. Imalo se je popuniti ravnateljsko mjesto na sljepačkom zavodu u Amsterdamu (Holandija), pak su imenovali — gimnazijskog profesora. Slično imenovanje bilo je prije nekoliko godina i u Austriji. Zar su profesori vještiji za ravnatelja, nego oni učitelji koji se danomice bave sa slijepcima, gdje profesor ni pojma ne ima o obuci slijepaca! Pa se takova šta može dogoditi u naobraženom svijetu!

Molba i preporuka. „Napredak“ je donio vijest, da u Zagrebu živi učiteljica, koja je radi sljepoće morala u mirovinu. Dobiva 10 for. Živi vrlo kukavno u svojoj težkoći, pa se obraća na učitelje i učiteljice za podporu. Darove prima g. Milan Kobali u Zagrebu. Preporučamo ovu sirotu.

Seljački stanovi. Visoka kr. zem. vlada, unutarnji odio, izdala je 27. srpnja o. g. br. 21.475 odpis na sve kr. županijske oblasti o gradnji seljačkih stanova. Kod novih stanova zahtijeva visoka vlada „da oblasti kod novogradnjah pripaze na to, da stanbene zgrade budu postavljene na zdravim mjestima, da im prizemni podovi budu prema naravi tla dosta visoko podignuti nad terainom, najmanje za 30 cm, da sobe budu najmanje 2-80 m. visoke, a prozori da budu dosta veliki (najmanje 0-80/1-40 m.), da se dim iz kuhinja i peći bude odvodio dimnjakom, da ovaj bude zidan i prema vrsti pokrovnoga materijala dosta visok, da strešnica sa krova ne bude podvlaživala temelja itd.“ Kako neshodni stanovi uplivaju i na prirast sljepoće, to će i ova kratka uputa dobro doći svim prijateljima našega seljaka, da ga upute u dobro.

Ovom zgodom željeli bi da se uredi i za solo stalan graditeljski red, a otvorena ognjišta (banjci) da se posve dokinu.

Poziv na predplatu.

Kod „Književnosti“ u ovom svezku, spomenuli smo pjesme slijepca Rada Rapajića. Ovih dana pozivao je gospodin M. Bubało (Manojlo Kordunaš), učitelj u Sadilovcu (pošta Drežnik, kraj Slunja) na predplatu nove knjige, u kojima će takodjer biti umotvorine slijepca Rada, pod imenom: „Srpske narodne pripovijesti slijepca Rade Rapajića.“ Čist prihod namjenjuje za nadgrobni spomenik slijepcu Radu. Knjiga će imati 4—6 tiskanih araka, a stojati će za predplatniko 20 nvč.

Kako smo imali sgodu čitati nekoje pripovijedke Radove u „Bosanskoj vili“ od istog sakupljača, to ih možemo svakomu najtoplije preporučiti, a po gotovo, kad je namjena tako plemenita, a cijena vrlo umjerena.